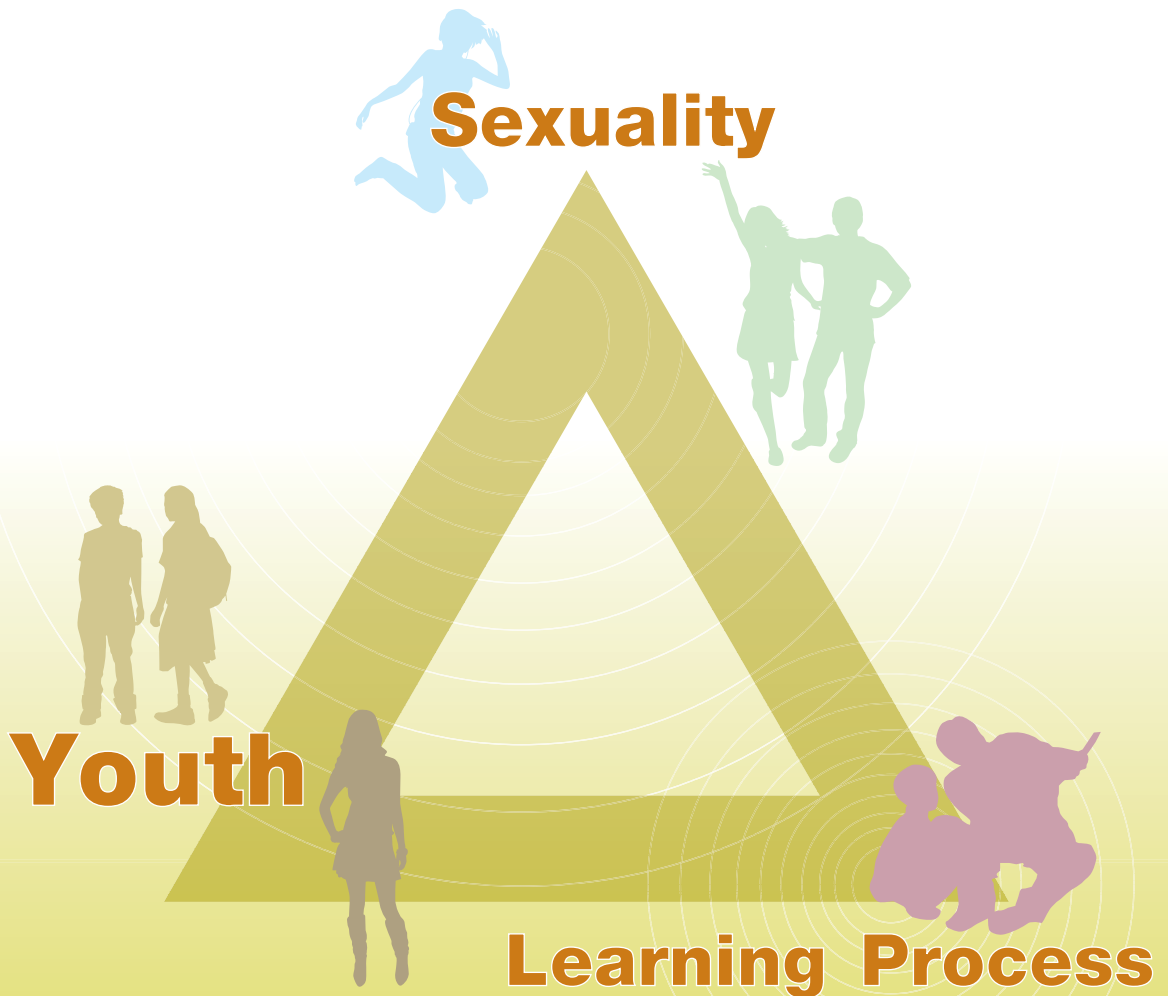

แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน

แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครู
และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน

จัดทำโดย
องค์การแพธ (PATH)
ภายใต้โครงการก้าวอย่างเข้าใจ สนับสนุนโดย โครงการกองทุนโลก

โครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” ดำเนินการโดยองค์การแพธ (PATH) ร่วมกับ
องค์กรพันธมิตร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาในพื้นที่ดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานบริหาร
งานการศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา กรมควบคุมโรค โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี สำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดลำปาง มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (แอคเซส) กาญจนบุรี และศูนย์ฝึกและ
อบรมเด็กและเยาวชน

แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน

ISBN	๙๗๘-๙๗๔-๗๕๒๕-๖๒-๕
พิมพ์ครั้งที่	๑
จำนวนพิมพ์	๗,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัท เออร์เจนท์ แทค จำกัด
จัดพิมพ์โดย	องค์การแพธ (PATH) ๓๗/๑ ซ.เพชรบุรี ๑๕ ถ.เพชรบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทร. ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๓-๖๕ โทรสาร ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๘ ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนโลก กระทรวงสาธารณสุข (GFATM)

องค์การแพธยินดีให้มีการเผยแพร่แนวคิดฯ นี้อย่างแพร่หลายต่อไป อย่างไรก็ตาม
หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำเนื้อหาจากแนวคิดฯ นี้ไปใช้อ้างอิงในเอกสารหรือ
สื่ออื่นๆ ขอความกรุณาแจ้งให้องค์การแพธทราบล่วงหน้า และ/หรือขอความกรุณาอ้างอิง
ที่มาของข้อความนั้นๆ ตามมาตรฐานสากลด้วย ขอพระคุณยิ่ง

สนใจดาวโหลดหลักสูตรทางออนไลน์ ได้ที่ www.teenpath.net หรือต้องการ
เสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดฯ นี้ประการใด กรุณาติดต่อองค์การแพธ หรือ
ทางอีเมลล์ pathbangkok@path.org

สาส์นจากผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ

แม้ว่าจะมีการให้นโยบายเร่งรัดแก่สถานศึกษา ให้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างทั่วถึง อุปสรรคสำคัญยังคงอยู่ที่การพัฒนาครูผู้สอนให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ในเรื่องเพศ รวมทั้งการพัฒนาทักษะให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยประสบการณ์ และที่สำคัญคือ ทักษะของผู้สอนที่พร้อมจะเปิดใจกว้าง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยินดีที่จะรับฟังความเห็น และวิถีชีวิตที่แตกต่างของเยาวชนและผู้คนในสังคม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคสมัยและเทคโนโลยี ซึ่งเปิดช่องทางของการรับรู้ และเรียนรู้มากมายที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนเท่านั้น การพัฒนาแนวทางการจัดการฝึกอบรมครู และผู้ปฏิบัติงานกับเยาวชนในเรื่องดังกล่าวจึงมีความสำคัญ ควบคู่ไปกับการออกแบบหลักสูตร บทเรียน และกิจกรรมที่สามารถจะให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสอนได้สามารถนำไปใช้ควบคู่กัน

ในฐานะผู้บริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ขอแสดงความยินดีที่ทางองค์การแพธ (PATH) ภายใต้ “โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” โดยการสนับสนุนของกองทุนโลก (The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria-GFATM) ผ่านกระทรวงสาธารณสุข ที่ได้ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน ภายใต้สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาคู่มือการทำงาน “แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน” เพื่อเสนอองค์ความรู้พื้นฐาน แนวคิดในเรื่องเพศวิถี และมุมมองในการพัฒนาเยาวชนที่เน้นการค้นหา และพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต ควบคู่กับวิธีการปฏิบัติอย่าง เป็นรูปธรรม ใน “คู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน” ซึ่งจัดทำคู่ขนานกัน

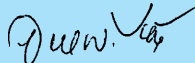
คู่มือทั้งสองเล่มนี้จะช่วยให้ ครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นทางเลือก ในการดำเนินการพัฒนาครูและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เยาวชน ในสถานศึกษาอันเป็นภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ และกำลังเร่งรัดให้มีการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาภายใต้กำกับของกระทรวง ศึกษาธิการได้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาอย่างทั่วถึง

คุณหญิง ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

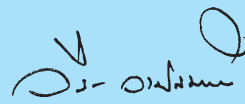
เลขาธิการ

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดร. จรวยพร ธรณินทร์

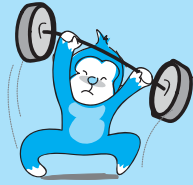
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วิระศักดิ์ วงษ์สมบัติ

เลขาธิการ

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา

คำนำ

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ เป็นโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อจะสร้างสุขภาวะในเรื่องเพศแก่เยาวชน ผ่านการสร้างการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นผู้ใหญ่ และเยาวชนทั้งในแวดวงการศึกษา การสาธารณสุข และการพัฒนาเยาวชนเพื่อขยายความเข้าใจเรื่องเพศวิถี และส่งเสริมการใช้ชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัยและรับผิดชอบ โดยเฉพาะการบ่มเพาะเยาวชนแต่เยาว์วัย ให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางเพศ ให้ได้รับการเรียนรู้ ทั้งในสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน พื้นที่สาธารณะ และสื่อสารมวลชน

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจมีระยะเวลาในการดำเนินงานห้าปี (พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๑) ภายใต้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากกองทุนโลกเพื่อการแก้ไขปัญหาเอ็ดส์ วัณโรค และมาลาเรีย (The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria-GFATM) ผ่านทางกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยเป็นความร่วมมือระหว่างองค์การแพธกับภาคีจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน ๑๔๙ หน่วยงาน หน่วยงานภายใต้กำกับกระทรวงสาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรธุรกิจ รวมกันกว่า ๓๐ หน่วยงาน โดยร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร พัฒนาผู้ฝึกอบรมหลัก (Master Trainers-MT) และฝึกอบรม และติดตามพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน หรือผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา และพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแก่เยาวชนในสถานศึกษาทั่วทั้งประเทศไทย

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ได้พัฒนาชุดแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน และคู่มือฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านสำหรับสถานศึกษานี้ เพื่อให้ผู้มีหน้าที่ในการฝึกอบรมผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา และครูที่จะสอนเพศศึกษาในสถานศึกษา นำไปใช้ประกอบกับหลักสูตรเพศศึกษาต่างๆ ที่โครงการฯ ได้พัฒนาขึ้นสำหรับสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่เข้าร่วมโครงการ อย่างไรก็ตาม คู่มือนี้อาจเป็นประโยชน์กับ ผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษา และการพัฒนาสุขภาวะทางเพศของเยาวชนที่ไม่ได้ปฏิบัติงานใน สถานศึกษาด้วยเช่นกัน

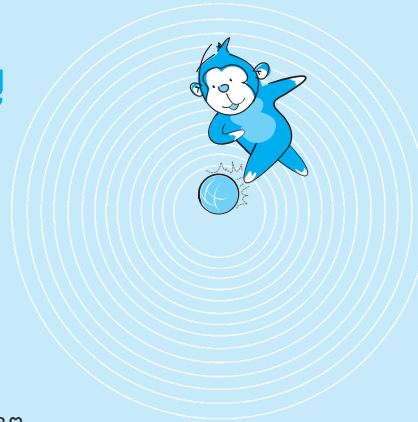
คู่มือเล่มนี้เป็นการร่วมกันเขียนขึ้นโดยคนหลายคน โดยถอดบทเรียนจากการดำเนินการ ในช่วงกว่าสิบปี ที่องค์การแพธและภาคีที่ได้เคยร่วมมือกันจากงานป้องกันเอดส์ จนมา เป็นการผลักดันเรื่องเพศศึกษาในวงกว้าง ควบคู่ไปกับการอ้างอิงประสบการณ์ แนวคิด และ งานวิจัยในต่างประเทศที่มีการพัฒนางานเพศศึกษามาอย่างจริงจังยาวนานกว่าบ้านเรา รวมไปถึง การหยิบยืมบทเรียนประสบการณ์ของการพัฒนาบุคลากรที่ใช้กันอยู่ในแวดวงธุรกิจ หาก คู่มือนี้จะมีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานด้านเอดส์ เพศศึกษา และการพัฒนาสุขภาวะของเยาวชน องค์การแพธ ก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ของตนในการถ่ายทอดบทเรียนของ “ผู้ใหญ่ใจดี” และ “เยาวชน ใจงาม” ทั้งหลายที่ทุ่มเททำงานในด้านเอดส์ และเพศศึกษา แก่มิตรสหาย ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ มีหน้าที่ที่ยังมุ่งมั่นทำงานสร้างสรรค์สุขภาวะทางเพศแก่สังคมไทย

องค์การแพธ ขอโน้มรับข้อผิดพลาดที่มีในคู่มือ พร้อมยินดีรับฟังความคิดเห็น และ มุมมองที่แตกต่าง หรือตรงกันข้ามกับแนวคิดที่คู่มือนี้นำเสนอ

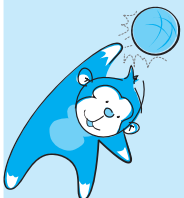

องค์การแพธ
กรกฎาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

สารสันจากผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ	๓
คำนำ	๔
ความเป็นมา	๗
ว่าด้วยคู่มือนี้	๑๑
ทำไมต้องจัดการเรียนรู้ “เพศศึกษา”	๑๖
พร้อมใหม่ที่จะต้องสอนเพศศึกษา	๑๙
คุณสมบัติของเยาวชนที่พึงปรารถนาในยุคอนาคต	๒๑
จุดมุ่งหมายของเพศศึกษา	๒๔
แนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน	๒๖
การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านต้องครอบคลุมมิติใดบ้าง	๒๘
ค่านิยมในเรื่องเพศที่เป็นอุปสรรคในการออกแบบการเรียนรู้	๓๒
กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นหัวใจของเพศศึกษา	๓๓
การเปลี่ยนแปลงจาก “ครูผู้สอน” เป็น “ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้” เรื่องเพศ	๓๔
“เพศศึกษา” กับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์	๔๘
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จำเป็นมากน้อยเพียงใดสำหรับเพศศึกษา	๕๑
ข้อคิดในเรื่องการจัดการเรียนรู้	๕๗
ข้อเตือนใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์	๕๘
การพัฒนาผู้ฝึกอบรมหลัก และครูผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา	๖๐
การเตรียมตัวเพื่อเป็นผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา	๖๑
การเตรียมการจัดฝึกอบรม	๖๑
บทบาทของผู้ฝึกอบรมหลัก และผู้จัดการเรียนรู้	๖๓
ทักษะที่จำเป็นของผู้จัดการเรียนรู้	๖๕
การติดตามพัฒนาทักษะครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องระหว่างที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแก่เยาวชนด้วยกระบวนการ Coaching	๗๑
Coaching อย่างไร	๗๒
การสะท้อนความคิดเห็น	๗๔
การประเมินผลการฝึกอบรม	๗๖
หลักสูตรการเตรียมความพร้อมผู้ฝึกอบรมหลักเพศศึกษา ๕ วัน	๗๙
หลักสูตรการเตรียมความพร้อมครูเพศศึกษา ๔ วัน	๑๑๖
บรรณานุกรม	๑๒๑
ภาคผนวก	
- ภาคผนวก ก รายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ”	๑๒๔
- ภาคผนวก ข รายชื่อองค์กรภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน	๑๒๕
- ภาคผนวก ค แบบประเมินการอบรมผู้ฝึกอบรมหลักเพศศึกษา	๑๒๖

ความเป็นมา

ความพยายามในการพัฒนาเพศศึกษาในประเทศไทย ได้เกิดขึ้นเป็นระยะๆ ในกว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งมักเป็นไปในด้านการสร้างความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของเนื้อตัว ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ตามวัย รวมไปถึงเรื่องของอนามัยเจริญพันธุ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอดส์ โดยผนวกรวมอยู่ในวิชาสุขศึกษา วิทยาศาสตร์ ชีวิตและครอบครัวศึกษา และในหลากหลายกิจกรรมที่มีใช้การเรียนรู้แต่ในหลักสูตรเท่านั้น

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๐ กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัย และกรมสุขภาพจิต ได้ทำการวิเคราะห์หลักสูตรเพศศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ พบว่า เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นเนื้อหาวิชาแบบกว้างๆ โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษา เนื้อหาเน้นทางด้านสังคมทั่วไป ที่เป็นพื้นฐานมากกว่าจะเป็นสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ส่วนเนื้อหาธรรมชาติทางเพศ ก็ไม่เป็นไปตามพัฒนาการทางเพศ สำหรับเนื้อหาวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ก็ไม่ตรงกับปัญหาวัยรุ่น ไม่ทันสมัย ไม่ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของวัยรุ่น กรมอนามัยจึงร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการปรับปรุงจัดทำหลักสูตรเพศศึกษาขึ้นมาอีกครั้ง โดยใช้กรอบแนวคิด ๖ มิติเรื่องเพศที่อ้างอิงจาก Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS)^๑ ที่ใช้แพร่หลายในสหรัฐฯ และยุโรป โดยมีการปรับให้เหมาะสมกับพัฒนาการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการนำไปบรรจุอยู่ในวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๔๕

อย่างไรก็ตาม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำหลักสูตรดังกล่าว ก็ยอมรับว่า แม้ว่าหลักสูตรเพศศึกษา ได้รับการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว แต่การสอนเพศศึกษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และทัศนคติของผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน สื่อ และอื่นๆ ดังนั้น จึงยังเป็นประเด็นที่ทำทนายหน่วยงานที่

^๑ สามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.siecus.org

เกี่ยวข้องต่อไป นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่านการจัดโครงสร้างใหม่ และการโยกย้ายบุคลากรในช่วงเริ่มต้นของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๖) มีผลสำคัญยิ่งต่อการชะงักงันของการผลักดันให้เกิดการสอนเพศศึกษาอย่างเป็นระบบ

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๔ องค์การแพธ ได้เริ่มทดลองหลักสูตรเพศศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร ๓๐ แห่ง (โดยใช้ชื่อหลักสูตรก้าวย่างอย่างเข้าใจ อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “กรุงเทพฯ เข้าใจเอ็ดส์” ภายใต้การสนับสนุนของกระทรวงสาธารณสุข จากเงินกู้ธนาคารโลก) และร่วมกับสภาประชากร (Population Council) ในโครงการ HORIZON ภายใต้การสนับสนุนของ USAID ในการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการสอนเพศศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๖ แห่ง ประสบการณ์จากงานทั้งสองชิ้น ทำให้เกิดบทเรียนที่สำคัญแก่องค์การแพธ ถึงความจำเป็นที่จะต้องผลักดันให้เกิดการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ จึงจะส่งผลต่อวิถีเพศที่สร้างสรรค์ และสุขภาวะทางเพศของเยาวชน

เราไม่อาจปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงของโลก และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางสังคมทั้งทางกายภาพและทางจิตภาพ ซึ่งส่งผลต่อวิถีเพศของเราทั้งผู้ใหญ่ และเยาวชน

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ องค์การแพธ ร่วมกับ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหาเอดส์ ได้ร่วมกันจัดทำโครงการ และได้รับการอนุมัติสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนโลกเพื่อการแก้ไขปัญหาเอดส์ วัณโรค และมาลาเรีย (The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria-GFATM)^๒ ซึ่งมีกรอบเวลาในการทำงาน ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๕๑) โดยองค์การแพธ เป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษา และดำเนินการร่วมกับองค์กรภาคีทั้งในภาครัฐ และเอกชน ๑๖ หน่วยงาน (ดูภาคผนวก ข)

จึงเป็นที่มาของการจัดทำโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ (Teenpath) โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งมีอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร. สิริกร มณีรินทร์ เป็นประธาน และมีท่านอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณหญิง ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา และผู้อำนวยการอีกหลายท่านร่วมเป็นคณะที่ปรึกษา (ดูภาคผนวก ก)

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างสุขภาวะทางเพศแก่เยาวชน เพื่อลดปัญหาเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอดส์ การตั้งครภไม่พึงประสงค์ และความรุนแรงทางเพศอื่นๆ และสร้างความสามารถในการพัฒนาสัมพันธภาพที่สร้างสรรค์ของเยาวชนต่อผู้อื่น โดยผ่านการสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ พัฒนาศักยภาพของครู และสถานศึกษาทั้งระบบให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศ และสนับสนุนให้เยาวชนมีบทบาทในการร่วมจัดการเรียนรู้ และสื่อสารเรื่องเพศแก่สังคมอย่างสร้างสรรค์

^๒ สามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.theglobalfund.org

ในส่วนของการผลักดันให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษา องค์การแพธ ได้ยึดถือแนวทางที่มีการพัฒนามาก่อนแล้วโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาที่รอบด้าน หลากมิติ โดยหวังจะเสริมจุดแข็งของการใช้หลักสูตรที่อิงต้นแบบจาก SIECUS และอุดช่องว่างของการดำเนินงานในอดีต โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน และศักยภาพของสถานศึกษาในภาพรวม ให้เอื้อต่อการยอมรับการเรียนรู้เรื่องเพศ สามารถจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการจัดการศึกษา เคารพสิทธิเยาวชนในการเรียนรู้เรื่องเพศ เปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแสดงออกในระหว่างเยาวชนด้วยกัน และระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ โดยมียุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน ๕ ปี ให้สามารถพัฒนา “เพศศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา” ในโรงเรียนต้นแบบที่สามารถดำเนินการให้มีบทเรียนเพศศึกษาที่มีเนื้อหาครอบคลุมทั้ง ๖ มิติ อยู่ในสาระต่างๆ ของหลักสูตรสถานศึกษา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนทุกคนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ได้เรียนอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน ในทุกชั้นปี อย่างน้อย ๖-๘ คาบต่อภาคเรียน และมีเป้าหมายในการสร้างโรงเรียนต้นแบบให้ครอบคลุมอย่างน้อย ๑ ใน ๓ ของเขตพื้นที่การศึกษา (ในกรณีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน) เพื่อให้เป็นที่เรียนรู้แก่สถานศึกษาอื่นถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

ขณะเดียวกัน โครงการก็มุ่งหวังจะพัฒนาให้เกิดเป็นวิชาเพศศึกษาในอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ตามที่โอกาสจะเอื้ออำนวย ซึ่งขณะที่จัดทำคู่มือนี้ อาชีวศึกษาสามารถเปิดเป็นวิชาเลือกเพศศึกษาได้แล้วในระดับ ปวช. และกำลังดำเนินการให้เป็นวิชาเลือกในระดับ ปวส. นอกจากนี้ยังได้เกิดโครงการนำร่องให้มีการสอนเพศศึกษาในคณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่งจากทุกภูมิภาค รวมทั้งมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และปลายสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนอีกด้วย

ว่าด้วยคู่มือนี้

ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของครู หรือผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา โครงการได้ใช้กลวิธีพัฒนาผู้ฝึกอบรมหลัก (Master Trainer-MT) เพื่อเป็นผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศแก่ครูที่จะนำหลักสูตรเพศศึกษาไปดำเนินการในโรงเรียนอย่างเป็นระบบต่อไป

ผู้ฝึกอบรมหลักซึ่งได้รับการฝึกอบรมโดยตรงจากองค์กรแพธ และองค์กรภาคี (ด้วยหลักสูตร ๕ วัน) และได้รับการต่อยอดการรับรู้อย่างต่อเนื่องผ่านเวทีวิชาการ และเวทีแลกเปลี่ยนสรุปบทเรียน และสื่อต่างๆ ของโครงการ เป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้แก่ครู (ด้วยหลักสูตร ๓-๔ วัน) และมีการติดตามไปดูแลการจัดการเรียนรู้ของครูในเรื่องเพศศึกษาแก่นักเรียน โดยผู้ฝึกอบรมหลักจะให้คำแนะนำและฝึกฝนเพิ่มเติมแก่ครูผู้สอนที่ผ่านการอบรม และมีบทบาทในการสอนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ในโรงเรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง (Coaching)

คู่มือนี้ จึงจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาของโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ในทุกระดับชั้น ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในอาชีวศึกษา ซึ่งจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ โดยปรับปรุงจากการจัดพิมพ์ครั้งแรก^๑ คือมีการจัดทำแผนการเรียนรู้เพิ่มเติมในทุกระดับชั้นของช่วงชั้น ๓ และ ๔ (หรือมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๒) อย่างน้อยชั้นละสืบทอดแผนการเรียนรู้ และในระบบการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้ของครูผู้สอนเพศศึกษายิ่งขึ้น โดยทั้งผู้ฝึกอบรมหลัก และครูผู้สอนสามารถใช้คู่มือเล่มนี้ เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ซึ่งองค์กรแพธ และภาคีในโครงการก้าวอย่างเข้าใจได้ร่วมกันพัฒนา ทดลองใช้ สรุปบทเรียนเป็นระยะๆ มาโดยตลอดในกว่าสิบปีที่ผ่านมา

^๑ คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ “เพศศึกษา” สำหรับเยาวชนในช่วงชั้น ๒-๔ (ประถมศึกษาปีที่ ๖ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖) และคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ “เพศศึกษา” ประกอบการจัดการเรียนรู้วิชาเพศศึกษา รหัสวิชา ๒๐๐๐-๑๖๑๒ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.๒๕๔๕ (ปรับปรุง พ.ศ.๒๕๔๖) จัดทำโดยโครงการก้าวอย่างเข้าใจ องค์กรแพธ (ตุลาคม ๒๕๔๗)

หลักสูตรเพศศึกษาที่พัฒนาใช้ในโครงการก้าวอย่างเข้าใจ ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และแนวทางในการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยยึดแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดในเรื่องของการส่งเสริมทักษะการคิดของผู้เรียนไว้ คือ จะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้กระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง นำกระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในช่วงขั้นที่ ๑ เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนานได้ปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ ช่วงขั้นที่ ๒ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานฯ ช่วงขั้นที่ ๓ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดความเข้าใจและรู้จักตนเองด้านความสามารถความถนัดฯ ช่วงขั้นที่ ๔ มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดฯ

โดยตัวหลักสูตรเพศศึกษา ออกแบบโดยอิงแนวคิดที่ผ่านการปฏิบัติ วิจัยทดลองในหลายประเทศ ในสามเรื่องหลักคือ เพศวิถี (Sexuality)^๔ การพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเชิงบวก (Positive Youth Development)^๕ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning)^๖ ซึ่งยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และโครงการก้าวอย่างเข้าใจยังพยายามผลักดันให้เกิดการสร้างบรรยากาศทางสังคม และส่งเสริมให้เกิดปัจจัยแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีทั้งในผู้ใหญ่และเยาวชน ควบคู่ไปกับการดำเนินการผลักดันเรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษา เพราะบทเรียนในหลายแห่งทั่วโลกต่างยืนยันถึงความจำเป็นที่ต้องเกิดความเคลื่อนไหวทั้งสังคมที่ต้องสอดรับกัน ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน

^๔ *The Sexuality Information and Education Council of the United States. Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten - 12th Grade. 3rd ed. New York: SIECUS, 2004.*

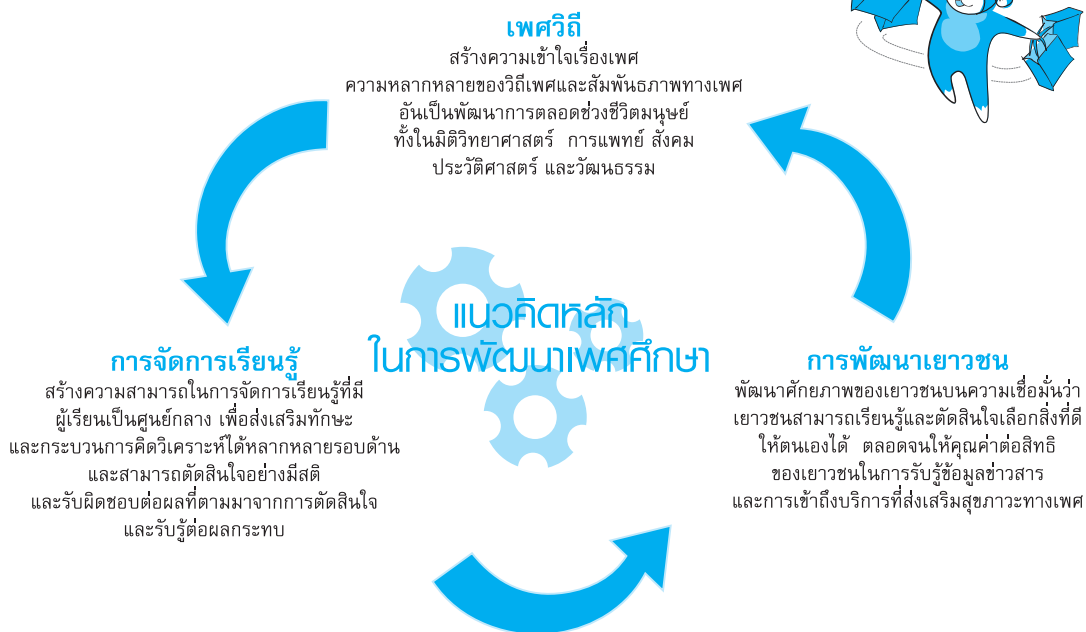
^๕ สามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.wikipedia.org

^๖ 1) Kolb, D. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1984.

2) Kolb, A., and Kolb D. A. *Experiential Learning Theory Bibliography 1971-2001*. Boston, Ma.: McBer and Co, 2001. <http://trgmcbcr.haygroup.com/Products/learning/bibliography.htm>

ชุมชน สถาบันต่างๆ ให้ส่งเสริมการเรียนรู้เพศศึกษา จึงจะสัมฤทธิ์ผลแห่งการสร้างสุขภาวะทางเพศแก่เยาวชน และแก่สังคมโดยรวม ดังสะท้อนในแผนภูมิความคิดรวบยอดของโครงการข้างล่างนี้

แผนภูมิแสดงแนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ โดยสังเขป

โดย คู่มือผู้จัดการเรียนรู้เล่มนี้ จะขยายความในบทต่อๆ ไป

คู่มือนี้ มิได้มุ่งให้เกิดความเข้าใจเชิงทฤษฎีในเรื่องเพศวิถี เนื่องจากยังเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย และตำราทั้งหลายก็อ้างอิงจากงานวิจัยในประเทศตะวันตกเป็นหลัก งานวิจัยเรื่องเหล่านี้ในสังคมไทยมีการดำเนินการอย่างจำกัด และเพียงชี้ให้เห็นเรื่องของความหลากหลายในวิถีเพศ และความจำเป็นของเพศศึกษา โดยยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้ที่สามารถสกัดเป็น “ศาสตร์” เพื่อเป็นแนวทางอ้างอิงสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่ตกลงกันอย่างกว้างขวางร่วมกันได้ ความมุ่งหมายหลักของคู่มือนี้คือ การรวบรวมความรู้ที่งานวิจัยในต่างประเทศรองรับ และปรับเข้ากับ การลงนำไปใช้และสกัดบทเรียนจากการดำเนินงานขององค์กรแพช ร่วมกับองค์กรภาคีที่ร่วมชบวนผลักดันงานเพศศึกษาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา ที่ได้มีการทำงานเรื่องการป้องกัน เอดส์ และการส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตทางเพศของเยาวชนในสังคมไทย

นอกจากการทำความเข้าใจต่อแนวคิดหลักของเรื่องเพศวิถีเป็นเบื้องต้น คู่มือนี้มุ่งเน้นไปที่กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครูที่จะไปจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เยาวชน โดยพยายามสร้างความเข้าใจแก่ “ผู้ใหญ่” ว่าการเรียนรู้เรื่องเพศ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ชีวิต ต้องอาศัยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนต้องผ่านประสบการณ์ของการได้เผชิญปัญหา และคิดใคร่ครวญด้วยตนเอง จึงจะเข้าใจในสถานการณ์ และสร้างข้อสรุปการเรียนรู้ที่จะจัดการกับเหตุปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวกับวิถีเพศให้ เกิดผลดีต่อชีวิตของตนเอง กระบวนการทำความเข้าใจเหตุปัจจัยนี้สำคัญกว่าการเลียนแบบความคิด และการปฏิบัติที่ผู้ใหญ่มักต้องการให้เยาวชน “เชื่อฟัง” มากกว่าการให้ข้อมูลโดยเปิดเผย ตอบคำถาม และเปิดโอกาสให้ได้แย้งเพื่อให้ผู้เรียนสามารถ “ใคร่ครวญ” จนเกิด “ปัญญา” ได้อย่างแท้จริง

คู่มือนี้ มุ่งทำความเข้าใจกับความคิดทัศนคติของ “ผู้ใหญ่” ที่มีต่อเรื่องเพศวิถี และสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชนว่าสามารถเลือก และตัดสินใจที่เป็นผลดีต่อตนเอง หากได้รับการ “จัดการเรียนรู้” ที่เปิดโอกาสให้คิดวิเคราะห์ ลองผิด ลองถูก ได้ใคร่ครวญโต้แย้งอย่างเปิดเผย ได้ถูกรับฟังโดยไม่ตัดสินคุณค่า และเคารพสิทธิของเยาวชน ซึ่งทัศนคติเหล่านี้ต้องควบคู่ไปกับทักษะการจัดการเรียนรู้ “ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” อย่างแท้จริง คู่มือนี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ที่มีหน้าที่ฝึกอบรมครูผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาใช้ประกอบในการ

ศึกษาเพื่อเตรียมการอบรมครู และในการออกติดตาม coaching ครู เพื่อพัฒนาแนวคิด ทักษะ และทักษะให้สามารถจัดการเรียนรู้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ในคู่มือนี้ได้แนะนำ Course Outline (หลักสูตร ๕ วัน) ที่ทางองค์การแพธ และองค์กรภาคี ใช้อบรมผู้ฝึกอบรมหลัก (Master Trainers-MT) และ Course Outline (หลักสูตร ๓-๔ วัน) ที่ผู้ฝึกอบรมหลัก ใช้อบรมครูผู้สอนเพศศึกษาแก่เยาวชน และแนวทางการทำ coaching เพื่อเป็นแนวทาง ให้แก่หน่วยงานที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมต่อไป

เพศวิถีที่นำไปสู่สุขภาวะ: ต้องผ่านกระบวนการเพศศึกษา ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ต้องสร้างการเรียนรู้แก่สังคมในทุกพื้นที่ ทั้งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ทั้งในห้องนอน ในบ้าน ในห้องเรียน ในโรงเรียน ในชุมชน ใน chat room ในสื่อสารมวลชนและในโลกจินตภาพ

ทำไมต้องจัดการเรียนรู้ “เพศศึกษา”

มีมุมมองอยู่สองด้านในแง่ของการจัดการเรียนรู้ ด้านแรกเกิดจากการมองเห็นปัญหา และคิดว่าการศึกษเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ได้ ด้านที่สองเป็นการจัดเพื่อให้เกิดความรอบรู้และความมองงามของสติปัญญา การจัดเพศศึกษาควรจะอยู่ในมุมมองแบบใด

ถ้าเรามองเหตุการณ์รอบตัว และถามพ่อแม่ว่ามีเรื่องอะไรที่ทำให้พวกเขากังวลใจ (ที่ไม่ใช่เรื่องปากท้องและเรื่องระหว่างพวกเขาเอง) คำตอบคงจะหนีไม่พ้นเรื่องดังต่อไปนี้

- กลัวลูกพลาดท่าเสียที ท้องไม่มีพ่อ ถูกทำร้าย ช่มชืด กลัวลูกเป็นเอดส์ ไม่อยากให้ลูกเสียตัวก่อนแต่งงาน
- ไม่อยากให้ลูกเป็นคนหนึ่งในผู้ที่นิยมสะสมจำนวนคู่นอนเพื่อนำมาโอ้อวดว่าเป็นความสามารถ
- กลัวลูกเป็นเกย์ เป็นทอม ดี
- กลัวลูกติดยา ไปกินเหล้าเมาแล้วมีเรื่องเจ็บตัว ไปก่อเรื่องให้คนอื่นเดือดร้อน (จนพ่อแม่ต้องเดือดร้อน)
- ไม่อยากให้ลูกติดเพื่อน ติดเกม ติดเน็ต ติดการพนัน ติดของมีแบรนด์จนใช้เงินมือเติบ การเรียนเสียหาย
- ไม่อยากให้ลูกแต่งตัวที่ดูแล้วยั่วๆ น่าเป็นอันตรายกับตัวผู้สวมใส่
- ไม่อยากให้ลูกเที่ยวสถานบันเทิง และแข่งรถโดยมีผู้หญิงเป็นรางวัล

ความวิตกกังวลว่าไม่ได้เกิดขึ้นโดยไม่มีที่มา เหตุการณ์ในปัจจุบันล้วนแต่สะท้อนภาพเหล่านี้

- อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มวัยรุ่นเพิ่มขึ้นในขณะที่กลุ่มอื่นๆ ลดลง
- เปอร์เซนต์การใช้ถุงยางอนามัยของวัยรุ่นน้อย
- อายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกลดลง
- จำนวนคู่นอนเพิ่มขึ้น
- จำนวนอาชญากรรมทางเพศที่เกิดกับวัยรุ่น
- จำนวนวัยรุ่นตั้งครรภ์ ทำแท้ง ทิ้งทารกแรกเกิด

ในแง่ที่เราเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาเยาวชน เราคงไม่อาจอยู่เฉยกับเหตุการณ์เหล่านี้ ความคิดอย่างหนึ่งที่ปรากฏขึ้นในสังคมก็คือ เมื่อเด็กเป็นแบบนี้ก็ต้องสอนกันใหม่ ใช้การศึกษาเป็นวิธีการแก้ปัญหา ถ้าเช่นนั้นเราลองหันกลับมาพิจารณาสิ่งที่มีอยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบันและทบทวนว่ามีสิ่งใดที่เรายังไม่ได้ทำ เราไม่ได้บอกเรื่องวิธีการคุมกำเนิดหรือ เราไม่ได้สอนเรื่องโทษภัยของยาเสพติดหรือ เราไม่ได้ห้ามปรามเรื่องการพนันและความปลอดภัยในการขับขี่หรือ คำตอบที่ได้คือ ได้มีการจัดสอนเรื่องเหล่านี้แล้วแน่นอน สอนมากพอที่จะบอกได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกและอะไรเป็นสิ่งที่ผิด หรือพูดให้ง่ายกว่านั้นก็คือ ได้สอน ได้สอบ และตอบได้สอบผ่านกันไปแล้วทั้งนั้น

**...ถ้าเช่นนั้นยังมีอะไรอีกที่เรายังไม่ได้ทำ หรือยังทำไม่ได้ดีอย่างที่ควรจะเป็น
...หรือว่าการแก้ปัญหาที่ได้ผลควรเป็นวิธีการอย่างอื่นนอกเหนือจากวิธีสอนและสอบ**

เรื่องที่พ่อแม่วิตกกังวลนั้นมีอยู่สองเรื่องหลัก คือ เรื่องเพศ - ยาเสพติด และเรื่องการใช้เวลาไปกับความบันเทิงใจที่อาจเป็นภัยแก่ตัวเอง เรื่องเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกันเป็นวงไม่ว่าจะเริ่มจากที่ใดก็พาให้วนเวียนไปถึงเรื่องที่เหลือได้ มีหลายคนเสนอว่าถ้าปิดสถานบันเทิงได้กวาดล้างให้ยาเสพติดหมดไป รับรองว่าเรื่องปวดหัวใจแบบนี้จะหมดไปอย่างรวดเร็วกว่าการสอน

แน่นอนว่าการจัดการกับเงื่อนไขแวดล้อมเป็นมาตรการที่จำเป็น แต่ก็เหมือนกับการปราบวัชพืชที่ไม่มียันหมดไปจากโลก หากขยันขันแข็งและเข้มงวด วัชพืชก็จะเหลืออยู่แบบหลบซ่อน วันใดที่ดินฟ้าอากาศเป็นใจก็งอกขึ้นมาได้ใหม่ ในโลกไร้พรมแดนและไร้สาย เรายังมีวัชพืชสารพัดแบบจากที่ต่างๆ กระจายมาสมทบอีกต่างหาก ดังนั้นเรื่องที่เราจะต้องมาช่วยกันคิดก็คือ หาวิธีเพาะกล้าแบบใหม่ ที่จะช่วยให้อยู่ได้และเติบโตแข็งแรงท่ามกลางมลภาวะ โดยเฉพาะเรื่องทางเพศที่ดูจะเป็นเรื่องต้องห้าม พูดคุยกันได้ยากกว่าเรื่องใดๆ

...วิธีการใหม่น่าจะเป็น “เพศศึกษา”

เมื่อทบทวนว่าระบบการศึกษาได้ตอบสนองอย่างไรบ้างต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมที่เร่งเร้าประสบการณ์ทางเพศ พบว่าเรื่องที่ยังไม่เคยทำคือ เรายังไม่เคยจัด

เพศศึกษาก็น้อยอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ถ้าเราคาดหวังให้เพศศึกษาเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยคลี่คลายปัญหา เพศศึกษาครั้งนี้ควรต้องแตกต่างไปจากแบบที่เราเคยทำกันมา มีคนกล่าวว่า if we always do as we always did, we will get what we always got ถ้าเราทำแบบเดิมเราก็จะได้รับผลแบบเดิม และผลแบบเดิมที่ได้มานั้นสามารถตอบโจทย์ความต้องการของเราในวันนี้ได้หรือไม่ ที่ต้องชวนกันคิดออกแบบวิธีการผลิตใหม่ก็ไม่ใช่เป็นเพราะผลผลิตจากระบบเดิมด้อยคุณภาพ แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าคุณภาพที่ได้ยังมีคุณสมบัติไม่ครบพอที่จะใช้งานดังนั้นก่อนอื่นเราจึงต้องหาก่อนว่า “คุณลักษณะของผู้ที่จะอยู่เย็นเป็นสุขทางเพศ” (sexually healthy individual) นั้นเป็นอย่างไร “ความพร้อมของผู้จัดการเรียนรู้” ควรได้รับการจัดเตรียมอย่างไร เพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบในการออกแบบการจัดการการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ มีความต่อเนื่อง และผู้ใช้สามารถปรับปรุง ต่อยอด ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและเงื่อนไขของเยาวชนที่ตนทำงานด้วย

กระบวนการจัดการเพื่อให้ได้เพศศึกษาที่นำไปสู่
เพศวิถีที่มีสุขภาพ: ต้องเกิดจากการเฝ่ฝืนร่วมกัน
ที่จะสร้างสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ ที่รักและ
ปรารถนาดี ไม่เอาเปรียบเบียดเบียนกัน และลงมือ
ปฏิบัติร่วมกันทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน
ไม่ว่าจะมีหน้าที่โดยตรงหรือไม่ก็ตาม

พร้อมไหมที่จะต้องสอนเพศศึกษา

สมมติว่าวันนี้มีคาบเรียนเพศศึกษา เมื่อกลับถึงบ้านในตอนเย็นมีเพื่อนบ้านที่เป็นผู้ปกครองของลูกศิษย์ที่อยู่ในคาบเรียนเพศศึกษาเข้ามาทักทายว่าวันนี้คุณครูสอนอะไร คำตอบของท่านคืออะไร

และถ้าเพื่อนบ้านมีคำถามว่าทำไมถึงรีบสอนเรื่องนี้ตั้งแต่ยังเล็ก ๆ จะไม่เป็นการชี้โพรงให้กระรอกหรือไร คำตอบของท่านคืออะไร

ถ้าต้องแนะนำตัวในงานสัมมนาที่แต่ละคนบอกรวิชาที่ตัวเองสอนอยู่ ท่านจะรู้สึกอย่างไรเมื่อบอกคนอื่นๆ ว่าท่านสอน “เพศศึกษา”

ประโยชน์และผลลัพธ์ของหลักสูตรใดๆ นั้นกล่าวได้ว่าขึ้นกับผู้ใช้เป็นตัวแปรสำคัญ เราจึงต้องมีความเข้าใจผู้ใช้หลักสูตร ก็คือเราต้องเข้าใจตัวเองในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ เมื่อเรามาทำความเข้าใจตัวเราและคนรอบข้างด้วยการเฝ้าดูปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิบัติการ “ข้างใน” ของตัวเราเองในเรื่องการจัด “เพศศึกษา” จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้สามารถสะท้อนถึงแง่มุมในการ “คิดอย่างทำอย่าง” ชนิดที่หาเรื่องอื่นใดมาเทียบได้ยาก เรื่องเพศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตามสภาพเพศที่เราเป็นอยู่ แต่กลับเป็นเรื่องที่เราให้เวลากับการจัดการเรียนรู้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเรื่องวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา และสังคมศาสตร์ เป็นเรื่องที่เราคิดว่าเยาวชนควรได้รับความรู้และเราก็วิตกกังวลที่ลูกหลานของเราอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เร่งเร้าให้มีปฏิบัติการทางเพศตั้งแต่เยาว์วัย แต่ถึงจะเป็นห่วงแค่ไหน เรายังกระอักกระอ่วนใจที่จะพูดคุยเรื่องนี้ และปล่อยให้พวกเขาไปเรียนรู้กันเองจากเพื่อน จากสื่อและด้วยการลองผิดลองถูก พ่อแม่ห่วงที่จะรักษาพรหมจรรย์ของลูก แต่ไม่ได้แนะนำว่าควรจัดการอย่างไรนอกจากห้ามไม่ให้มีแฟน ไม่ให้ออกเที่ยว และไม่ให้อยู่สองต่อสอง ลูกก็เป็นห่วงว่าพ่อแม่จะรับความจริงไม่ได้ ก็เลยไม่เคยกล้าปรึกษาว่ามีทางเลือกอะไรอีกบ้าง ถ้าเราเองในฐานะพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ยังคงอยู่ในภาวะแบบนี้ เมื่อสวมบทบาทผู้จัดการเรียนรู้ เราจะสลัดความนึกคิด ความกระอักกระอ่วนใจ ความปรารถนาดี ความเชื่อว่าจะต้องห้ามปรามพฤติกรรมที่ว่าเหล่านี้ เราจะสลัดออกไปได้หรือ

ดังนั้น เราจะต้องช่วยกันตั้งคำถามและช่วยกันหาคำตอบ ให้เรามีมุมมองกว้างขวางมากพอที่จะเข้าใจกฎกติกาของโลกใบเก่าที่เราอยู่มาในฐานะที่เป็นตัวกำกับความคิด วิจาร์ณญาณของเราในทุกเรื่องราว จนเราอาจจะเผลอไปยึดมั่นว่าเป็นความจริงแท้ที่ไม่อาจเปลี่ยนได้ และเราต้องเข้าใจตามความเป็นจริงถึงโลกและสังคมที่เยาวชนใช้ชีวิตอยู่ แม้ว่าเราไม่ชอบใจและไม่เห็นด้วย เพื่อที่เราจะได้ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง มิฉะนั้นแล้วความตั้งใจของเราที่นำความคิด ความเชื่อของเราใส่เข้าไปในหลักสูตร ก็จะเป็นเหมือนการนำระบบปฏิบัติการของเครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นคลาสสิกไปใช้กับคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ เครื่องนั้นก็ไม่สามารถทำงานร่วมกับโปรแกรมชนิดอื่นๆ ที่เป็นของใหม่ ฉันทใดก็ฉันทนั้น เรื่องราวต่างๆ ที่ถาโถมเข้ามาปะทะลูกหลานของเรา อาจจะไม่สามารถจัดการได้ด้วยกฎกติกาของคนรุ่นพ่อแม่ การพยายามพร่ำสอน ห้ามปรามหรือขีตกรอบเพื่อให้เด็กใช้ชีวิตอย่างที่เราเคยเป็นมาก่อน ก็ไม่ต่างจากระบบปฏิบัติการเดิมที่ไม่ได้ช่วยให้เครื่องรุ่นใหม่สามารถทำงานกับโปรแกรมรุ่นใหม่

เพศศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องการมุมมองใหม่และรอบด้าน เพื่อจะนำไปสู่การออกแบบการจัดการศึกษาที่จะช่วยให้เยาวชนมี “ระบบปฏิบัติการ” ที่รับมือกับเหตุการณ์ในยุคสมัยของการตั้งคำถามกับตัวเราเองจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะช่วยเปิดมุมมอง และจงความนึกคิดของเราให้เป็นอิสระจากการกำกับของระบบปฏิบัติการเดิม ถ้าเราสามารถมองได้ชัดเจนแล้ว การหาทางออกที่เป็นประโยชน์กับเยาวชนในเรื่องนี้ก็น่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้และเป็นไปอย่างได้ผลกว่าวิธีการอย่างเดิม

แม้ครอบครัวจะยังเป็นสถาบันหลักในการถ่ายทอดระบบคุณค่าของเพศวิถีที่เอื้ออาทร แต่เราไม่ควรสิ้นหวังกับภาวะล่มสลายของครอบครัว เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชน กับผู้ใหญ่ในชีวิตของเขาอาจพัฒนาได้นอกกรอบของครอบครัวหรือเครือญาติ ขอเพียงแต่เยาวชนมีผู้ใหญ่ในชีวิตที่รักและปรารถนาดีต่อเขาอย่างปราศจากเงื่อนไข

คำถามสำคัญที่ผู้จัดการเรียนรู้ควรถามตนเอง ก่อนที่จะวางเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา

คุณสมบัติของเยาวชนที่จะเป็นผู้มี
สุขภาวะทางเพศทั้งในยุคนี้อะไร
ยุคหน้าควรเป็นอย่างไร

อะไรคือเป้าหมายของ
เพศศึกษา ที่จะพัฒนาเยาวชน
ให้เกิดคุณสมบัติดังกล่าว

เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
เพศศึกษาต้องครอบคลุม
เรื่องใดบ้าง

มีแนวคิด ค่านิยมใดบ้าง
ในเรื่องเพศและอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรค
ในการออกแบบและการนำหลักสูตร
ไปใช้งาน

เนื้อหาของเพศศึกษาควร
ลำดับและจัดวางให้เชื่อมต่อกับ
การเรียนรู้อื่น ๆ อย่างไรบ้าง

จะออกแบบการ
จัดการเรียนรู้ได้อย่างไร

การจัดการหลักสูตรและ
สถานศึกษาเพื่อให้เกิดได้จริง
ควรเป็นอย่างไร

แนวคิด ความรู้ ทักษะสถานการณ์
ของผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา
มีความสำคัญอย่างไร

คุณสมบัติของเยาวชนที่พึงปรารถนาในยุคอนาคต

เมื่อสังคมและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป เพียงแค่กดปุ่มมือถือ คอมพิวเตอร์ หรือ รีโมทคอนโทรลก็เปิดช่องทางให้เยาวชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากทั่วสารทิศและรู้ได้ สารพัดเรื่องอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ยุคสมัยที่เป็นอยู่และที่กำลังเป็นไปนี้ เป็นเวลาที่เรา ไม่อาจปิดกั้นอะไรได้มาก โดยเฉพาะเรื่องเพศ เยาวชนได้รู้เห็นและมีโอกาสที่เปิดกว้างอย่าง ที่คนรุ่นพ่อแม่ไม่เคยได้มีโอกาส คุณสมบัติที่จะช่วยให้เยาวชนอยู่เย็นเป็นสุขทางเพศจึงไม่น่าจะ เป็นคุณสมบัติชุดเดียวกับที่ผู้ใหญ่มี

เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุขทางเพศ เยาวชนควร...

● มีค่านิยมในเรื่องเพศแบบใด

- ◆ แบบเดียวกับที่เราผู้ใหญ่ยึดถือกันเป็นกระแสหลักของสังคม
- ◆ หรือ... แบบที่ทำให้เขาอยู่กับสภาพแวดล้อมปัจจุบันได้อย่างเป็นสุข ไม่สร้างความทุกข์เดือดร้อนให้ตัวเองและผู้อื่น

● ได้รับความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศมากน้อยเพียงใด

- ◆ รู้เพื่อดูแลสุขอนามัยทางเพศ รู้จักคุมกำเนิดและดูแลครรภ์ ไม่ซีซันให้มีเพศสัมพันธ์ บางเรื่องต้องปล่อยให้ไปตามจังหวะชีวิตที่ถึงเวลาก็รู้ได้เอง
- ◆ หรือ... ควรได้รู้และเข้าใจทุกเรื่องอย่างถูกต้อง เพื่อเปิดให้เห็นทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อให้คาดเดาว่าจะเกิดอะไรตามมา รู้เพื่อที่จะป้องกันผลกระทบที่ไม่อาจรับผิดชอบได้และเพื่อที่จะมีความสุขทางเพศได้ตามวัยและเงื่อนไข รู้เท่าทันอิทธิพลของสังคมและสื่อต่างๆ ที่มีต่อทัศนคติ ค่านิยมและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเพศ

● มีระบบคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบใด

- ◆ ปลุกฝังให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ คิดและเลือกยึดมั่นตามกรอบประเพณีวัฒนธรรมที่ดิงามของสังคมไทย
- ◆ หรือ... ให้รู้จักแสวงหาทางเลือก คิดนอกกรอบ มองข้อดีข้อเสียก่อนทำ เคารพสิทธิและความต้องการของกันและกัน เลือกทำในสิ่งที่รับผิดชอบได้ ไม่ใช่ความรุนแรงเป็นทางออก

● มีทักษะในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร

- ◆ สื่อสารอย่างผู้ที่รู้จักความเกรงใจ ไม่ทำให้ใครเสียหน้า เคารพอาวุโส
- ◆ หรือ... มีทักษะและกล้าที่จะยืนยันความคิด ความต้องการของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรับฟังอย่างเข้าใจ เคารพความคิดและความต้องการของผู้อื่น ไม่ตัดสินคุณค่าด้วยความแตกต่างทางเพศ ความแตกต่างทางความเชื่อ ค่านิยม อายุ

● **มีความเคารพนับถือในคุณค่าของตนเองและผู้อื่นในแง่ภูมิได้อีกบ้าง**

- ◆ ยึดถือและประพฤติตามคุณค่าที่สอดคล้องกับกระแสหลักของสังคม ความสำเร็จ เกียรติยศ ความยอมรับจากครอบครัว โรงเรียนและกลุ่มเพื่อน
- ◆ หรือ... ให้คุณค่ากับการเป็นตัวของตัวเอง กล้าที่จะคิดและปฏิบัติแตกต่างจากกลุ่ม ให้คุณค่ากับการรู้จักแยกแยะ รู้จักเท่าทันอิทธิพลของสื่อและสิ่งแวดล้อม

ที่ตั้งคำถามชวนคิดในข้างต้นก็เพื่อหาคำตอบที่จะนำไปสู่การสร้างเพศศึกษาให้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณลักษณะเหล่านั้นขึ้นมา คุณลักษณะของเยาวชน (Desirable Sexually Healthy Individual) ที่เรามุ่งให้เกิดขึ้นด้วยคำถามข้างต้น สรุปได้ดังนี้

<p>ความคิด ความรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เข้าใจพัฒนาการทางเพศของมนุษย์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตทางสังคม ● เข้าใจความต้องการของตนเอง อธิบายเชิงเหตุและผลได้ ● แยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงกับความเชื่อได้ 	<p>อารมณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มีความสุข สุขภาพจิตดี พอใจในสภาวะการณ์ของตนเอง ● ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการณ์ ● รู้ทันอารมณ์ของตนเอง บอกได้ว่าชอบ/ไม่ชอบ
<p>ทักษะ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยอมรับและเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ● ไม่ตัดสินคนอื่นโดยใช้ความเชื่อ รสนิยมของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่เห็นว่าความเชื่อ ความชอบที่ต่างไปจากเราเป็นเรื่องผิด ● เคารพการตัดสินใจของตัวเอง เชื่อสัจยต่อความรู้สึกรักของตัวเอง ● รับรู้ และยอมรับผลที่จะตามมาจากการตัดสินใจ ● เห็นเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ สวยงาม และมีความหลากหลาย ● ความสุขทางเพศเป็นสิทธิอันชอบธรรมของทั้งหญิงชาย มีความหลากหลายของรสนิยม และไม่ใช้เรื่องผิดหากไม่ละเมิดสิทธิหรือข่มเหงทำร้ายผู้อื่น 	<p>ทักษะ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เอาตัวรอด สามารถจัดการกับสถานการณ์หาทางออกที่เหมาะสมเป็นผลดีกับตัวเองปลอดภัย ฟังพอใจ เลือกได้ รับผิดชอบได้ ● ควบคุมตัวเองได้ ไม่ละเมิดผู้อื่น ● สื่อสารบอกความต้องการของตัวเองได้ สอดคล้องกับโอกาส เวลาและสามารถรับฟังความคิดที่แตกต่างได้

Desirable Sexually Healthy Individual

จุดมุ่งหมายของเพศศึกษา

เมื่อเราคำนึงถึงผลลัพธ์สุดท้ายที่เราต้องการคือ การสร้างเยาวชนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะนำไปสู่สุขภาพทางเพศ จุดมุ่งหมายของเพศศึกษาควรครอบคลุมถึงเรื่องต่อไปนี้

๑. เพื่อให้**ข้อมูล**ที่ถูกต้องและรอบด้านเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ สุขภาพทางเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะส่วนบุคคล สังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง
๒. เพื่อ**จัดโอกาสที่เปิดกว้างและปลอดภัย**ที่ผู้เรียนจะได้ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิด และประเมินทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เพื่อปมเพาะทัศนคติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของตน และมีความสัมพันธ์ได้กับทุกเพศอย่างรู้จักรับผิดชอบ ทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น
๓. เพื่อ**พัฒนาทักษะ**การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การตัดสินใจ การบอกยืนยันทนความคิดเห็น การต่อรอง การสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ และการแก้ปัญหา รวมทั้งการหาความช่วยเหลือ
๔. เพื่อ**พัฒนาความรับผิดชอบ**ทางเพศต่อตัวเองและผู้อื่นในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นการเลือกที่จะไม่มีเพศสัมพันธ์ หรือการมีเพศสัมพันธ์โดยมีการป้องกันโรค และการตั้งครรภ์ รวมถึงการคาดการณ์และจัดการกับแรงกดดันที่จะนำไปสู่เพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดจากความพร้อมและความยินยอมพร้อมใจ

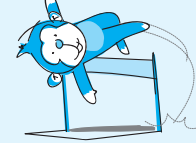
แม้ว่าเรื่องเพศยังเป็นเรื่องต้องห้าม เรื่องน่าอายที่จะพูดถึง อีกทั้งยังคงเป็นความผิดที่จะมีความสัมพันธ์กับใครในแบบที่สังคมไม่รับรอง ดังนั้น การพูดถึงเรื่องเพศในทุกแง่มุมไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนจะทำได้แม้กับคนที่เราใกล้ชิดที่สุด ด้วยเหตุนี้ความรู้เรื่องเพศที่ถ่ายทอดให้เยาวชนทั้งในครอบครัวและโรงเรียนจึงมีข้อจำกัด ต้องไปลองผิดลองถูกเอาเอง หรือทำตามที่ได้ยินมา (ถูกต้องปลอดภัยแค่ไหนไม่รู้ เพราะไม่มีคนที่รู้ดีกว่ามาบอก) เพศศึกษาจึงต้องมุ่งให้ข้อมูลที่ครอบคลุมสอดคล้องกับเรื่องจริงที่จะต้องพบเห็น ไม่ใช่เลือกให้ข้อมูลเท่าที่ผู้พูดพอจะให้ได้โดยไม่อึดอัดใจ

เท่าที่ทำกันมาในการสอนเรื่องระบบสืบพันธุ์และสุขภาพทางเพศ คือ การเน้นให้รู้เนื้อหา ซึ่งการสอนให้รู้เนื้อหาเป็นคนละเรื่องกับการสอนให้คิดเป็นเลือกเป็น เมื่อสังคม สิ่งแวดล้อม กำลังหยิบยื่นสารพัดโอกาสทางเพศให้กับเยาวชนได้ทดลอง เพศศึกษาจึงต้องมุ่งพัฒนาการคิดเป็นเลือกเป็น รับผิดชอบได้กับสิ่งที่เลือก เพราะคุณลักษณะดังกล่าวจะเป็นระบบปฏิบัติการที่ช่วยให้เยาวชนสามารถรับมือกับ “สิ่งชักจูง ยั่วยุ กดดัน” และองค์ประกอบสำคัญของการเลือก คือ **การให้คุณค่า** การที่เราจะเลือกทำอะไรโดยยอมขึ้นอยู่กับว่าเราให้คุณค่าหรือมีทัศนคติกับเรื่องนั้นอย่างไร ถ้าเราอยากเห็นเยาวชนรู้จักเลือกอย่างผู้ที่กล้าเป็นตัวของตัวเอง ไม่ตามกระแสนิยม และไม่ตามเพื่อน เราก็ต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เป็นอย่างนั้นในห้องเรียนและในโรงเรียน เพศศึกษาจึงต้องมุ่งสร้างโอกาสให้เยาวชน ได้พัฒนาวิธีคิดและการประเมินคุณค่าของค่านิยมต่างๆ ซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการให้ข้อมูลความรู้

เรื่องสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เพศศึกษาจะละเลยไม่ได้ คือ การพัฒนาทักษะ สิ่งที่อยู่กับสิ่ง ที่ทำได้ไม่ใช่เรื่องที่เกิดตามกันมาโดยอัตโนมัติ เพศศึกษาจึงต้องจัดให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติในกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตพวกเขา ได้ฝึกคิดคาดการณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น ในแต่ละการตัดสินใจ ได้อยู่ในสถานการณ์จำลองที่ทำให้รู้ว่าวิธีการแบบใดที่ตนเองสามารถสร้างทางเลือกให้ตัวเองได้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายเช่นนี้ ย่อมต้องอาศัย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการสอนในเรื่องอื่นๆ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ ทำทนายในแง่ผู้จัดการเรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่าจะเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอน ที่มีอยู่ได้อย่างไร

สรุปว่าสิ่งที่เรามุ่งหวังกับเพศศึกษาก็คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้เยาวชนมี ข้อมูลที่ถูกต้อง รอบด้าน เพียงพอ และครบถ้วนในเรื่องเพศ ได้ทบทวนค่านิยมทางเพศ ความ เชื่อต่างๆ เพื่อหล่อหลอมระบบการให้คุณค่าให้รู้จักคัดกรองค่านิยมที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง และผู้คนที่เกี่ยวข้อง มีทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง และยอมรับผู้อื่นอย่างที่เขาเป็น สามารถสร้างความสัมพันธ์ สานต่อหรือเลิกคบหา หรือมี ความสัมพันธ์ทางเพศบนพื้นฐานของความรับผิดชอบได้ทั้งต่อตัวเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)

๑. ข้อมูล

การให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับเยาวชนในเรื่องวิถีเรื่องเพศของมนุษย์ รวมถึงการเติบโตและพัฒนาการตามช่วงวัย การเจริญพันธุ์ การเรียนรู้เกี่ยวกับสรีระร่างกาย การจัดการอารมณ์เพศ การช่วยตัวเอง ชีวิตครอบครัว การตั้งครรภ์ การให้กำเนิดทารก การดูแลเลี้ยงดูเด็ก การตอบสนองทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ การคุมกำเนิด การยุติการตั้งครรภ์ การใช้ความรุนแรงทางเพศ เอ็ดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ

๒. ทักษะ การให้คุณค่า และความเข้าใจในตน

การให้โอกาสเยาวชนได้ตั้งคำถาม สํารวจ และประเมินทักษะของตนเองในเรื่องเพศ เพื่อทำความเข้าใจที่มาจาก การเรียนรู้ การให้คุณค่าในเรื่องต่างๆ จากครอบครัว การพัฒนาวิธีคิดในการให้คุณค่าของตนเอง การสร้างคุณค่าในตัวเอง การพัฒนาความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว และความสัมพันธ์กับคนแต่ละเพศ รวมทั้งการเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อครอบครัวและผู้อื่น

๓. ความสัมพันธ์และทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น

การช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การตัดสินใจ การบอกความต้องการของตนเอง การจัดการความขัดแย้งที่อาจมีกับเพื่อน การปฏิเสธ รวมถึงความสามารถในการสร้างพัฒนา และรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นที่พึงพอใจ การให้การศึกษารื่องเพศแบบรอบด้าน ควรเตรียมเยาวชนให้เข้าใจเรื่องวิถีทางเพศเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการช่วยให้เยาวชนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในการดูแลคนอื่น การสนับสนุนช่วยเหลือ การไม่ใช้ความรุนแรง หรือกำลังบังคับกับคนอื่น และการพัฒนาความสัมพันธ์ใกล้ชิดและสัมพันธ์ภาพทางเพศที่ทั้งสองฝ่ายต่างพึงใจ ยินยอมและเคารพกัน

๔. ความรับผิดชอบ

การช่วยให้เยาวชนได้ฝึกฝนความรับผิดชอบในเรื่องสัมพันธภาพ และความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งรวมถึงการเลือกที่จะไม่มีเพศสัมพันธ์ การจัดการกับแรงกดดันให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่พร้อม การส่งเสริมให้รู้จักใช้วิธีการคุมกำเนิดและการป้องกันโรคเพื่อดูแลสุขภาพทางเพศ การจัดการศึกษาเรื่องเพศ ควรเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยในการลดผลกระทบในทางลบจากเพศสัมพันธ์ ได้แก่ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการติดเชื้อเอชไอวี ตลอดจนการใช้ความรุนแรงทางเพศ

สัมพันธภาพที่เท่าเทียมและการพ่อกันระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชน เป็นรากฐานสำคัญในการเป็นหุ้นส่วนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การสร้างเพศวิถีที่มีสุขภาวะ

การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแบบรอบด้าน ต้องครอบคลุมมิติใดบ้าง

การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาโดยใช้หลักสูตรที่พัฒนามาจากมิติทั้ง ๖ ด้านในเรื่องเพศของมนุษย์ ที่พัฒนาโดย SIECUS Comprehensive Sexuality Education^๗ โดยจัดให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับช่วงวัย มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพทางเพศ โดยสาระที่พัฒนาขึ้นต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ที่เน้นการบ่มเพาะคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชน ให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพทางเพศในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน ดังนี้

■ ในมิติการพัฒนาตามธรรมชาติของช่วงวัยมนุษย์ (Human Development) เราคาดหวังให้

- บุคคล รู้สึกพอใจ ภูมิใจ ไม่เกิดปมด้อยกับเรือนร่าง สรีระของตน
- รู้จักแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องเพศ และการขยายเผ่าพันธุ์ ได้ตามประสงค์
- เห็นคุณค่าว่าเรื่องเพศเป็นพัฒนาการธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ และไม่จำเป็นต้องเป็นไปเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์หรือไม่ และไม่จำเป็นว่ามนุษย์ทุกคนจะต้องผ่านประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ในชีวิต
- มีปฏิสัมพันธ์กับทุกเพศอย่างเหมาะสม และเคารพในคุณค่าของแต่ละบุคคล โดยปราศจากอคติต่อความแตกต่างระหว่างเพศ
- ยอมรับบรรทัดฐาน และความพึงใจทางเพศที่ตนเองเป็นอยู่ โดยเคารพความพึงใจทางเพศของผู้อื่น ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างจากตน
- ยอมรับความเป็นตัวตนทางเพศ และเพศสภาพของตน เคารพความเป็นตัวตน และเพศสภาพของผู้อื่น เช่นกัน

^๗The Sexuality Information and Education Council of the United States. *Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten - 12th Grade. 3rd ed.* New York: SIECUS, 2004.

■ ในมิติของการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น (Relationship) เราคาดหวังให้

- บุคคลสามารถแสดงออกถึงความรัก และความผูกพันลึกซึ้งที่ตนมีได้ตามความเหมาะสม
- บุคคลสามารถพัฒนา และรักษาสัมพันธภาพในความสัมพันธ์ที่ตนให้คุณค่า
- บุคคลสามารถหลีกเลี่ยงที่จะถูกรบกวนจากสัมพันธภาพที่เอาเปรียบ หลอกลวง ทำร้าย
- บุคคลสามารถจะตัดสินใจโดยมีข้อมูลรอบด้านในการสร้างครอบครัว และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น
- บุคคลสามารถใช้ทักษะต่างๆ ที่จะเอื้อให้ตนเกิดสัมพันธภาพที่ดี และมั่นคงกับผู้อื่น

■ ในมิติของการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) เราคาดหวังให้

- บุคคลมีทักษะในการรู้จัก เข้าใจตนเอง และใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับความปรารถนา และค่านิยมของตน
- บุคคลสามารถรับผิดชอบต่อพฤติกรรม และสิ่งที่ตนได้กระทำ
- บุคคลได้ฝึกฝนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ
- บุคคลได้พัฒนาทักษะของการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ อย่างรอบด้าน
- บุคคลสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับครอบครัว คนใกล้ชิด เพื่อนฝูง และคนรัก

■ ในมิติของพฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) เราคาดหวังให้

- บุคคลได้รับความพึงใจ และสามารถแสดงตัวตนในเรื่องเพศของตนตลอดการดำเนินชีวิต
- บุคคลสามารถแสดงออกในวิถีเพศตามที่ตนเองให้คุณค่า
- บุคคลสามารถสร้างความรู้สึกลึกซึ้ง โอบอ้อมใจทางเพศ โดยไม่จำเป็นต้องลงมือปฏิบัติตามความรู้สึก ความคิดเหล่านั้น
- บุคคลสามารถแยกแยะการกระทำทางเพศที่ทำให้ชีวิตมีสุขภาวะกับการกระทำที่เป็นผลร้ายต่อตนเองและผู้อื่น

- บุคคลสามารถแสดงออกในเรื่องเพศของตน โดยเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น
- บุคคลสามารถแสวงหาข้อมูล และการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสุขภาพทางเพศของตน
- บุคคลมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่ โดยความยินยอมพร้อมใจ และสุขใจทั้งสองฝ่ายอย่างปลอดภัย จริงใจ ไม่หลอกลวง เอาเปรียบ ทำร้าย

■ ในมิติของสุขภาพทางเพศ (Sexual Health) เราคาดหวังให้

- บุคคลมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่เอื้อต่อสุขภาพทางเพศ อาทิ การตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการตรวจเต้านม ต่อมลูกหมาก ด้วยตนเอง และสามารถบอกได้ถึงสัญญาณของความผิดปกติได้แต่เนิ่นๆ
- บุคคลสามารถเลือกที่จะคุมกำเนิดได้ตามปรารถนา เมื่อไม่พร้อมจะมีบุตร
- บุคคลสามารถป้องกันตนเองจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์
- บุคคลสามารถเลือกที่จะจัดการกับชีวิต ตามค่านิยมของตนในกรณีที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม
- บุคคลสามารถแสวงหาการดูแลที่เหมาะสมเมื่อเริ่มตั้งครรภ์
- บุคคลสามารถช่วยกันป้องกัน และระงับการทำร้ายการล่วงละเมิดทางเพศ

■ ในมิติของสังคม วัฒนธรรม (Society and Culture) เราคาดหวังให้

- บุคคลมีความเคารพต่อความแตกต่างของค่านิยมในเรื่องเพศ
- บุคคลใช้สิทธิตามกระบวนการประชาธิปไตยในการสร้างกติกาทางสังคม และกฎหมายที่เอื้อต่อการสร้างสุขภาพทางเพศแก่สมาชิกของสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่ง
- บุคคลสามารถประเมินได้ว่า การเลี้ยงดูในครอบครัว วัฒนธรรม สื่อ และข้อมูลข่าวสารที่ตนได้รับจากสังคมที่ตนอยู่ ส่งผลต่อความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม และการกระทำในเรื่องเพศของตนอย่างไร
- บุคคลสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปของโลก และสิ่งแวดล้อมทางสังคมของตนที่ก่อให้เกิดอคติในเรื่องเพศ อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิดต่อบทบาทหญิงชายในเรื่องเพศ รสนิยมทางเพศ วัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และผิวสี

- บุคคลส่งเสริมให้เกิดการได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องเพศที่ถูกต้อง และชัดเจน
- บุคคลไม่แสดงพฤติกรรมที่เหยียดหยาม ดูแคลนผู้อื่นที่คิดเห็น หรือปฏิบัติตนในเรื่องเพศแตกต่างจากตน
- บุคคลไม่ยอมรับต่อการตีตรา ปรีกปรี หรือเหมารวม ว่ากลุ่มประชากรใดมีแนวปฏิบัติในเรื่องเพศอย่างนั้น อย่างนี้ เพราะเรื่องเพศเป็นวิถีของปัจเจกไม่อาจเหมารวม

ความเท่าเทียมและการเคารพต่อกันระหว่างวัย ต้องเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เยาว์วัย ก่อนที่จะกลายเป็นพ่อแม่หรือครูหรือผู้ใหญ่ในรุ่นต่อไป และการเรียนรู้ไม่ได้มาจากถูกสั่งสอน แต่มาจากการปฏิสัมพันธ์ และการปฏิบัติที่ได้รับ

ค่านิยมในเรื่องเพศที่เป็นอุปสรรคในการออกแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาสำหรับเยาวชน ควรอยู่บนฐานความเชื่อและการให้คุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

๑. เยาวชนมีความคิดเห็นและมีความสามารถในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเองได้ หากได้รับข้อมูลที่เป็นจริงอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งมีทักษะที่เหมาะสม และมีทักษะในการจัดการกับทางเลือกเหล่านั้น
๒. เยาวชนควรได้รับโอกาสที่จะรับรู้ข้อมูลอย่างรอบด้าน รวมทั้งมีโอกาสแลกเปลี่ยนทัศนะให้สามารถมองโลกได้อย่างรู้จักคิดวิเคราะห์ และได้รับการฝึกฝนทักษะในการดำเนินชีวิต การมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมีสุขภาวะทางเพศที่ดี
๓. การเรียนรู้จากประสบการณ์ (ทั้งประสบการณ์จริงและประสบการณ์จำลอง) ถือเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่ง ผู้ดำเนินกิจกรรมจึงควรมีทักษะที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เยาวชน
๔. ผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเพศสำหรับเยาวชน จะต้องวางใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชน
๕. เรื่องเพศเป็นความต้องการตามธรรมชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตปกติของบุคคลที่มีสุขภาวะดีทั่วไป ทั้งยังเป็นความต้องการที่มีอยู่ตลอดช่วงชีวิต
๖. แต่ละบุคคลล้วนมีคุณค่าและศักดิ์ศรี จึงไม่สามารถแบ่งแยกกีดกันด้วยเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม หรือรสนิยมทางเพศ
๗. การบังคับทั้งทางกาย วาจา และใจ ทั้งโดยการใช้กำลังหรือการใช้วาจาบีบคั้น หรือการใช้อำนาจจากบทบาทที่ตนมีอยู่ให้ผู้อื่นปฏิบัติ คิด หรือเชื่อตาม โดยชัดเจนจำนองของบุคคลนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดจริยธรรม
๘. บุคคลย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำของตน
๙. สัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ดีย่อมต้องมีการสื่อสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เยาวชนควรได้รับการส่งเสริมให้เปิดเผยและสามารถบอกเล่าหรือปรึกษาความคับข้องใจในชีวิต รวมถึงเรื่องเพศไม่ว่าจะกับเพื่อน ผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง หรือคูรักรักของตนโดยไม่มี การตัดสินคุณค่า
๑๐. เมื่อพูดถึงการป้องกันการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์และการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แก่เยาวชน จะต้องมียุทธศาสตร์มากกว่าการไม่มีเพศสัมพันธ์เท่านั้น

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นหัวใจของเพศศึกษา

แม้จะเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงกันอยู่มาช้านานโดยตลอดว่า ปัจจัยสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาไทยให้สำเร็จ ก็คือการเปลี่ยนแปลงปรัชญา แนวคิดของการจัดการศึกษาที่ได้ยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในหมวดที่ ๔ แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา ๒๒ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยระบุว่า

“การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”

แม้แนวคิดดังกล่าวจะเสมือนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง แต่ความเข้าใจถึงแนวทางปฏิบัติว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่าต้องทำอะไร ยังไม่มีความชัดเจน ความพยายามเชิงระบบที่จะดำเนินการพัฒนาครูให้เกิดความสามารถดังกล่าวอย่างเป็นเอกภาพ และทั่วถึง ยังเผชิญความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะการก้าวข้ามความท้าทายที่สำคัญ คือการเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน จากการเป็นผู้บอกความรู้ให้จบไปในแต่ละครั้งที่เข้าสอน มาเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน จัดสิ่งเร้าและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งมีการพิสูจน์มาจากระบบการดำเนินการจัดการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ ศึกษา ค้นคว้า และได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง รักที่จะค้นคว้า รักการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Long-life Education) และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) มากกว่าสอนตัวความรู้ สอนการคิดมากกว่าสอนให้ท่องจำ สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าเน้นที่เนื้อหาวิชา

การเปลี่ยนแปลงจาก “ครูผู้สอน” เป็น “ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้” เรื่องเพศ

กระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงครูผู้สอน ให้มาเป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่ยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่เรื่องง่าย การฝึกอบรมในห้องอบรมก็เป็นได้เพียงการนำครูเข้าสู่เนื้อหาสาระและกระบวนการ โดยผู้ฝึกอบรมหลักได้สาริตจากกระบวนการที่ได้ทำให้เห็น แต่การเรียนรู้ของครู โดยเฉพาะเรื่องทัศนคติในเรื่องเพศ และความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของเยาวชน จะเกิดขึ้นได้จริงก็ต่อเมื่อครูผู้สอนเองได้ผ่าน “กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์” จากการได้ลงสอนจริง ซึ่งหากทำได้จริงตามทักษะที่เน้น “ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” ผู้สอนก็จะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนซึ่งจะเกิดเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Participatory Learning) อย่างแท้จริง

กระบวนการช่วยเหลือเพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องเมื่อลงสนามสอนจริงคือ การ Coaching หรือการนิเทศติดตาม ซึ่งไม่ใช่การไปประเมินการสอนของครู แต่ไปช่วยสะท้อนและช่วยกันมองหาวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

ถ้าเราถามเด็กนักเรียนว่าไปโรงเรียนเพื่ออะไร คำตอบที่มักได้รับก็คือ ไปเรียนหนังสือ ถ้าผู้ตอบเป็นครูอาจารย์ คำตอบที่ได้ก็อาจเป็น ไปสอนหนังสือ แต่สิ่งที่แฝงอยู่ในคำตอบของทั้งสองฝ่าย คือ การเปลี่ยนแปลง ครูเปลี่ยนแปลง (หรือที่มักเรียกว่าพัฒนา) ลูกศิษย์จากที่ไม่เคยรู้ไม่เคยทำให้กลายเป็นคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขได้ รู้เรื่องต่างๆ ทั้งใกล้ตัวและไกลตัว สามารถทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยทำ ดังนั้นเป้าหมายของการสอนไม่ว่าเรื่องใดก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ สร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงนี้คือ การเรียนรู้นั่นเอง

การสร้างการเรียนรู้สำหรับเยาวชนในยุคปัจจุบันมีอะไรต่างจากยุคก่อนหรือไม่ แม้ว่าจุดหมายของการเรียนรู้ในทุกยุคสมัยคือ การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน แต่บทบาทของครูในการสร้างการเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและเทคโนโลยีในขณะนั้นๆ เทคโนโลยีของโลกปัจจุบันเปิดให้คนเข้าถึงความรู้ ข้อมูลและข่าวสารได้อย่างไร้พรมแดนและตลอดเวลา

ครูจึงไม่ใช่คนที่รู้มากและรู้มาก่อนในทุกๆ เรื่องอีกต่อไป สถานภาพเช่นนั้นได้มาถึงตัวเราแล้ว ไม่ว่าจะทำงานอยู่ในพื้นที่ใด ถ้าเยาวชนเฝ้ารู้ อ่านออก เข้าถึงแหล่งข้อมูล เขาก็สามารถค้นคว้าเองได้ ปัจจุบันครูไม่ได้เป็นผู้ที่รู้มากกว่าเด็กในทุกๆ เรื่องอีกแล้ว และครูไม่ได้เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่สำคัญยิ่งอีกต่อไปแล้ว แต่การเข้ามาของเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารไม่ได้ทำให้คุณค่าและความสำคัญของครูหมดไป แต่กลับทำให้ครูมีอิสระจากการเป็น “คลังความรู้” และสามารถก้าวไปสู่บทบาทใหม่ที่ท้าทายและเป็นบทบาทที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเยาวชน นั่นคือ บทบาทที่เรียกกันว่า “ผู้จัดการเรียนรู้”

ครู

- ให้ข้อมูล ความรู้
- ให้คำตอบที่ถูกต้อง
- สื่อสารทางเดียว ครูพูดให้เด็กฟัง
- ให้การบ้าน
- กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ครูเป็นศูนย์กลาง

ผู้จัดการเรียนรู้

- เป็นผู้นำในการพูดคุยแลกเปลี่ยน
- ช่วยให้มีคำถามที่ถูกต้อง
- สื่อสารสองทาง
- ประสานกิจกรรมการเรียนรู้
- ช่วยให้นักเรียนมีจุดประสงค์ร่วมกัน
- ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในการจัดเพศศึกษาที่เน้นหลักการของ experiential learning ที่กล่าวมาในตอนต้น หัวใจสำคัญอยู่ที่การปรับบทบาทของครูไปเป็นผู้จัดการเรียนรู้ เพราะผู้จัดการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการผันประสบการณ์จากกิจกรรมไปสู่การ “รู้แจ้ง” ของแต่ละบุคคล ขั้นตอนของ reflection ในวงจรการเรียนรู้แบบ experiential learning จะขาดประสิทธิภาพถ้าไม่มีผู้ทำหน้าที่เป็นกระบอกส่งให้เกิดการพิจารณาแต่ละแง่มุมอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะเมื่อเป็นการเรียนรู้ของกลุ่มซึ่งหัวใจสำคัญอยู่ที่การแลกเปลี่ยนความคิด ผู้จัดการเรียนรู้จึงต้องเป็นผู้ที่ช่วยทำประเด็นให้ชัดขึ้น คอยจัดลำดับเรื่องเพื่อไม่ให้สับสนหรือตกหล่น คอยเปิดโอกาสให้คนที่อยากพูดได้มีโอกาสพูดบ้าง ช่วยให้นักเรียนรู้ถึงสิ่งที่ต้องการจะบรรลุ ช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและทุกคนรู้ว่าตนเองได้รับการยอมรับ รวมไปถึงการแนะแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนควรค้นคว้าหาความรู้ต่อไป

ด้วยบทบาทของผู้จัดการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องเน้นมากที่สุดจึงไม่ใช่เนื้อหา แต่เป็นเรื่อง กระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เรียนแปรเนื้อหาไปสู่วิธีการเรียนรู้ และไม่ได้หมายความว่าครูไม่ต้อง มีความรู้มาก ความรู้ยังเป็นเรื่องจำเป็น แต่สิ่งที่ครูต้องมีมากกว่าคือ ต้อง “เก่ง” ในการทำให้ผู้ เรียนตระหนักถึง “กระบวนการเรียนรู้” เพราะจะติดตัวไปภายหน้า ช่วยให้เขาสามารถพึ่งสติ ปัญญาของตัวเองในการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ เมื่อไม่มีครูหรือพ่อแม่กำกับอยู่ข้างๆ

การเป็นผู้จัดการเรียนรู้จึงเป็นบทบาทที่คู่กันไปกับการจัดเพศศึกษาแบบอาศัย ประสบการณ์ แต่การเปลี่ยนบทบาทนี้ไม่ใช่เรื่องที่สามารถเปลี่ยนได้ชั่วข้ามคืน แต่ต้องป็น ข้ามภูเขาสามลูกนี้ให้ได้

ภูเขาลูกแรก

เกิดจากความยึดมั่นว่าครูรู้ดีกว่า ครูจึงสามารถคิดแทนและบอกทาง เลือกที่ดีที่สุดให้กับเด็ก ครูไม่เชื่อมากนักกว่าเด็กคิดเองได้ โดยเฉพาะ การรู้ซึ่งถึงผลด้านลบที่จะเกิดขึ้น เพราะเด็กมีประสบการณ์จำกัด ความ ยึดมั่นนี้มาในรูปของความหวังดี ต้องการปกป้องไม่让孩子ต้องเผชิญ กับเรื่องร้ายๆ จึงเป็นด่านที่สำคัญที่สุดเพราะเมื่อคิดว่าเป็นเจตนาดี ก็ไม่ตระหนักว่าต้องเปลี่ยนแปลง

ภูเขาลูกที่สอง

เป็นมรดกของการกล่อมเกลாதงสังคมให้เราเชื่อว่า เรื่องเพศเป็น เรื่องที่น่าอาย เป็นเรื่องที่ต้องควบคุมให้รู้สึกผิดบาป ผู้ชายกับผู้หญิง แตกต่างกันทางสรีระและควรที่ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายตาม รวมถึงมีข้อ จำกัดเรื่องเพศมากกว่าผู้ชาย การปลูกฝังและขัดเกลานี้มีผลฝังลึกเสีย จนผู้คนจำนวนไม่น้อยไม่เคยฉุกคิดว่าทำไมจึงต้องเป็นเช่นนั้น

ภูเขาลูกที่สาม

เป็นเรื่องของทักษะ การฟังและจับประเด็น การตั้งคำถามให้เกิดการ แลกเปลี่ยนความคิด เหล่านี้เป็นทักษะที่ใช้บ่อยในการสอนที่เน้น เนื้อหาเป็นหลัก

อันที่จริงการทำงานเพศศึกษา ไม่ได้เป็นเพียงการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับเยาวชน แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เปรียบเหมือนการป็น ข้ามภูเขาซึ่งอยู่ภายในตัวเราเองทั้งสามลูก เรื่องที่ถาม-ตอบต่อไปนี้เป็นเสถียรความคิดที่จะ ช่วยให้การป็นข้ามเขาไม่ลำบากจนเกินไป

□ ภูเขาสูงที่หนึ่ง ครูคือผู้ที่รู้ดีที่สุดที่ต้องชี้แนะคำตอบที่ถูกต้องให้กับเยาวชน

เรื่องเพศ เด็กไม่ได้มีความรู้ และประสบการณ์ชีวิตมากพอที่จะคิดเองเลือกเองในทางที่ปลอดภัย ถ้าครูไม่บอกสิ่งที่ถูกต้อง เด็กก็จะไปเชื่อสื่อหรือเห็นดีเห็นงามกับสิ่งที่เพื่อนทำ แนวทางการสอนแบบนี้ไม่เห็นว่าจะช่วยเด็กตรงไหน

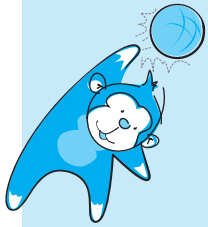
ถ้าเด็กยังไม่ไปถึงจุดนั้น เราก็ต้องห้ามปราม แต่ถ้าเขามีประสบการณ์แล้วก็ต้องทำใจ

๑. เพราะเหตุนี้จึงต้องจัดใหม่ ให้เกิดความรู้และได้ประสบการณ์ภายใต้การจัดการของเรา เพื่อให้เยาวชนสามารถเลือกได้เมื่อเหตุการณ์ทำนองนั้นเกิดขึ้นกับเขา เราอยากเห็นเด็กเลือกได้และปลอดภัย เราก็ต้องพัฒนาไปให้ถึงจุดนั้น แต่ถ้าเรากลัวว่าเด็กเลือกเองไม่ได้ก็เลยเลือกให้ เราไม่ได้ช่วยให้เขาพึ่งตัวเอง เมื่อเขาอ่อนแอทางความคิดและในขณะเดียวกันเขาก็ไม่ได้เชื่อฟังเหมือนที่เราที่เคยไม่เชื่อผู้ใหญ่ ชีวิตทางเพศของเยาวชนก็ไม่มีความปลอดภัย
๒. ประสบการณ์ชีวิตในที่นี้ ควรสะท้อนเรื่องจริงในสังคมของเด็ก ไม่ใช่เรื่องในสมัยที่ครูเป็นเด็กเพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนไป เราจะเอาตัวเองเป็นที่ตั้งไม่ได้ เพราะเท่ากับเราไปจำกัดการให้ประสบการณ์ที่จำเป็นกับเด็ก
๓. การให้ความรู้ที่ชัดเจนถูกต้องเป็นหน้าที่ที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง แต่วิธีการเปลี่ยนไป จากการบอก-สั่งสอนมาเป็นการถาม-สร้างความอยากรู้ สร้างความสามารถในการค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง
๔. ระหว่างผู้ใหญ่กันเอง ทางเลือกที่ถูกต้องที่สุดของคุณคนหนึ่งในเรื่องเพศอาจจะไม่ใช่เรื่องที่เหมาะสมที่สุดของคุณคนอื่น ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า จะทำอะไรก็ตาม ต้องรับผิดชอบได้ มีความสุขพอใจ และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

เราต้องการอะไรจากความพยายามห้ามปราม

- รักษาพรหมจรรย์ (เฉพาะผู้หญิงเท่านั้นหรือ) ไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน

ให้ยอมรับ เราต้องมีจุดยืนด้วย ไม่ใช่อะไรก็ปล่อยให้เด็กเลือกเอง

เรื่องเพศเป็นกระแสแรง การที่เราไม่ห้ามปราม แต่ให้ข้อมูลแนวทางให้เด็กเลือกเองก็เท่ากับส่งเสริมให้ไปทำตามกระแส ครู/ระบบการศึกษาเป็นแกนสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์และค่านิยมไทย เราไม่ควรตามกระแสไปเหมือนคนอื่น

- ไม่มีปัญหาดังครมในวัยเรียน ทำแท้ง ติดโรคเอดส์
- ไม่มีเรื่องมารบกวนสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน
- ดำรงรักษาเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่กุลสตรีต้องรักษาสงวนตัว
- ความสบายใจว่าได้ทำหน้าที่แล้ว

ทุกคนย่อมมีค่านิยมหรือสิ่งสำคัญในชีวิตที่ยึดถือ เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่จะเลือกเชื่อเรื่องใด ครูสามารถรักษาจุดยืนตามทัศนะของครูได้ และครูก็ควรเคารพสิทธิของเด็กด้วยเช่นกัน

๑. เรากำลังไม่เชื่อว่าเด็กคิดเองได้ และเรายังเชื่อว่าเราห้ามได้อยู่ (ทั้งที่เราเห็นความจริงแล้วว่าห้ามไม่ได้ผล)
๒. เรากำลังเข้าใจผิดว่ากระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศแบบที่เปิดโอกาสให้คิดวิเคราะห์เองจะเร่งให้คนมีประสบการณ์ทางเพศเร็วขึ้น
๓. จริงๆ แล้วเรายังรู้สึกรับไม่ได้ถ้าเด็กเลือกที่จะมีเพศสัมพันธ์ แม้ว่าจะเป็นการเลือกที่รับผิดชอบได้ มีความสุข ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เราอธิบายอาการรับไม่ได้ของเราว่าเป็นการช่วยกันรักษาเอกลักษณ์ไทย
๔. ทุกคนต่างมีสิทธิในการเลือกรับหรือให้คุณค่ากับเรื่องต่างๆ ในชีวิต สิทธินี้เท่าเทียมกันไม่แตกต่างกันตามเพศและวัย แม้ส่วนตัวเรายึดถือและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ไทย แต่เราต้องไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถเลือกมีความสัมพันธ์อย่างผู้รับผิดชอบ และเราควรเคารพสิทธิในการเลือก ซึ่งแสดงออกโดยการยอมให้เขาเลือกต่างจากเราได้ เพียงแค่การเลือกรูปแบบความสัมพันธ์ต่างจากเราไม่ได้หมายความว่าเขาไม่รู้จักรับผิดชอบ

□ กฎเหล็กที่สอง เรื่องเพศเป็นเรื่องน่าอาย ต้องควบคุมไม่ให้หมกมุ่น

พูดไม่ได้ กระดาก เมื่อก่อนไม่เคยต้องสอนขนาดนี้ บางเรื่องรู้ได้เองทำไมต้องเอามาพูด เช่น ช่วยตัวเอง การเล่าโล้มน จุดสัมผัส คนโสดยังไม่แต่งงานพูดไปก็เข้าเนื้อ คนจะนินทา

๑. ก็เพราะไม่เคยบอกให้หมด เยาวชนจึงได้เรียนรู้เรื่องเพศจากสื่อสารพัดรูปแบบ ข้อมูลเหล่านั้นถูกรับเข้ามาโดยไม่สามารถถ่วงนกรองได้ ก็เพราะเราไม่เคยช่วยให้เขากลั่นกรอง การที่เราไม่เป็นฝ่ายให้ข้อมูลก็เท่ากับเราผลักไสหน้าที่นี้ไปให้กับผู้ผลิตซีดี สิ่งพิมพ์ โฆษณาต่างๆ เรามัวแต่กล่าวโทษสื่อเหล่านี้ ทั้งที่ความจริงเราควรโทษตัวเองมากกว่าที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากกว่าใครๆ แต่กลับไม่ทำอะไร

๒. ก็เพราะเราสบายใจที่จะพูดแค่วิธีการคุมกำเนิด แต่ละเว้นที่จะทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมทางเพศซึ่งต้องเกิดขึ้นก่อนการคุมกำเนิดด้วยซ้ำ เยาวชนจึงคาดการณ์ไม่ได้ว่าแค่อยากอยู่ด้วยกันนั้นจะนำไปสู่อะไรได้อีก ลำพังแค่ความยึดมั่นว่าจะรักนวลสงวนตัวไม่ได้ช่วยให้เอาตัวรอดได้ เมื่อตกอยู่ในเหตุการณ์ที่นึกไม่ถึงก็ยากที่จะรู้จักป้องกันหรือหาทางออก เราเองนั้นแหละที่ติดกับดักตัวเอง....

...ไม่กล้าบอกให้รู้

...ก็เลยไม่เชื่อว่าเด็กจะรู้ นึกออกล่วงหน้า

...ก็เลยไม่แน่ใจว่าเด็กจะรอด

...ก็เลยต้องห้ามปราม สั่งสอน รวมทั้งให้ท่องจำ !!!

๓. เมื่อไม่รู้วิธี ทางเลือกก็เลยมีจำกัด แม้แต่การพูดถึง safe sex ก็ให้ข้อมูลแค่การใช้ถุงยางอนามัย กลายเป็นว่าวิธีการให้ข้อมูลของเราเองไปชี้ช่องว่าเมื่อมีอารมณ์ก็ต้องใช้ถุงยางอนามัย ทั้งที่อาจจะมึทางเลือกอื่นๆ ที่เขาจะดูแลกันอย่างผู้ที่รับผิดชอบได้ มีความสุข และไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร

๔. เรื่องเพศรส วิธีการหาความสุขทางเพศ เป็นเรื่องต้องห้ามที่พูดกันไม่ได้แม้ระหว่างสามีภรรยา นี่เป็นอีกบทหนึ่งที่เราถูกปลูกฝังให้เห็นว่าการคิดหาความสุขทางเพศเป็นเรื่องน่าละอาย ทัศนะทางเพศจึงมีแต่ด้านลบ ใช้ความรู้สึกอาย ผิด บาปมากำกับควบคุมธรรมชาติ ด้านนี้ของมนุษย์ไว้ แม้ว่าการปลูกฝังเช่นนี้ช่วยรักษาสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่เราก็ต้องมองให้เห็นรายละเอียดข้างใน เช่น

- ผู้ชายที่เฝ้าหาความสุขทางเพศได้ ผล : ผู้หญิงก็เลยไม่รู้เดียงสา เป็นฝ่ายถูกกระทำ และอาจจะไม่มีความสุขทางเพศในชีวิตสมรส ผู้หญิงกลายเป็นสินค้าทางเพศเพื่อให้ผู้ชายเฝ้าหาความสุขได้
- ผู้ชายแสดงออกทางเพศได้ ผล : ผู้หญิงแม้จะหวังตัวเองแต่ก็ไม่กล้าพกถุงยางอนามัยเพราะจะดูแย่มากถ้าเป็นฝ่ายเริ่มพูดก่อนตั้งแต่เป็นแฟนว่าจะป้องกันอย่างไรแม้แต่ไปซื้อยาคุมกำเนิดก็ต้องให้แฟนซื้อให้
- การมีความสุขในชีวิตคู่ เรื่องเพศเป็นเพียงส่วนเดียว ระวังคนจะเอาแต่หมกมุ่นในกาม ผล : ความจริงคือ เรื่องเพศเป็นเพียงส่วนเดียวของชีวิตคู่ที่ถูกปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม เพศศึกษาไม่ได้ทำให้องค์ประกอบนี้กลายเป็นเรื่องสำคัญกว่าอย่างอื่น เพียงแต่ทำให้ไม่ถูกละเลย และมีการดูแลแก้ไขให้ทำหน้าที่ของมันในชีวิตคู่ได้ตามฐานะ
- คนโสดโดยเฉพาะผู้หญิงต้องไว้เดียงสาทางเพศ ไม่ควรทำตัวว่ารู้อเรื่อง ผล : ครูสตรีก็เลยสอนเพศศึกษาได้บางเรื่อง พูดได้บางด้านทั้งที่เข้าใจดีว่า

ควรจัดการเรียนรู้อย่างไร เรื่องที่ลำบากใจอยาก
ให้ครูผู้ชายพูด เรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของ
ทักษะทางเพศที่เราถูกปลูกฝังมา ไม่มีใครมา
“unlearn” ให้เราได้นอกจากตัวเราต้องทำความเข้าใจและขัดเกลาทักษะเรื่องนี้ให้แจ่มชัด เยาวชน
เรียนรู้จากที่เราทำมากกว่าที่เราพูด การปรับทัศน
ของเราและการปฏิบัติตัวของเรา คือ การจั
ดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีค่าให้เยาวชน เพศศึกษา
เน้นความจำเป็นของการสื่อสาร แต่ครูเองยังไม่กล้า
พูดเลย !!

การเรียกร้องให้ผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลง
โดยเยาวชนไม่เปลี่ยนแปลงตัวเอง ย่อม
ไม่เป็นจริง ผู้ใหญ่ก็เรียนรู้ที่จะเชื่อมั่น
ในศักยภาพของเยาวชนจากการได้เห็น
การแสดงออก การแสดงความรับผิดชอบ
และการเปิดรับที่จะเรียนรู้ของ
เยาวชนเช่นกัน

□ ภูเขาลูกที่สาม ทักษะในการเป็นผู้จัดการเรียนรู้

ผู้จัดการเรียนรู้มีบทบาทในการนำการพูดคุยแลกเปลี่ยน กระตุ้นให้เกิดคำถาม ช่วยให้คำถามกระจ่างชัด และทำให้คำตอบเกิดจากการค้นหาร่วมกัน โดยครูเป็นส่วนหนึ่งของการให้ข้อมูลการสลับความเคยชินที่เดิมเคยเป็นผู้พูด ผู้ให้คำตอบ (ซึ่งมักเป็นการถามเองตอบเอง) น่าจะไม่ใช่เรื่องยากสำหรับผู้ที่ทำงานคลุกคลีกับเยาวชน เพียงแต่ต้องเริ่มต้นด้วยการ “รู้จักตัวเอง” ก่อนว่าแบบแผนในการสื่อสารของเราเป็นแบบใด และการจะรู้จักตัวเองได้นั้นคงต้องอาศัยผู้อื่นเป็นกระจกส่อง คำถามต่อไปนี้จะช่วยให้รู้ว่าลักษณะเฉพาะในการสื่อสารของท่านเป็นแบบใด

แบบแผนการฟังและการสื่อสารของท่าน

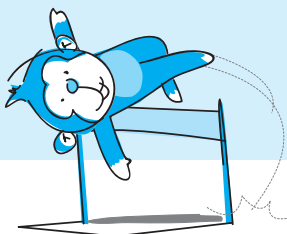
ทบทวนตัวเองว่าโดยส่วนใหญ่ท่านมักตอบเพื่อนของท่านตามข้อใด

๑. วันนี้อากาศร้อนมาก ไม่อยากออกไปซื้อของเลย

- ก. จริงด้วย เดี๋ยวกลางแดดร้อนๆ น่าปวดหัว
- ข. ไม่ร้อนมากเท่าไรหรอก เป้าพัดลมเดี๋ยวก็น่าจะหายร้อน
- ค. อ้าวไม่ซื้อวันนี้แล้วจะไปวันไหน
- ง. เธอก็ชอบผลัดวันประกันพรุ่ง ไม่เห็นทำอะไร
- จ. ไปซื้อซะให้เสร็จๆ ไป จะได้ไม่ต้องรอไปวันหลัง

๒. เพื่อทำรายงานจึง ตั้งสองอาทิตย์มาแล้วที่ต้องนั่งเขียน แต่รายงานพวกนี้ ฉันทนทำต่อไปไม่ไหวแล้ว

- ก. เพราะอะไรเธอถึงใช้เวลาทำนานตั้งสองอาทิตย์
- ข. พักก่อนสิแล้วค่อยกลับมาทำทีหลัง
- ค. มันก็น่าเบื่ออยู่ที่ต้องมาทำอะไรแบบนี้ตั้งนานแล้วก็ยังไม่เสร็จ
- ง. เออ น่าใครๆ ก็เบื่อทั้งนั้น
- จ. พวกชอบดินพอกหางหมู นี่ถ้าทำมาตั้งแต่เปิดเทอมเธอก็ไม่ต้องเป็นแบบนี้

๓. ไม่รู้ว่าจะทำอะไรก่อนดี หัวหน้าให้ทำงานเพิ่มอีกสองอย่าง นี่ก็แทบจะไม่มีเวลาทำอะไรอยู่แล้ว

- ก. ไปถามหัวหน้าว่าขึ้นไหนสำคัญต้องทำก่อน
- ข. ดูว่าคุณเครียดนะ งานก็เร่ง เวลาก็ไม่พอ
- ค. จริงๆ แล้วจะต้องทำอะไรก่อนล่ะ
- ง. เธอก็ซี้กังวล ทำไปเดี๋ยวก็เสร็จเองแหละ
- จ. บางทีคนเรานั้นก็ต้องยุ่งๆ อย่างนี้แหละ ทำไปเถอะ เดี๋ยวก็เสร็จ

๔. หัวหน้าสายให้สอนเพศศึกษา อาทิตย์หน้าต้องสอนแล้ว ฉันต้องเตรียมไม่ทันแน่

- ก. สองสามอาทิตย์แรกก็คงต้องเตรียมหนักหน่อย จากนั้นก็คงอยู่ตัว
- ข. เธอไม่น่ายอมมารับมาสอนเลย
- ค. เธอไม่เคยสอนวิชานี้มาก่อนหรือ
- ง. เธอควรเตรียมตัวตั้งแต่เดี๋ยวนี้เลยล่ะ
- จ. ดูเธอกังวลใจว่าจะเตรียมตัวไม่ทัน

๕. เขาล้อกันว่าปีนี้กระทรวงจะเอาจริงเรื่องตัดคนออก ๕ เปอร์เซ็นต์ ผมต้องมาตักงานตอนแก่นี้มันแย่มากที่สุดในชีวิตเลยนะ

- ก. คนตั้งใจทำงานแบบคุณเขาไม่เอาออกหรอก
- ข. ทำไมคุณถึงคิดว่าคุณจะอยู่ในพวก ๕ เปอร์เซ็นต์นั้น
- ค. ไปถามอาจารย์ใหญ่เลยว่าเขาจัดคุณไว้ในพวกที่จะคัดออกหรือเปล่า
- ง. ท่าทางคุณเป็นกังวลกับเรื่องนี้มากนะ
- จ. อย่าคิดมาก คุณไม่มีทางโดนหรอก

๖. ถ้าผมอยากได้ซีแพด ผมต้องย้ายไปสอนต่างจังหวัด แต่ถ้าผมไม่เอาก็ไม่รู้จะมีโอกาสอีกไหม ผมไม่รู้จะเลือกอะไรดี

- ก. ดูเป็นเรื่องที่ตัดสินใจยากสำหรับคุณ คุณกลัวว่าจะเสียโอกาสใช่ไหม
- ข. ไปลองคิดดูก่อนว่าการไปอยู่ต่างจังหวัดดีหรือไม่ดียังไง
- ค. หาโอกาสแบบนี้ไม่ได้อีกแล้วนะ
- ง. คุณคิดว่าไปสอนต่างจังหวัดไม่ดีกว่าไหน

๗. คุณดูซีบ่เปลือเกิน ถ้าไม่บ่นเรื่องนักเรียนก็บ่นเรื่องเพื่อนร่วมงาน ฉันท้าทายเขาที่สุดเลย

จ. เลือกอะไรก็ตามแต่ เดี่ยวเรื่องก็คลี่คลายไปในทางที่ดี

๘. ฉันทึ่งใจที่ได้เรียนต่อ แต่ก็กลัวว่าจะเรียนไม่ไหว

ก. นี้นะ คราวต่อไปถ้าเขามาบ่นอีกละก็ เธอก็บอกให้เขาหยุดแล้วกลับไปทำงาน
ข. ก็เพราะเธอชอบทำตัวเป็นศิราณี คนถึงมาบ่นให้ฟัง
ค. เข้าใจว่าเธอร้าคาญที่คุณดูมาบ่นด้วยบ่อยๆ
ง. อย่าไปสนใจ ที่ไหนๆ ก็มีคนที่บ่นแบบนี้ทั้งนั้น
จ. คุณคิดว่าอะไรทำให้คุณดูมีแต่เรื่องน่าบ่น

๙. เอาอีกแล้ว ต้องไปสัมมนาต่างจังหวัดอีกแล้ว เพิ่งจะกลับมา กระเป๋ายังไม่ทันเก็บที่บ้านต้องบ่นอีกแน่ๆ

ก. มีอะไรยากหรือในเรื่องที่ต้องเรียน
ข. เรื่องเรียนต่อนี้ทำให้คุณตั้งใจทั้งกังวลใจเลยนะ
ค. คนที่ทำงานด้วยเรียนด้วยก็รู้สึกกังวลอย่างนี้ทั้งนั้น
ง. ไปถามรุ่นพี่ที่เคยเรียนชีวะต้องทำยังไง
จ. รอมที่ตั้งนานกว่าจะได้เรียน จะกลัวไปทำไม

๑๐. แพนคุณน่าจะรู้หน้าว่าเป็นหัวหน้าก็ต้องเดินทางบ่อยแบบนี้ทุกคน เดี่ยวก็หมดหน้าสัมมนาแล้วละ พอกลับมาคุณก็อยู่กับที่บ้าง ไม่ต้องออกไปไหน ชวนให้เขาลาหยุดไปกับคุณสิจะได้ไม่บ่น มันก็น่าปวดหัวนะ ที่ต้องรักษาสมดุลเรื่องงานกับครอบครัวให้ได้

ก. ทำไมต้องไปสัมมนาบ่อยๆ

คำตอบ

วงกลมรอบตัวเลือกในตารางข้างล่างตามคำตอบของคุณ แต่ละข้อชี้ว่าคุณมีแบบแผนการตอบสนองแบบใด

ข้อ	สั่งสอน กำกับ	ตัดสิน	ชอบชกใช้	ปลอบใจ	เห็นอกเห็นใจ
๑	จ	ง	ค	ช	ก
๒	ข	จ	ก	ง	ค
๓	ก	ง	ค	จ	ช
๔	ง	ข	ค	ก	จ
๕	ค	ก	ช	จ	ง
๖	ช	ค	ง	จ	ก
๗	ก	ช	จ	ง	ค
๘	ง	จ	ก	ค	ช
๙	ค	ก	จ	ช	ง
รวม					

นับเฉพาะข้อที่คุณทำวงกลมไว้เท่านั้น

สั่งสอน กำกับ (directing)

ผู้ที่มีแบบแผนการตอบสนองในการพูดคุยแบบสั่งสอน มักเป็นผู้ควบคุมและทำให้การสนทนาเป็นไปในทิศทางที่ตนเองเป็นผู้บอกชี้แนะในเรื่องที่คุยกัน เมื่อผู้พูดแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกในเรื่องใด แม้ไม่ได้ต้องการคำชี้แนะหรือไม่ได้พูดเพื่อขอคำแนะนำ แต่ก็มักได้รับการตอบสนองในเชิงชี้แนะมากกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความคิด

...ชวนให้เขาลาหยุดไปกับคุณสิจะได้ไม่บ่น

..ไปซื้อซะให้เสร็จๆ ไป จะได้ไม่ต้องรอไปวันหลัง

ตัดสิน (judgemental)

ผู้ที่มีแบบแผนการตอบสนองในการพูดคุยแบบตัดสิน จะนำค่านิยม แนวคิด หลักการของตนเองไปใช้ในการโต้ตอบหรือแนะนำ มักฟังและตัดสินเรื่องที่คุยกันนั้นว่าเป็นการกระทำหรือการตัดสินใจที่ถูกต้องหรือผิด

- ...เธอก็ชี้กั่วงวล ทำไปเดี๋ยวก็เสร็จเองแหละ
- ...เธอก็ชอบผลัดวันประกันพรุ่ง ไม่เห็นทำอะไร

ซักไซ้ (probing)

ผู้ที่มีแบบแผนการตอบสนองในการพูดคุยแบบชอบซักไซ้ เป็นคนชอบซักถามเพื่อให้ตนเข้าใจและพอใจในคำตอบในแง่มุมที่ตัวเองสนใจใคร่รู้มากกว่าจะสนใจว่าจริงๆ แล้วผู้พูดต้องการบอกอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไร

- ...ทำไมคุณถึงคิดว่าคุณจะอยู่ในพวก ๕ เปอร์เซนต์นั้น
- ...คุณคิดว่าไปสอนต่างจังหวัดไม่ดีตรงไหน

ปลอบใจ (smoothing)

ผู้ที่มีแบบแผนการตอบสนองในการพูดคุยแบบปลอบใจจะไม่แตะต้องตัวปัญหา ไม่ชอบยุ่งกับความขัดแย้ง แต่จะช่วยให้รู้สึกว่าการที่เกิเกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็ก คลี่คลายได้

- ...เดี๋ยวเรื่องก็คลี่คลายไปในทางที่ดี
- ...อย่าไปสนใจ ที่ไหนๆ ก็มีคนชู้บ้นแบบนี้ทั้งนั้น

เห็นอกเห็นใจ (empathetic)

ผู้ที่มีแบบแผนการตอบสนองในการพูดคุยแบบเห็นอกเห็นใจ จะแสดงให้เห็นว่าเข้าใจทั้งเรื่องและความรู้สึกของผู้พูด มักใช้การจับใจความ การทวนความ เพื่อสะท้อนความเข้าใจ

- ..มันก็น่าปวดหัวนะ ที่ต้องรักษาสมดุลเรื่องงานกับครอบครัวให้ได้
- ..ดูเป็นเรื่องที่ตัดสินใจยากสำหรับคุณ คุณกลัวว่าจะเสียโอกาสใช่ไหม

แบบแผนการตอบสนองข้างต้นนี้ไม่อาจกล่าวได้ว่าแบบใดที่ดีที่สุด เพราะแต่ละแบบมีประโยชน์และเหมาะสมกับเหตุการณ์เฉพาะอย่าง เมื่อมีผู้แสดงความทุกข์ใจและต้องการเพียงคนปลอบใจ แบบแผนการตอบสนองที่เหมาะสมคือ ปลอบใจ เห็นใจ แต่เมื่อมีคนต้องการคำแนะนำเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุง การสั่งสอนกำกับก็เป็นประโยชน์ การชักใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้ข้อมูลก็เป็นประโยชน์เช่นกัน แต่ถ้าหากเราใช้การปลอบใจก็จัดว่าไม่เหมาะสม การที่เราใช้วิธีใดวิธีหนึ่งบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นลักษณะประจำตัวของเรา ในการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่ต้องมีบทบาทนำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยให้กลุ่มหาข้อสรุปได้ด้วยตัวเอง แบบแผนการตอบสนองที่ควรนำมาใช้ให้น้อยที่สุด คือ แบบสั่งสอนกำกับ และแบบตัดสิน ส่วนแบบแผนการตอบสนองที่น่าจะเป็นประโยชน์มาก คือ การชักใช้และการเห็นอกเห็นใจ ดังนั้น การจะเป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงเริ่มต้นที่การรู้จักตัวเองว่าลักษณะการตอบสนองที่เราใช้บ่อยๆ เป็นแบบใด และเลือกใช้แต่ละแบบให้เหมาะสมกับเหตุการณ์

การเปิดโอกาสให้เกิดจินตนาการ อาจสำคัญกว่าข้อมูล และการรู้วิธีที่จะเรียนรู้ ก็สำคัญกว่าการได้รับข้อมูล

“เพศศึกษา” กับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ถ้าเปรียบเทียบกับข้อสอบ เพศศึกษาจะเป็นข้อสอบแบบปรนัยหรืออัตนัย หรือถ้าเปรียบเทียบกับการสอนทำอาหารและการสอนคณิตศาสตร์ เพศศึกษาล้ายกับการสอนทำอาหารหรือคล้ายกับการสอนคณิตศาสตร์

ถ้าคิดถึงข้อสอบปรนัย ทุกข้อคำถามมีหนึ่งคำตอบที่ถูกที่สุด คนทำข้อสอบต้องหาข้อนั้นให้เจอเพื่อจะได้สอบผ่านข้อนั้นไป ข้อสอบปรนัยมีตัวเลือกจัดวางให้แล้ว สิ่งที่เราทำได้คือเลือกหนึ่งอย่างจากตัวเลือกที่มีให้ แม้ว่าบางครั้งเราไม่แน่ใจในตัวเลือกเลยสักข้อเดียว แต่เราก็จะต้องเลือกหนึ่งข้อจากรายการที่มีให้เสมอ ถ้าหากเพศศึกษาเป็นเหมือนข้อสอบปรนัย เราก็คือ คนที่กำหนดทางเลือก และเราก็คือ ผู้ที่กำหนดว่าทางเลือกที่ถูกต้องที่สุดคืออะไร ลองจินตนาการถึงเรื่องและผู้สอนอยากพูดกับนักเรียนว่า เป็นผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัว กุสสตรีต้องรักษาพรหมจรรย์ไปจนถึงวันแต่งงาน ใจความสำคัญของคำพูดเหล่านั้นก็คือ ข้อ ก. ห้ามมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นข้อที่ถูก ส่วนข้ออื่นๆ เป็นคำตอบที่ผิด

ถ้าเป็นข้อสอบอัตนัย ผู้เรียนคิดสร้างคำตอบของตัวเองขึ้นมาจากข้อมูลความรู้ที่ได้รับ แม้ว่าจะเรียนเรื่องเดียวกันจากผู้สอนคนเดียวกัน แต่คำตอบของผู้เรียนแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปตามการวิเคราะห์และการเรียบเรียงคำตอบซึ่งเป็นแบบแผนเฉพาะตัว เพศศึกษาจึงมีส่วนคล้ายคลึงกับข้อสอบอัตนัย เพราะการนำความรู้ไปใช้เป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นการตอบสนองของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม คนที่อยู่ในเหตุการณ์เดียวกันก็ยังมีพฤติกรรมตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างกัน ยากที่จะมีเพียงทางเลือกเดียวที่ถูกที่สุด ข้อสอบอัตนัยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนและเรียบเรียงความคิดว่าจะใช้ความรู้จัดการเรื่องนั้นๆ อย่างไร การสอนเพศศึกษาก็เป็นเช่นเดียวกัน

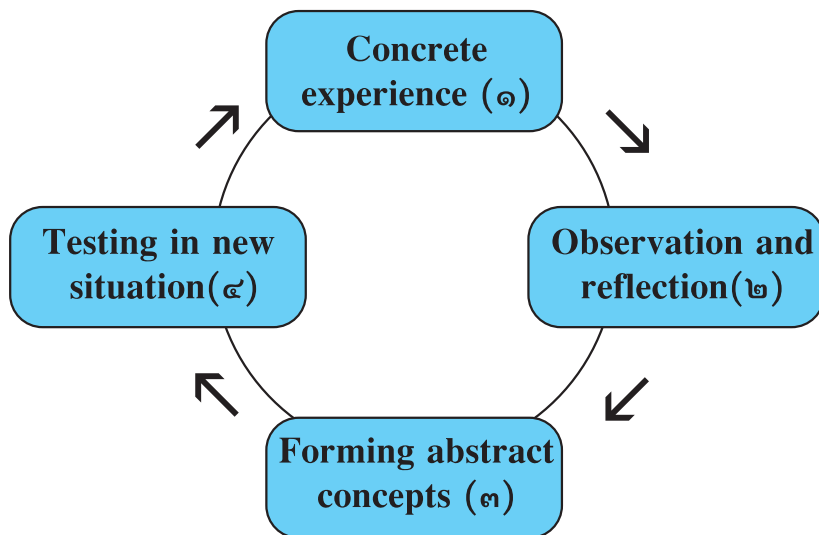
การสอนทำอาหารแตกต่างชัดเจนกับการสอนคณิตศาสตร์ ผู้ที่เรียนทำอาหารเมื่อรู้จักส่วนประกอบและวิธีการปรุงที่เป็นสูตรของครูแล้ว ในท้ายที่สุดก็ปรับไปทำตามวัตถุดิบที่พอหาได้และตามรสชาติที่ตัวเองหรือคนในครอบครัวชอบ การสอนทำอาหารนั้นเป็นการช่วยให้รู้

องค์ประกอบและขั้นตอน รู้ว่าเมื่อทำอย่างนั้นแล้วจะเกิดอะไรขึ้นและต้องทำอะไรต่อไป แต่การสอนคณิตศาสตร์แม้จะสอนให้รู้จักวิธีทำหลายวิธี แต่สุดท้ายแล้วทุกวิธีต้องได้คำตอบเดียว เพศศึกษาจึงน่าจะคล้ายกับการสอนทำอาหารมากกว่าการสอนคณิตศาสตร์ เพราะคำตอบของแต่ละคน หรือทางเลือกของแต่ละคนในเหตุการณ์หนึ่งๆ ย่อมต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเลือกนั้นเป็นเรื่องของคนสองคนหรือมากกว่านั้น การที่เราพยายามจะกำหนดสูตรสำเร็จในการใช้ชีวิตทางเพศให้กับเยาวชนเหมือนกับการสอนคณิตศาสตร์ที่มีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงกับตัวผู้เรียน

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษาที่มีหลายแนวทาง David A. Kolb ได้เสนอแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า experiential learning ซึ่งอธิบายว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เมื่อบุคคลได้กระทำการอย่างหนึ่งและได้เห็นผลของการกระทำนั้นๆ ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจและนำไปสู่การคาดการณ์ในคราวต่อไปว่า หากมีเหตุอย่างนี้ก็จะมีผลเกิดตามมาอย่างนั้น บุคคลจะสั่งสมความเข้าใจถึงเหตุและผลของการกระทำที่เกิดต่างกรรมต่างวาระไปจนกระทั่งสามารถสรุปเชื่อมโยงเป็นหลักการที่นำไปอธิบายปรากฏการณ์อื่นๆ ที่ใกล้เคียงกัน และนำไปสู่การ “ลอง” เพื่อทดสอบหลักการนั้นว่าจะได้ผลอย่างไรในสถานการณ์ใหม่ๆ หัวใจของวงจรการเรียนรู้แบบนี้จึงอยู่ที่การได้มีประสบการณ์ตรง ซึ่งจะเป็นวัตถุดิบที่จำเป็นสำหรับการก่อรูปเป็นองค์ความรู้ และถึงแม้ว่าการเรียนรู้ในบางเรื่องตั้งต้นจากการเรียนรู้แนวคิดจากห้องเรียนหรือจากออบรมขัตเถลา แต่ “ความรู้และแนวคิด” นั้นยังต้องการการลงมือทำ ได้มองเห็นผลที่เกิดขึ้น จึงจะเกิดเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งจะนำไปขยายผลต่อยังเหตุการณ์อื่นๆ

กระบวนการให้การศึกษาและ
การสื่อสารเรื่องเพศ ต้อง
เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง
ผู้ใหญ่และเด็ก ที่ทั้งสองฝ่าย
ต่างให้ความสำคัญต่อกัน

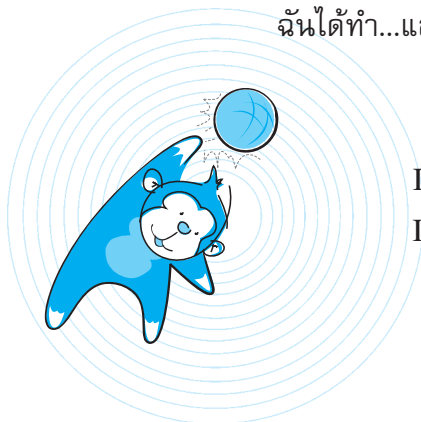

ลองคิดถึงตอนที่เราสอนเด็กเล็กไม่ให้เข้าใกล้เตารีด สิ่งที่ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่จะหลบหลีกไม่จับต้องเตารีดและคอยระมัดระวังเมื่อเข้าใกล้ไม่ใช่คำอธิบาย แต่เป็นประสบการณ์ตรงที่สัมผัสแล้วรู้ว่าร้อน ต่อมาเมื่อบอกว่าอย่าจับหม้อเพราะยังร้อนอยู่ เด็กก็จะนึกถึงความรู้สึกร้อนที่ตัวเองเคยประสบและเสียงที่จะไปสัมผัส คำว่าร้อนจะถูกทดสอบและขยายผลไปยังเหตุการณ์อื่นๆ เช่น กองไฟ น้ำร้อน ฐปร้อน เป็นต้น และเมื่อใดที่ต้องสัมผัสก็จะหาทางออกที่จะไม่ทำให้ร้อนเกินไป

ฉันได้ยิน...จากนั้นก็ลืม (จำได้ ๒๐% จากที่ได้ยิน)

ฉันได้เห็น...จากนั้นก็ยังไม่จำได้ (จำได้ ๕๐%)

ฉันได้ทำ...และฉันเกิดความเข้าใจ (จำได้ ๘๐%)

I hear and I forget,
I see and I remember,
I do and I understand.
(Confucius)

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จำเป็นมากน้อยเพียงใดสำหรับเพศศึกษา

ถ้ามองจากมุมมองของผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการ เราคงอยากเห็นเยาวชนที่ผ่านการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาแล้วสามารถหลีกเลี่ยงเอาตัวรอดจาก “ของร้อน” ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่คอยปกป้องหรือควบคุม (เพราะชีวิตความเป็นอยู่ในทุกวันนี้ ผู้ใหญ่ก็ไม่สามารถที่จะรู้เห็นและควบคุมได้มากนัก)

แต่ถ้ามองจากวิธีการเรียนรู้ที่ยึดหลักการได้รับประสบการณ์ตรง เราลองตอบคำถามข้างล่างนี้ว่าเรายอมได้หรือไม่ เพราะอะไร คำตอบสำหรับเยาวชนหญิงแตกต่างจากคำตอบสำหรับเยาวชนชายหรือไม่ เพราะเหตุใด

ท่านยอมรับได้หรือไม่ที่จะให้เยาวชนทำในเรื่องต่อไปนี้

ประสบการณ์ตรง	นักเรียนหญิง		นักเรียนชาย	
	รับได้	รับไม่ได้	รับได้	รับไม่ได้
ฝึกใช้อุปกรณ์คุมกำเนิด				
ให้หาซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิดจากร้านค้าในชุมชน				
อยู่สองต่อสองกับแฟนในที่รโหฐาน				
ดูหนังโป๊				
ให้ดูขั้นตอน วิธีการสร้างความสุขทางเพศโดยไม่ต้องสอดใส่				
ให้รู้วิธีสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง				
ให้รู้การเกิดอารมณ์เพศเมื่อได้รับสิ่งเร้า				

ความยุ่งยากใจที่จะตอบว่ายอมรับได้สำหรับตารางในข้างต้น น่าจะมีพื้นฐานมาจากความเชื่อและค่านิยมต่อไปนี้

- เป็นเรื่องที่ชัดเจนและน่าอายมากที่จะนำมาพูดสอนกันในโรงเรียน พูดไม่ได้แน่
- ทำแบบนี้ก็เท่ากับเป็นการชี้โพรงให้กระรอก เรื่องแบบนี้เมื่อได้รู้ก็อยากลองกันทั้งนั้น
- เท่ากับส่งเสริมทางอ้อมให้ละเมิดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ครูกับโรงเรียนทำแบบนี้ไม่ได้เด็ดขาด
- ผู้หญิงผู้ชายในสังคมไทยถูกเลี้ยงดูมาต่างกัน สังคมยอมรับให้ผู้ชายมีประสบการณ์ทางเพศมากกว่า ในบางเรื่องผู้หญิงก็ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์
- เสี่ยงเกินไปที่จะยอมให้เยาวชนได้มีโอกาสสัมผัส เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
- สิ่งที่จะเกิดตามมาจากการให้โอกาสนั้นเป็นเรื่องร้ายแรง สังคมรับไม่ได้ เช่น มีเพศสัมพันธ์ ตั้งครรภ์ ทำแท้ง ถูกให้ออกจากโรงเรียน เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

แต่ถ้าเราลองคิดนอกกรอบ ลองคาดการณ์ถึงสิ่งทีอาจเป็นไปได้ถ้าหากเยาวชนได้มีโอกาสสัมผัสเรื่องข้างต้น เป็นไปได้ไหมว่าพวกเขาจะได้เรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้

เป็นไปได้ไหมว่า

๑. การดูหนังโป๊ทำให้รู้จักว่าอารมณ์เพศเป็นอย่างไร ได้รู้จักตัวเอง รู้แล้วก็จะได้หลบหลีกบ้างถ้าหากว่ากลัวจะควบคุมไม่อยู่ (น่าจะดีด้วย ถ้ามีคนสอนว่าที่ทำกันอย่างนั้นมีอะไรที่ต้องระวังบ้าง มีอะไรที่ทำให้อีกฝ่ายเดือดร้อน ไม่ได้มีความสุขอย่างที่เขแกล้งทำในหนัง เราจะไปรู้ได้อย่างไรว่าเขาแสดงบางที่เป็นเรื่องทำร้ายร่างกาย ถ้าไม่มีคนมาบอก)
๒. รู้วิธีการสร้างความสุขทางเพศหลายๆ แบบช่วยให้มีทางเลือกที่จะมีความสุขทางเพศได้โดยไม่ต้องเสี่ยง เพราะเวลาพูดถึง safe sex ก็ยกตัวอย่างแค่การใช้ถุงยางเหมือนว่าทำได้แบบเดียว
๓. ก่อนไปชื้อยาคุมก็คิดอยู่ว่าคงอายุเหมือนกัน กิจกรรมนี้ทำให้รู้เลยว่าทำไมเพื่อนถึงต้องไปทำแท้งทั้งที่ก็รู้ว่าคุมกำเนิดทำยังไง ทำให้ “ปึ้ง” เลยว่าถ้ามีแฟนแล้วใกล้ชิดกันมากๆ จะต้องคุยตกลงกันเรื่องนี้

๔. การได้เคยอยู่ด้วยกันสองต่อสองทำให้รู้ว่าอารมณ์ในยามใกล้ชิดเป็นไปอย่างไร เราอยากทำอะไรเขา อยากให้เขาทำอะไรกับเรา คนไม่เคย เวลาครูพูดเรื่องการป้องกัน ไม่มีทางเข้าใจซาบซึ้งหรอก ถ้ามีแฟนแล้วจะอยากฟังมากเลยว่าวิธีไหนบ้างที่จะทำให้เราไม่ต้องเสียใจทีหลัง ความจริงคนชอบกันก็อยากอยู่ใกล้ชิดกันอยู่แล้ว ผู้ใหญ่น่าจะเข้าใจ อยู่ด้วยกันไม่ได้แปลว่าเราต้องมีอะไรกันเสมอไป
๕. ดิฉันที่ครูพูดเรื่องนี้ ทำให้รู้ว่าที่เราช่วยตัวเองอยู่เรื่อยๆ นั้นไม่ผิดบาป เป็นเรื่องธรรมชาติที่ใครๆ ก็เกิดและทำได้ ทำให้เราปลอดภัยด้วย
๖. ครูช่วยทำให้เราเห็นว่า การตอบสนองทางเพศเป็นกลไกธรรมชาติ ทำให้รู้สึกมั่นใจในตัวเองว่าเมื่อมีแฟนเราจะดูแลตัวเองให้ปลอดภัยได้แน่ๆ

การจัดเพศศึกษาตามแนวทางของ Kolb คือ การสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรือสถานการณ์จำลองที่คล้ายคลึง หรือจากเรื่องราวที่จะต้องประสบพบเห็นต่อไปในชีวิตจริง ดังนั้นความหนัก ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งรวมถึงความเชื่อส่วนตัวของผู้สอนเหล่านี้จึงไม่ใช่ปัจจัยกำหนดกิจกรรมและเนื้อหาการสอน

เพศศึกษาควรจะถูกกำหนดจากบริบททางสังคมมากกว่าความรู้สึกหรือทัศนคติของผู้สอน เช่น ในขณะที่วัยรุ่นเรียนรู้เรื่องเพศจากสิ่งรอบตัว และเริ่มมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุ ๑๓-๑๕ ปี ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา แต่ผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน จึงไม่ต้องการนำเรื่องนี้มาเป็นเนื้อหา การนำ experiential learning มาใช้กับเพศศึกษาทำให้กิจกรรมการสร้างการเรียนรู้เป็นไปในแนวต่อไปนี้

๑. ให้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครอบคลุม ไม่ปิดบังหรือเปิดให้รับรู้เพียงบางส่วน
๒. ต้องสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมากจากทุกคนในการแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม หาข้อมูลมาแล้ว ช่วยสรุปประเด็น ช่วยจด ฯลฯ ครูไม่ใช่นักแสดงตัวเอกของห้องเรียนอีกต่อไป
๓. ชวนให้คิด ช่วยให้แต่ละคนได้ข้อสรุป และข้อสรุปไม่จำเป็นต้องตรงกับความคิดเห็นของครูผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ครูไม่ใช่ผู้ที่รู้คำตอบที่ถูกต้องที่สุดสำหรับทุกเรื่องอีกต่อไป (ครูยังเป็นผู้ที่ต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ต้องขยับไปสวมบทบาทที่ชี้แนะแหล่งข้อมูลและให้แนวทางไปค้นคว้าด้วย)

ประสบการณ์จะแปรเป็นการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเจ้าของประสบการณ์ได้ใคร่ครวญถึง อารมณ์ ความนึกคิดและการกระทำของตัวเองในเหตุการณ์นั้น (reflection) ไม่ปล่อยให้สิ่งที่เกิดขึ้นเพียงแค่ผ่านพ้นและจบลงไป การจัดการเรียนรู้แบบนี้จึง ต้องการ “ผู้ดำเนินการ” มาขับเคลื่อนความคิดหลังจากที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมไปแล้ว ขั้นตอนของการคิดทบทวนนี้เป็นจุดสำคัญอย่างยิ่ง เปรียบเหมือนกับช่วงที่ นักประดิษฐ์หรือชิ้นส่วนออกมาพิถีพิถันเพราะว่าชิ้นใดทำหน้าที่แบบไหน อะไร ทำให้สิ่งประดิษฐ์แสดงอาการแบบนั้น ในการพิถีพิถันพิจารณา นักประดิษฐ์อาจมีข้อสงสัยใหม่ที่ใคร่รู้ และอยากหาคำตอบให้กับข้อสงสัยนั้นๆ เมื่อเขากลับไปทดลอง การทำงานของสิ่งประดิษฐ์นั้นอีกภายใต้ข้อสังเกตที่ตั้งไว้ ก็จะได้ข้อมูลใหม่เข้ามา ประกอบการพิถีพิถันวิเคราะห์ วงล้อของการเรียนรู้ก็จะหมุนไปข้างหน้า จนกระทั่ง นักประดิษฐ์สามารถสรุปเป็นหลักเกณฑ์ที่นำมาอธิบายการทำงานและการเปลี่ยนแปลงที่เขาเฝ้าสังเกตมา (forming abstract concept) ดังนั้น “ความรู้ ความเข้าใจ” ที่เราหวังให้เกิดกับผู้เรียนเพื่อจะได้สามารถจัดการกับ “ของร้อน” ได้นั้น “การชวนคิด” หลังกิจกรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำคัญยิ่งกว่าการได้พูดสรุปตามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ถ้าขั้นตอนของการคิดพิจารณาเกิดขึ้นดีแล้ว ข้อสรุปของแต่ละบทเรียนย่อมผูกกระจำขึ้นเองในสมองผู้เรียน ดังนั้นบทบาทของผู้สอน ในกระบวนการเช่นนี้จึงเปลี่ยนไปอย่างมาก เราไม่ใช่ผู้ที่จะชี้ว่าสิ่งใดถูกผิด แต่เรา เป็นผู้ชี้ให้มองในมุมที่ถูกมองข้ามไป ช่วยให้คำถามหรือข้อสงสัยที่ยังคลุมเครือเป็น คำถามที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การคิดหาคำตอบนั้นเป็นไปอย่างไม่สับสน

๔. ต้องสร้างบรรยากาศที่ทุกคนรู้สึกปลอดภัย รู้สึกว่าได้รับการยอมรับในแบบที่เขาเป็น การพูดตามที่ได้คิดจะได้รับการรับฟังอย่างเข้าใจ ไม่ถูกตัดสินคุณค่าเพียงเพราะว่ามี ความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากค่านิยม ความเชื่อของครูหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้
๕. ครูในฐานะผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องเชื่อมั่นว่าเยาวชนสามารถเลือกทางที่ดี ที่สุดสำหรับตัวเขาเองได้ เมื่อเขาได้รับข้อมูลที่เพียงพอ ได้ฝึกคาดการณ์ถึงผลกระทบ ได้ฝึกทักษะที่ต้องใช้ในแต่ละสถานการณ์ ได้รับรู้อารมณ์ ความต้องการของตัวเอง ได้ทบทวนค่านิยมที่ตัวเองต้องการยึดถือ

สำหรับความเชื่อที่เราเคยมีจากพื้นฐานของความรักและห่วงใยที่ว่า

- เด็กควรได้รับการปกป้องจากสิ่งชั่วร้าย
- เด็กคิดไม่ได้หรือกว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจริงๆ แล้วเขาจัดการไม่ได้
- เรามีหน้าที่ที่ต้องสอนให้รู้ว่าอะไรคือ สิ่งที่ถูกที่ควร เมื่อเด็กคิดผิด เราก็ต้องพยายามชักจูงแก้ไข

ถึงแม้เกิดจากความรักและห่วงใยแต่ก็เป็นความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาแบบนี้ ให้คิดถึงข้อเท็จจริงที่เราเองก็รู้อยู่เต็มอกว่า

.....มีหนังสือ หนังสือไป การดูหนังไป ชายกันทั่วไป ใครๆ ก็เห็นและซื้อได้ด้วยเงินไม่กี่บาท แต่ครูก็ทำเหมือนว่าเด็กคงมองไม่เห็น และคงไม่อยากจะ

....เยาวชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้น มีเรื่องโป๊ในเว็บมากมายที่ยังกักไม่ได้ จะมีสักกี่คนที่หลุดรอดไม่เคยได้เห็น...นอกจากครู

....เพื่อนเขาอยู่กันเป็นคู่ๆ เวลาไปไหนด้วยกันเขาก็กอดกันกลมให้ใครๆ เห็นจนเป็นเรื่องธรรมดา ครูทำเหมือนว่าทุกคนยังไร้เดียงสาทางเพศ

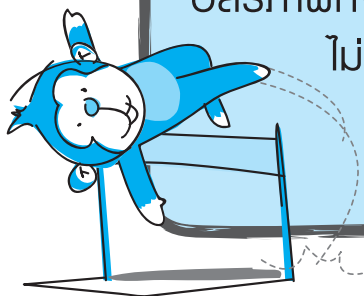
ดังนั้นเราอาจจะเข้าไปด้วยซ้ำถ้าเรายังจัดการศึกษาบนข้อสันนิษฐานที่ว่าเยาวชนยังไม่มี ความสนใจและยังไม่มีประสบการณ์ทางเพศ และเราไม่ควรรีบสร้างเงื่อนไขไปกระตุ้นให้มาสนใจเรื่องเพศ ความจริงเรากำลังทอดทิ้งหน้าที่ด้วยซ้ำไปเมื่อคิดถึงว่าเยาวชนที่เห็นหน้ากันอยู่ทุกวันนี้ พวกเขามีกิจกรรมทางเพศโดยที่ไม่เคยมีใครช่วยให้รู้ถึงความสัมพันธ์นั้นมีหลายแบบและหลายวิธี และสิ่งที่พวกเขาทำอยู่อาจเป็นไปได้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ แล้วเรายังจะปล่อยให้ “ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์” นี้เกิดต่อไปเช่นนี้หรือ

การจัดเพศศึกษาด้วยการให้ประสบการณ์ตรงนั้น จึงไม่ใช่การชี้โพรงให้กระรอก หรือเปิดหูเปิดตาให้ผู้ที่ยังไม่รู้เดียงสาได้ก้าวกระโดด แต่เป็นการทำงานที่หวังให้เกิดผลดีอย่างแท้จริงกับผู้เรียน ด้วยการเริ่มต้นที่สถานการณ์จริงของผู้เรียนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์กับผู้เรียนเพื่อให้พวกเขามีความเข้าใจถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น ได้มองเห็นทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น และได้ทบทวนค่านิยมของยุคสมัย ให้รู้เท่าทัน

ก่อนที่จะถูกโน้มน้าวไปด้วยวิธีการทางการตลาด การจัดการศึกษาแบบนี้ สิ่งเดียวที่สำคัญที่สุดที่ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลง คือ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง จากนั้น เนื้อหาและวิธีการเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่เราจะค้นคว้าหาทางไปด้วยกันกับผู้เรียนและผู้ร่วมวิชาชีพในที่ต่างๆ ซึ่งไม่น่าจะมีสิ่งใดที่ยากเกินกำลัง

เราต้องสามารถตั้งคำถาม และยอมรับได้ต่อความแตกต่างในการให้คุณค่าของการเป็น “เยาวชนที่ดี” “ผู้ใหญ่ที่ดี” “ผู้หญิงที่ดี” “ผู้ชายที่ดี” “เซ็กส์ที่ดี” “ความสัมพันธ์ที่ดี” “ความรักที่ดี” “ครอบครัวที่ดี” แต่ไม่ควรยอมจำนนต่อระบบคุณค่าที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องกล้าหาญที่จะท้าทายและทวงถามถึงความเท่าเทียม และอิสรภาพที่จะดำเนินชีวิตตามเพศวิถีของตนตราบเท่าที่
ไม่ทำร้ายผู้อื่น

ข้อคิดในเรื่องการจัดการเรียนรู้

ผู้จัดการเรียนรู้ควรออกแบบ และสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ประสพการณ์ของผู้เรียน และการตั้งข้อสังเกตจากประสพการณ์ของผู้เรียนที่ได้เคยพบเห็นมาผนวกกับความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้เรียน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ จากการเห็นแบบอย่างของพฤติกรรม การกระทำ ความแตกต่างหลากหลายทัศนะ และมุมมองที่มีต่อเรื่องเดียวกัน จึงจะทำให้ผู้เรียนฝึกคิด เปรียบเทียบ แยกแยะสิ่งที่ตนกระทำ หรือเชื่อ กับความคิด ความเชื่อแบบอื่นๆ จนสามารถเรียนรู้ และเข้าใจตนเองถ่องแท้ขึ้น

การเรียนรู้จะลึกซึ้ง ยั่งยืนเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะมีโอกาสได้คิด วิเคราะห์ ใคร่ครวญ และเปรียบเทียบประสพการณ์ของตนกับผู้อื่น ทั้งในโรงเรียน บ้าน ที่ทำงาน และกลุ่มเพื่อนหรือเครือข่ายทางสังคมได้กว้างขวางเพียงไร และคนเรามักจะเรียนรู้ได้ลึกซึ้งมากขึ้นเมื่อข้อมูลใหม่ ความคิดใหม่ และทักษะใหม่ๆ เหล่านั้น สอดรับ และตอบสนองต่อความต้องการ หรือช่วยคลี่คลายปัญหาที่ผู้เรียนเผชิญอยู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดการลงนำไปใช้ และส่งผลตอบกลับให้เป็นการเรียนรู้ใหม่ได้

ต้องไม่ลืมว่า การศึกษาในห้องเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้เพื่อที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเองของผู้เรียน แต่ไม่ใช่ทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขที่หลากหลาย เงื่อนไขบางอย่างต้องมีขึ้นก่อนที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงตนเอง (predispose) อาทิเช่น ต้องมีความรู้ หรือทัศนะบางอย่างต่อเรื่องนั้นที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรม นอกจากนั้นยังต้องอาศัยการเกื้อหนุน หรือการเข้าถึงของทรัพยากร อุปกรณ์ หรือบริการ ที่จำเป็นต่อการสร้างพฤติกรรมนั้น และที่สำคัญต้องมีสิ่งแวดล้อม หรือบุคคลแวดล้อมที่คอยส่งเสริม ตอกย้ำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยสม่ำเสมอ เป็นต้น

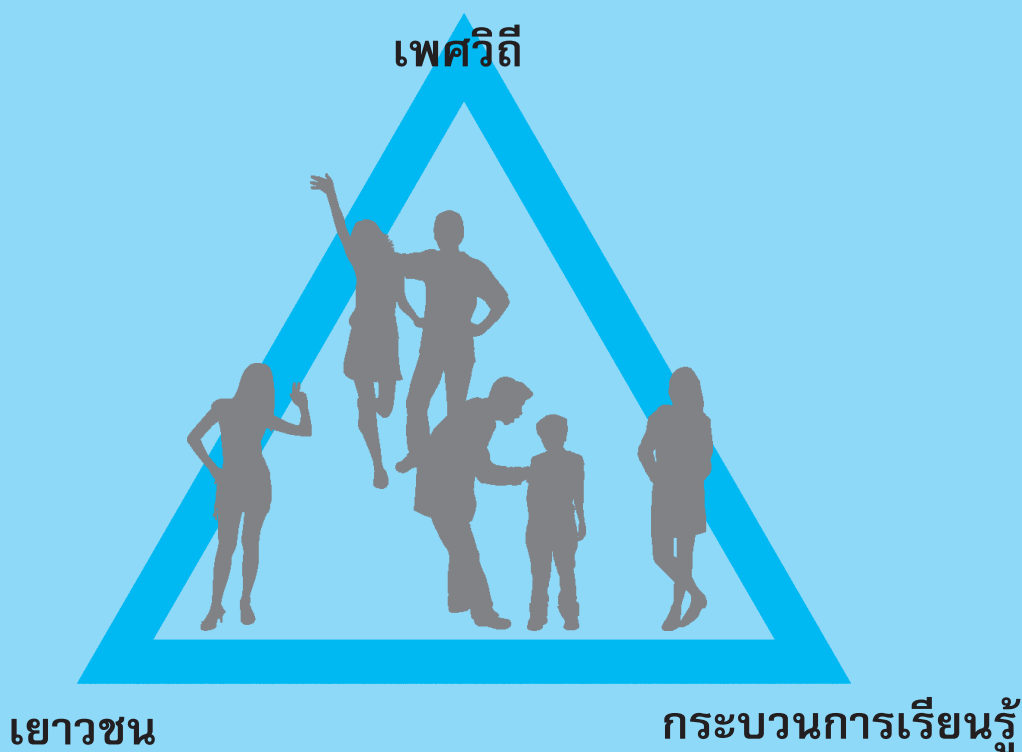
ข้อเตือนใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์

๑. เราเรียนรู้ที่จะทำได้ ก็ต่อเมื่อได้ลองลงมือทำ
๒. เราเรียนรู้ที่จะทำสิ่งนี้ได้ ก็ต่อเมื่อได้ลองทำสิ่งนี้
๓. เมื่อไม่พร้อมที่จะเรียน การเรียนรู้ก็ไม่เกิด การยึดเยียดให้เรียนโดยไม่พร้อม อาจเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี
๔. หากไม่มีแรงจูงใจ ก็อาจไม่เกิดการเรียนรู้
๕. ถ้าจะให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีปฏิริยาตอบรับกับสิ่งที่ผู้เรียนแสดงออกมาในระหว่างการเรียนอย่างทันที่
๖. หากสาระที่เรียนนั้นมีความหมายต่อผู้เรียน การเรียนรู้ย่อมยิ่งยืนกว่าเรื่องราวที่ไม่มีความหมายแก่ตัวผู้เรียน
๗. ถ้าต้องการให้การเรียนรู้เกิดการนำไปปฏิบัติ ควรจัดวางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง
๘. ผู้เรียนจะสนองต่อการเรียนรู้อย่างไรมักขึ้นอยู่กับว่าเขารับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์นั้นๆ อย่างไร
๙. ผู้เรียนจะสนองตอบกับการเรียนรู้ได้ดีเพียงไร ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการจัดการเรียนรู้นั้นๆ
๑๐. คนเรามักตอบสนอง โดยการแสดงออกตามสิ่งที่ตนกระทำได้ หรือเคยทำตามเงื่อนไขทางกายภาพ ภูมิหลังที่ตนมี และตามแรงกระตุ้นที่ได้รับในขณะนั้น

หลักสูตรเพศศึกษา ที่พัฒนาใช้ในโครงการก้าวอย่างเข้าใจ

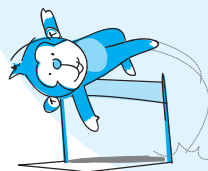
ตัวหลักสูตรเพศศึกษาโดยสังเขป ความสอดคล้องกับผังมโนทัศน์
เป้าหมายการศึกษา
๓ concepts หลัก เรื่องการเรียนรู้ เยาวชน และเพศวิถี

การพัฒนาผู้ฝึกอบรมหลัก และครูผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา

ในการพัฒนาความสามารถของครู หรือผู้ที่มาดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกับที่ครูจะต้องนำไปใช้กับผู้เรียน นั่นคือ การสร้างความสามารถผู้ฝึกอบรม และครูให้เกิดการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ไคร์ครวญในเรื่องเพศวิถี ทักษะ ค่านิยม วัฒนธรรม การหล่อหลอมทางสังคมที่มีต่อ “อคติ” ทางเพศทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในสังคม สร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิเยาวชน สร้างความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของเยาวชนที่จะเรียนรู้ และตัดสินใจในสิ่งที่เป็นผลดีต่อชีวิต และจิตใจของตน โดยไม่ถูกล้อมกรอบ กัดดัน จากความคาดหวังของครอบครัว หรือสังคม จนไม่สามารถพัฒนาศักยภาพในตัวเอง หรือสูญเสียความเคารพตนเอง และที่สำคัญต้องสามารถพัฒนาทักษะของครู หรือผู้จัดการเรียนรู้ให้เข้าใจ และออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่จะพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียน ให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทางเพศที่มีสุขภาวะ และสัมพันธภาพที่สร้างสรรค์ระหว่างบุคคล

นอกจากแนวคิดในเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวถึงในบทที่แล้ว จะขอขยายความในส่วนของการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะมาเป็นผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ซึ่งในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจใช้กระบวนการพัฒนา “ผู้ฝึกอบรมหลัก” (Master Trainer-MT) ขึ้นมาก่อน เพื่อให้ทำหน้าที่ในการพัฒนา “ครู หรือ ผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา” ผ่านกระบวนการฝึกอบรมในห้องเรียน และกระบวนการติดตามพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องผ่านการ “coaching” และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยมีทั้งที่เป็นการโค้ชจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา และที่เป็นการช่วยเหลือกันระหว่างทีมสอนเพศศึกษาภายในสถานศึกษาเดียวกัน

การเตรียมตัวเพื่อเป็นผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา

- ผู้ที่จะเข้ารับการอบรมเพื่อเป็นผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา จำเป็นต้องได้รับการทำความเข้าใจต่อบทบาท ความคาดหวังของโครงการ และของหน่วยงานตนเองที่มีพันธกิจในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศแก่เยาวชนในสถานศึกษา
- เข้าใจความคาดหวังของการฝึกอบรมครั้งนี้ และรับรู้ว่าการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมดของการเรียนรู้ที่จะเตรียมตัวผู้รับการอบรมให้เป็นผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ อีก อาทิ การได้รับการนิเทศ หรือ coaching การจัดทีมสอนร่วมกันภายในโรงเรียน การอบรมย่อยในแต่ละเรื่องเป็นระยะๆ ซึ่งการชี้แจงให้เห็นความต่อเนื่องของการเรียนรู้ ควรเกิดขึ้นทั้งในช่วงต้นของการฝึกอบรม และในตอนท้ายอีกครั้งเพื่อย้ำเตือนถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะต่อเนื่องหลังการฝึกอบรม
- ย้ำให้รับรู้ไว้ว่า ความสำเร็จของการฝึกอบรมคือ การบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจ และการตอบสนอง มีส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้โดยสมาชิกทุกคน ทุกคำถาม และการแสดงความคิดเห็นมีความสำคัญ และจะถูกรับฟังอย่างเคารพ และเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน บรรยากาศในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมว่าต้องการให้เป็นไปอย่างไร

การเตรียมการจัดฝึกอบรม

การเตรียมตัวของผู้ฝึกอบรม

- ความอดทน และความตั้งใจ
- ความพร้อมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น แบบเป็นทีมเดียวกัน ซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ เชื่อมมั่นในกันและกัน แบ่งปันภาระงาน และพร้อมร่วมกันรับผิดชอบ เคารพ รับฟังความเห็น ไม่ด่วนตัดสิน กล่าวสื่อสาร กล่าววิจารณ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนางาน พร้อมช่วยกันหาทางออก และสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- การเตรียมทีม ก่อนถึงการอบรมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการวางหลักสูตรร่วมกัน ผู้ฝึกอบรมต้องร่วมกันกำหนด หรือทำความเข้าใจวัตถุประสงค์รวมของ

การอบรมร่วมกัน และต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ย่อยของแต่ละบทเรียนร่วมกัน แม้จะไม่ใช้บทที่เรารับผิดชอบโดยตรง การทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ตรงกัน สำคัญกว่าการรับรู้ว่าจะพูดเรื่องอะไร หรือทำกิจกรรมอะไร แต่ต้องเข้าใจแบบแผนลำดับ (Flow) ของวัตถุประสงค์ และสาระหลักของทุกบทเรียน เพื่อจะทำให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงของบทเรียน แม้จะเป็นผู้ดำเนินการคนละคนกัน

- ในการวางแผนการจัดการอบรม ผู้ฝึกอบรมต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่เข้ารับการอบรมว่า เป็นใคร มาจากหน่วยงานใดบ้าง รับรู้ เข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดอบรมครั้งนี้มากน้อยเพียงไร ตรวจสอบกระบวนการสื่อสารกับผู้รับการอบรม เพื่อประเมินความพร้อมของผู้เข้ารับการอบรม หากประเมินว่าผู้ที่เข้ารับการอบรมครั้งนี้ ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้มาเลย อาจต้องเตรียมการบางอย่างเพิ่มเติม หรือจะปรับวิธีการฝึกอบรม การจัดกลุ่มย่อย เพื่อเฉลี่ยผู้ที่มีประสบการณ์ต่างระดับกัน ในการจัดกลุ่มเพื่อให้เป็นผลดีต่อการเรียนรู้
- ควร มีระบบสนับสนุนทางด้านธุรการ และการจัดการที่เพียงพอ ผู้ฝึกอบรมหลักไม่ควรต้องพะวักพะวงกับการดูแลด้านธุรการ และการจัดการจนเกินเหตุ เพราะจะทำให้ประสิทธิภาพของการอบรมลดน้อยลง เป็นที่ทราบกันดีว่าในการอบรมแต่ละครั้ง จะต้องเป็นเรื่องจุกจิกมากมายที่ต้องดูแล ทั้งการเดินทาง ที่พัก เอกสารการเงิน จึงควรมีผู้ดูแลด้านนี้โดยตรง เพื่อให้ที่มิวิชาการสามารถใช้เวลาด้านการเตรียมการได้เต็มที่ ทั้งก่อน และระหว่างการอบรม
- ในระหว่างการอบรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ทีมผู้ฝึกอบรมต้องพบปะกันในทุกเย็นของการอบรม เพื่อประเมิน ติดตามการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมอบรม และรับทราบอุปสรรค ปัญหา ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น ที่สำคัญต้องสามารถประเมินบรรยากาศการเรียนรู้ ความกระตือรือร้น และมีส่วนร่วม รวมทั้งความสนใจที่จะเรียนรู้ต่อ เพราะหากไม่เป็นไปตามคาด ทีมก็ต้องหาวิธีการคลี่คลายวันต่อวัน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้มากที่สุด และในการประชุมนี้ ก็จะเป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้ของผู้จัดการฝึกอบรมเอง ที่จะประเมินว่าทั้งสาระ เทคนิค ทักษะที่พยายามถ่ายทอดนั้น มีผลตอบรับเป็นอย่างไร จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไรในวันรุ่งขึ้น หรือโอกาสต่อไป

บทบาทของผู้ฝึกอบรมหลัก และผู้จัดการเรียนรู้

- ผู้จัดการเรียนรู้ (Facilitator) มีหน้าที่ในการกำกับติดตามกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องนำพาผู้เรียนไปสู่ข้อสรุปที่ผู้จัดการเรียนรู้ต้องการให้เป็นไป แต่เป็นบทบาทของการสร้างพื้นที่ หรือบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนถกเถียง ความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างกัน และสร้างข้อสรุปร่วมกัน ทั้งความเห็นร่วม และเห็นต่าง หน้าที่สำคัญของผู้จัดการเรียนรู้คือ การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ฟังใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยพร้อมจะรับฟังซึ่งกันและกัน ไม่ต้องเกรงการถูกตัดสินว่าดี ด้อย ใจ หรือ ฉลาด กว่ากัน แต่รับรู้ร่วมกันว่า ทุกความคิดเห็นมีคุณค่า และพร้อมที่จะบอกความคิดเห็น ความรู้สึกของตนแก่ผู้อื่น
- ผู้จัดการเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือมีคำตอบในทุกคำถามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา แต่สามารถสร้างคำถามกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น และเมื่อมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน ก็สามารถกระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ถึงเหตุและผล หรือที่มาที่ไปของความเห็นต่างเหล่านั้น ด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร รับฟัง และเคารพในทุกความเห็น
- ในหลายครั้ง ความเงียบในระหว่างการเรียนรู้ไม่ใช่เรื่องแปลก หรือน่าอึดอัดใจ หากความเงียบนั้นเกิดขึ้นในระหว่างการเผชิญคำถามที่สำคัญ ที่ผู้เรียนอาจยุ่งยากใจในการให้ความเห็น เพราะต้องอาศัยการใช้ความคิดเพื่อจะตรวจสอบความคิดความรู้สึกของผู้เรียนเอง หรืออาจกำลังเงิบเพื่อจะใคร่ครวญ รวบรวมเรียบเรียง เพื่อจะแสดงความคิดเห็นของตน ผู้จัดการเรียนรู้จึงไม่ต้องกังวลกับความเงียบที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจนเกินไป โดยพยายามจะพูดไปเรื่อยเพื่อไม่ให้ห้องเงียบ ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีสำหรับการเรียนรู้
- การเรียนรู้โดยการใช้หลักสูตรนี้ เน้นการใช้คำถามเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความรู้สึก ผู้จัดการเรียนรู้จึงต้อง**ใช้การฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening)** เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นในระหว่างผู้เรียน และต้องไม่เร่งรัดตัดบท เมื่อการอภิปรายแลกเปลี่ยนกำลังดำเนินไปอย่างออกรสชาติ ซึ่งน่าจะสังเกตได้จากบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้น และต้องอาศัยความเข้าใจที่

จะเชื่อมโยงเรื่องที่กำลังมีการสื่อสาร อภิปรายกัน เข้าสู่ประเด็นหลักๆ ของสิ่งที่เป็นคำถามของแต่ละโมดูลในหลักสูตร หากเป็นเรื่องที่อยู่ในหัวข้อที่ผ่านไปแล้วก็เชื่อมโยงให้เห็น หรือหากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโมดูลที่กำลังจะเรียนรู้ต่อไป ก็อาจชี้แจงว่าจะมีการนำประเด็นนี้มาพิจารณาถกเถียงกันอีกครั้ง หรือบางครั้งหากเรื่องที่กำลังถกเถียงเกี่ยวข้องอย่างมากกับเรื่องที่อยู่ถัดไปข้างหน้า ก็อาจพิจารณาสลับเอาหัวข้อ หรือกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องพัวพันนั้น มาไว้ในช่วงนั้นเลย เพื่อความต่อเนื่อง หรือสื่อนิโหลของการเรียนรู้

- จัดการลำดับการเรียนรู้ และเวลา โดยพยายามกระจายบทบาทความรับผิดชอบสู่ผู้เข้าร่วมการอบรม เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นให้ครอบคลุมผู้เข้าร่วมการอบรมในห้องให้มากที่สุด สังเกตคนที่พูดน้อยที่สุด เพื่อกระตุ้นให้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น และในกรณีที่มีการผูกขาดการแสดงความคิดเห็น สามารถเจาะจงขอฟังจากคนอื่นบ้างเพื่อให้ได้เห็นความคิดหลายแง่มุม การชี้แจงตารางการเรียนรู้ในภาพรวมล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มการอบรม รวมทั้งระบุเวลาที่จะใช้ในแต่ละหัวข้อให้ผู้เรียนรับรู้ร่วมกันเมื่อเริ่มเข้าสู่แต่ละหัวข้อ จะทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันที่จะใช้เวลาในแต่ละหัวข้ออย่างมีประสิทธิภาพ
- ผู้จัดการเรียนรู้จึงต้องทำความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรในภาพรวม และวัตถุประสงค์ของแต่ละโมดูลที่จะจัดการเรียนรู้ และสามารถออกแบบจัดวางลำดับของการเรียนรู้ น้ำหนัก เวลา ของแต่ละหัวข้อที่ยืดหยุ่น ตามพื้นฐานของผู้ที่เข้าร่วมการอบรม หลักสูตรการฝึกอบรมที่เสนอไว้ในเล่มนี้ เมื่อนำไปใช้สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม สอดคล้องตามพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เข้าร่วมการอบรม

ความจำเป็นของเพศศึกษาใน
โรงเรียนได้รับการยอมรับแล้ว
ทีเหลือคือเรื่องการพัฒนา
ประสิทธิภาพและการสร้าง
ความยั่งยืนเชิงระบบ

ทักษะที่จำเป็นของผู้จัดการเรียนรู้

๑. การฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการสร้างความหมายของสิ่งที่รับรู้ร่วมกัน (shared meaning) การฟังไม่ได้หมายถึง การได้ยิน หรือรับฟังสิ่งที่ถูกพูดถึงเท่านั้น แต่ยังหมายรวมไปถึง การแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อความคิดเห็น ความรู้สึก ประสบการณ์ และข้อมูลที่ได้ยิน และตระหนักถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง จากการได้ยิน ได้ฟังเหล่านั้น ประเด็นสำคัญของการฟังอย่างตั้งใจคือการไม่ตั้งสมมติฐานไว้ล่วงหน้า ว่าเขาต้องคิดอย่างนั้น หรือพูดอย่างนี้ ควรฟังโดยไม่ด่วนตัดสินว่า ผู้พูด คงจะเป็นคนอย่างนั้น หรือน่าจะคิดอย่างนี้ แต่ฟังโดยการติดตามความคิดของผู้พูด และจินตนาการตามมุมมองของผู้พูด ขณะเดียวกันพยายามเข้าใจบริบท และภูมิหลัง หรือสถานการณ์ที่ผู้พูดเผชิญอยู่ เพื่อเข้าใจมุมมองที่ผู้พูดสะท้อนออกมา

ผู้จัดการเรียนรู้อาจใช้เทคนิค การทวนความ หรือย่อความ (paraphrasing) เพื่อสะท้อนสิ่งสำคัญที่ถูกพูดถึงออกมา เพื่อให้สมาชิกในห้องสามารถติดตามความคิดหรือมองเห็นเรื่องสำคัญๆ ที่ถูกสะท้อนออกมาระหว่างการอภิปราย เช่น

“อืม.. น่าสนใจมากทีเดียวที่อาจารย์ไปบอกว่า รู้สึกรับไม่ได้กับสิ่งที่นักศึกษาทำ... เอาล่ะคะลองฟังคนต่อไปว่าคิดอย่างไร”

๒. การสังเกต รับรู้ถึงบรรยากาศที่เกิดขึ้นของการเรียนรู้ สังเกตการมีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนร่วมของผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มย่อย
๓. การถาม การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องไม่ยากในการที่จะถามคำถาม แต่แท้จริงแล้ว การถามเพื่อสร้างการเรียนรู้เป็นทักษะที่ลึกซึ้ง ผู้จัดการเรียนรู้ต้องสามารถติดตามความคิดของผู้เรียนจากสิ่งที่แสดงออกมา และมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของบทเรียนอย่างแจ่มชัด จึงจะสามารถสร้างคำถามที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่อง จนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากการถกเถียงและแลกเปลี่ยนมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ไม่ใช่

เพียงการถามคำถามไปเรื่อยอย่างไม่มีจุดหมาย ถามไปแล้วเมื่อมีคำตอบ หรือมีข้อมูลที่ถูกนำเสนอออกมา ก็ไม่สามารถนำมาเชื่อมโยง สร้างคำถามที่ต่อเนื่อง และเกี่ยวพันกับการเรียนรู้ในเรื่องนั้น คำถามที่เกิดขึ้นอาจไม่มีประโยชน์ หากวัตถุประสงค์ของคำถามกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในบทเรียนนั้นไม่เกี่ยวข้องกัน

ตัวอย่างคำถามที่ผู้จัดการเรียนรู้อาจเลือกใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของหัวข้อและสาระที่ต้องการให้เกิดการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันในระหว่างการชวนคุย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน สนทนา สำรวจทัศนะ สะท้อนการรับรู้ หรือเรียนรู้ของผู้เรียน

- พวกเรารู้สึกอย่างไร กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น กับ (อาจเจาะจง เรื่องราวตัวละครในกรณีศึกษา หรือเรื่องเล่าจากสมาชิก)
- เหตุการณ์ เรื่องราว หรือ ความคิด ความรู้สึกเช่นนี้ อาจเกิดขึ้นกับเราได้ไหม
- ถ้าเป็นเรา เราจะเลือกจัดการ หรือมีความเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร
- ความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้ เราคิดว่ามีฐานมาจากอะไร
- ลองเปลี่ยนมุมมอง ให้เราลองเป็นคนที่ไม่เห็นด้วย หรือรู้สึกต่างไปจากเรา เราคิดว่าเขามีเหตุผลอย่างไรที่คิด หรือรู้สึกอย่างนั้น อาทิ ถ้าเราเป็นเด็ก เราจะคิดอย่างนี้ไหม หรือจะรู้สึกอย่างไรถ้าถูกกระทำแบบนี้ หรือถ้าเราเป็นผู้บริหารโรงเรียน หรือเป็นพ่อแม่ เราจะต้องการแบบเดียวกันนี้ไหม
- ในอนาคตข้างหน้า สถานการณ์เหล่านี้ อาจเกิดขึ้นอีกไหม หรือสถานการณ์เหล่านี้ เปลี่ยนไปอย่างไร เมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา หรือเทียบกับปัจจุบัน
- ถ้าเราเป็นคนที่มีส่วนบทบาทเช่นนี้ในเรื่อง เราจะทำแบบเดียวกันไหม หรือจะทำต่างไปอย่างไร
- ปฏิกริยาที่ได้เห็นจากกิจกรรมนี้ หรือการแลกเปลี่ยนถกเถียงเรื่องนี้ มีความคิดเห็นอะไรที่ได้ยินจากสมาชิกที่ทำให้เราประหลาดใจ หรือผิดคาด ทำให้ถึงรู้สึกประหลาดใจ

- อะไรคือส่วนที่ยาก หรือลำบากใจที่จะคิด หรือให้ความเห็นในกิจกรรม หรือแบบฝึกหัดนี้ เพราะอะไร
- ผลจากแบบฝึกหัด หรือกิจกรรมที่ทำไปนี้ เราจะเอาไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศ หรือเรื่องอื่นก็ตาม (หรือการทำงานกับเยาวชน) อย่างไรบ้าง
- เราคิดว่ายังขาดอะไรอีกบ้างที่จะทำให้การเรียนรู้เรื่องนี้ของเราสมบูรณ์ขึ้น
- หากต้องสรุปการเรียนรู้ที่สำคัญจากกิจกรรมที่ผ่านมาไปนี้ เราจะสรุปประเด็นหลักๆ ออกมาเป็นเรื่องอะไรบ้าง

เมื่อโยนคำถามเหล่านี้เข้าไปในกลุ่ม และมีผู้แสดงความคิดเห็นขึ้นมา ผู้ดำเนินการต้องพยายามชักชวนให้สมาชิกคนอื่นร่วมออกความเห็นในประเด็นเดียวกันนี้ และพยายามถามหาความเห็นที่แตกต่างออกไป หัวใจสำคัญคือ ผู้ดำเนินการต้องไม่คิดว่า หรือเชื่อว่า หรือแสดงออกว่าคำถามเหล่านั้นมีคำตอบที่ “ถูกต้อง” หรือ “ถูกที่สุด” อยู่ แต่แสดงให้เห็นว่า ทุกความเห็นไม่ว่าจะเหมือนหรือต่างก็ล้วนน่าสนใจ

ครูผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเป็นครูวิชาใด แต่ต้องเป็นครูที่มีแรงจูงใจ ปราศจากที่จะเห็นเด็กมีความสุขเชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชน และพร้อมเปิดใจเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก

๔. **การเชื่อมโยงแต่ละบทเรียน** ผู้จัดการเรียนรู้จะต้องเข้าใจในภาพรวมของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ แม้เมื่อสอนเป็นทีมและมีการแบ่งบทบาทว่าใครจะเป็นตัวหลักในแต่ละบท ก็มีความจำเป็นที่จะต้องรับรู้ทั้งหมดของสิ่งที่เกิดขึ้นในการฝึกอบรม เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในแต่ละโมดูลให้ต่อเนื่องกัน เพราะหลักสูตรที่ออกแบบไว้นี้ เน้นความต่อเนื่อง เชื่อมโยงของแต่ละประเด็นไปด้วยกัน ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง จำเป็นต้องนำสู่บทเรียนโดยชี้ให้เห็นว่าก่อนหน้าที่เราเรียนรู้ร่วมกันว่าอย่างไร และเกี่ยวข้องกับบทเรียนที่กำลังจะดำเนินการ หรือทำแบบฝึกหัดกิจกรรมนี้อย่างไร รวมทั้งเมื่อดำเนินการเรียนรู้ไปจนถึงสิ้นสุด ต้องสรุปเชื่อมโยงอีกครั้ง และ/หรือ เชื่อมเข้าสู่บทเรียนถัดไป

๕. **การสรุปความ** คือ การประมวลผลจากการอภิปรายแลกเปลี่ยน เห็นจุดร่วม จุดต่างของประเด็นหลัก สร้างความเห็นร่วม ตระหนักถึงความเห็นต่าง และเหตุผลที่มาของความต่าง

๖. **การระบุดูจุดประสงค์** ก่อนเข้าสู่กิจกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน เหมือนการเดินทางที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน และรู้ว่าขณะนี้ถึงไหนแล้ว อีกไกลเท่าไร หรือต้องผ่านอะไรอีกบ้าง เป็นเวลาเท่าใดจะถึงที่หมาย ซึ่งจะทำให้ผู้เดินทางรู้สึกผ่อนคลาย ลดความกระวนกระวายใจ และจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับการเดินทางในกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้น การบอกรับจุดประสงค์ที่ชัดเจนทั้งในภาพรวม และแต่ละบทเรียนมีความจำเป็นและส่งผลต่อการเรียนรู้ การบอกรับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ไม่ใช่การบอกรับข้อสรุปของบทเรียน (เพราะบทสรุปย่อมมาจากการแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างผู้เรียน) แต่เป็นการบอกถึงเหตุผลที่มาที่ไปของการจัดการเรียนรู้เรื่องนี้ และแบบฝึกหัดที่จะดำเนินการเกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังเรียนรู้อย่างไร ตัวอย่างเช่น

“ตอนนั้นเราก็ได้เข้าใจแล้ว ความรู้สึกนึกคิดในเรื่องเพศของเรา มีอิทธิพลมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ที่สำคัญปัจจัยเหล่านั้น สามารถกำหนดให้เราซึมซับรับเอา เสมือนว่าเป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ ทั้งๆ ที่ จริงๆ แล้วเราอาจตรวจสอบ

และพิจารณาด้วยเหตุผล เพื่อท้าทายว่าสิ่งที่คิด ที่เชื่อนั้น เป็นผลดีกับตัวเรา และ คนใกล้ชิดแท้จริงหรือไม่” (สรุปเพื่อเชื่อมโยง)

“เอาล่ะค่ะ ในเรื่องต่อไปเราจะได้อ่านสำรวจเพิ่มเติมในเรื่องทักษะของเราต่อ เรื่องเพศ คราวนี้เราจะลองเจาะจงลงไปเกี่ยวกับเรื่องความเป็นหญิงชาย หรือ ที่เรียกว่าเพศสภาพนั้น มันมีความจริง ความหลง ความเชื่อ อย่างไร จะได้เห็นความคิด ความเชื่อ ของเพื่อนเรา ว่าเหมือน ว่าต่าง หรือมีที่ไปที่มา อย่างไร ลองทำแบบฝึกหัดนี้กันเลยล่ะ.....” (บอกวัตถุประสงค์เพื่อเข้าสู่ กิจกรรมใหม่)

๗. **การให้คำสั่ง** หรือโจทย์ที่ชัดเจนเมื่อมีการใช้กิจกรรม หลักสูตรที่ออกแบบไว้ มักใช้ การจำลองสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนมุมมอง เมื่อผู้เรียนต้อง ตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น การใช้กิจกรรมจะมีประสิทธิภาพ และสร้างการเรียนรู้ได้ จำเป็นต้องมีความเข้าใจชัดเจนว่ากิจกรรมที่ทำ เกี่ยวข้อง เทียบเคียง กับประเด็นของการเรียนรู้อย่างไร จุดอ่อนที่สำคัญในการทำกิจกรรมเพื่อเข้าสู่ บทเรียน มักจะอยู่ที่คำสั่งของการทำกิจกรรมไม่ชัดเจน ไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์ ของกิจกรรมที่ทำ ว่าต้องการจำลองสถานการณ์อะไร สิ่งที่ทำเกี่ยวข้องกับ ประเด็นที่จะสร้างการเรียนรู้ต่อไปอย่างไร นอกจากนี้ การละเลยไม่ให้ความสำคัญ ของการให้คำสั่งที่ชัดเจนในการทำกิจกรรม หรือระบุบทบาท กำหนดระยะเวลา และรักษาเวลาที่กำหนดให้ผู้เรียน มักนำไปสู่การใช้เวลาที่เกินจำเป็น และ กลายเป็นจุดอ่อนของบทเรียนไป เพราะไปเสียเวลากับการทำกิจกรรมจนขาด เวลาที่จะถกเถียงถึงความหมาย สาระสำคัญที่เกิดจากการทำกิจกรรมนั้นๆ

ตัวอย่างของการให้คำสั่งที่ชัดเจนเพื่อเข้าสู่บทเรียน
“เอาล่ะค่ะ ต่อไปเราจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของเราที่มีต่อ.....
ก่อนที่จะได้ถกเถียงแลกเปลี่ยนเรื่องนี้ เรามีกิจกรรมที่จะจำลองสถานการณ์
ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มาให้ลองทำกัน เพื่อจะดูกระบวนการเลือก และตัดสินใจ
ของเรา เมื่อเทียบกับเพื่อน (หรือเยาวชน หรือ..... ฯลฯ) เราจะใช้เวลา
ไม่เกิน xxx นาที (ระยะเวลา) โดยเราจะแบ่งกลุ่มออกเป็น xxx กลุ่ม อย่างนี้
นะคะ (จัดการแบ่งกลุ่มอย่างรวดเร็ว) ฟังคำสั่งก่อนนะคะ กลุ่มที่หนึ่งจะ
ต้องทำดังนี้ ส่วนกลุ่มที่สองจะต้องทำดังนี้ จะมีโจทย์แจกให้ในกลุ่ม หรือดู
บนจอได้เลยค่ะ ให้อ่านในกลุ่มถึง xxx (ระยะเวลา) หลังจากนั้นเราจะมา
รวมกลุ่ม และแต่ละกลุ่มต้องบอกผล xxxx ระวังอยู่ในกลุ่ม (หรือเมื่อมา
เสนอผล) เรามีกติกาตั้งนี้นะคะ xxxx เอาล่ะค่ะ เริ่มทำงานในกลุ่มได้เลยค่ะ”

การมีนโยบายให้สอนหรือสั่งให้
สอนเพศศึกษา อาจไม่สำคัญ
เท่ากับการบริหารให้ครูรู้สึกดีและ
มีความสุขที่จะสอน

การติดตามพัฒนาทักษะครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ระหว่างที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแก่เยาวชน ด้วยกระบวนการ Coaching

ในโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ เราพบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับครู ไม่ได้เพียงเกิดขึ้นจากการอบรม แต่แท้จริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวครู อยู่ในช่วงที่ครูได้ไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งความเข้าใจ ทักษะ และประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อได้ลองลงสนาม นำไปปฏิบัติ และในช่วงนี้เอง ที่การติดตามพัฒนาทักษะแก่ครูผู้สอนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการที่ใช้ในการติดตามเพื่อพัฒนา จึงมิใช่การนิเทศติดตามในเชิงการลงไปประเมินผล ซึ่งมักทำให้ผู้ถูกติดตามกังวล และรู้สึกไม่สะดวกใจ เพราะรู้สึกว่าถูกตัดสินคุณค่า หรือเกรงจะมีผลไม่พึงประสงค์ต่อหน้าที่การงานของตน หรือไม่เห็นประโยชน์ที่ตนพึงได้จากการติดตาม

ดังนั้นการติดตามเพื่อพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องของครูผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษา จึงใช้คำว่า Coaching (โค้ชชิ่ง) ซึ่งเสมือนกับการเป็นโค้ชฝึกสอนในการเล่นกีฬา ซึ่งนักกีฬามักต้องการ โดยเฉพาะนักกีฬาอาชีพ ถึงขนาดต้องจ่ายในราคาสูงเพื่อหาผู้ฝึกสอน หรือโค้ชมาพัฒนาทักษะของตน การติดตามพัฒนาทักษะด้วยการใช้กระบวนการ Coaching จึงมีหัวใจสำคัญคือ ผู้ถูกโค้ชจะต้องยินยอมพร้อมใจและเห็นว่า กระบวนการนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองของผู้สอน เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสถานศึกษา และที่สำคัญที่สุด คือ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน หรือเยาวชนของเรานั้นเอง

การที่ผู้ได้รับการโค้ชจะเห็นประโยชน์ดังกล่าว ย่อมต้องเกิดจากคุณค่าที่เกิดขึ้นจริงในการ coaching ซึ่งความสามารถของผู้โค้ช โดยเฉพาะความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ถูกโค้ช ซึ่งหมายความว่าผู้โค้ชเองต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งทั้งในองค์ความรู้ และทักษะ และมีทักษะในการเสนอมุมมองให้ผู้สอนได้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อนของตัวเอง และเห็นจุดที่พึงได้รับการปรับปรุงและพัฒนา พึงสังเกตว่า เราไม่ได้เน้นว่า โค้ชจะต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้

มากกว่าครู เฉกเช่นที่เราไม่ได้คาดว่า โคชจะต้องเล่นกีฬาชนิดที่ตัวเองโคช เก่งกว่าตัวนักกีฬาที่ลงแข่งเอง เพราะบทบาทที่สำคัญของโคชคือ การเป็นผู้สะท้อนภาพให้ผู้สอนได้เห็นตัวเอง และสามารถบอกถึงมาตรฐานที่พึงเป็น และมีกระบวนการที่จะแสวงหาทางออกร่วมกันกับผู้สอน ในการปรับปรุงส่วนที่ต่อยกว่ามาตรฐาน ให้ไปถึงตัวมาตรฐานนั้นๆ ได้

Coaching อย่างไร

เราคงได้ยินกันอยู่เสมอว่าการฝึกฝนทำให้คนเก่งขึ้น คำพูดนี้อยู่บนข้อสมมติฐานว่าการฝึกฝนนั้นเป็นไปตามแบบที่ถูกตั้งด้วย (what is practiced is correct) การฝึกฝนเช่นนี้จึงจะช่วยให้เกิดความคล่องแคล่วและแม่นยำในทักษะที่เรียนรู้ใหม่หรือที่กำลังต้องการปรับปรุง เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับการโคช เพราะการทำหน้าที่ของโคชเป็นการช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีผลงานที่ดีขึ้น ด้วยการสร้างความเข้าใจว่าอะไรที่ยัง “ไม่ใช่” หรือยัง “น่าจะทำได้ดีกว่านี้ได้” พร้อมทั้งทำให้เข้าใจและมองออกกว่าที่ควรทำแบบใหม่เป็นอย่างไร ขั้นตอนของการทำหน้าที่โคชจึงประกอบด้วย

- การสังเกต และวิเคราะห์
- การทำให้ดู สร้างภาพให้ชัด
- ให้ฝึกและทบทวน

ในความเป็นจริงเราไม่สามารถติดตามสังเกตการสอนได้ทุกครั้งและทุกคน การสังเกตจึงรวมรวมถึงการหาข้อมูลที่ช่วยให้โคชทราบในรายละเอียดว่าผู้นั้นทำอะไรบ้าง ผลเป็นอย่างไรและมีจุดใดบ้างที่ต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น จุดใดที่ได้ดีแล้ว การบันทึกวิดีโอแล้วนำมาทบทวนด้วยกันเป็นวิธีที่ให้ข้อมูลได้ดี วิธีการที่ใช้มากที่สุดและง่ายที่สุดคือการพูดคุยกัน โคชจึงต้องอาศัยการถามที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถมองย้อนกลับไปโดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกว่าถูกซักไซ้ไล่เสียงเพื่อจับผิด อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญกว่าเทคนิคการตั้งคำถามก็คือ ความไว้วางใจ ถ้าหากทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความเข้าใจความปรารถนาดีของอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว การพูดคุยในแง่มุมใดก็ดูจะเป็นเรื่องง่าย

โค้ชช่วยให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นตัวเองและวิธีการอย่างใหม่ เมื่อโค้ชในฐานะผู้เฝ้ามองรู้ว่า มีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง ลำดับต่อไปคือ การทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นว่าจะทำให้แตกต่างจากเดิมได้อย่างไร ผู้ทำหน้าที่โค้ชอาจจะทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น แสดงการถาม-ตอบให้ดูว่าจะชวนคิดในชั้นเรียน ได้อย่างไร ถ้านักเรียนไม่แสดงความคิดเห็น มีผู้ทำหน้าที่เป็นโค้ชนักมวยแชมป์โลกที่สภาพร่างกายไม่สามารถลุกขึ้นมาแสดงให้ดูได้ แต่เขาสามารถอธิบายให้นักมวยรู้ชัดว่าแบบที่ควรจะทำนั้นเป็นอย่างไร โคชในเรื่องเพศศึกษาอาจจะมีข้อข้องใจว่าโค้ชจำเป็นต้องมีคำตอบที่ถูกหรือ ต้องสามารถชี้แนะวิธีการที่เหมาะสมกว่าหรือไม่ หลายคนอาจจะไม่แน่ใจเพราะเรื่องนี้ใหม่ๆ สำหรับเราทุกคน ข้อเท็จจริงก็คือ โคชดูกระบวนการ ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม ดูทักษะของผู้ดำเนินการที่สื่อผ่านออกมาทางภาษาและท่าทาง ดูความรู้สึกและปฏิกิริยาของผู้เรียน ประเมินผลลัพธ์ของการเรียนรู้ และอาจรวมไปถึงการบริหารจัดการต่างๆ ทั้งหมดนี้มีเพียงประเด็นเดียวที่เป็นเรื่องใหม่ คือ เรื่องทักษะ ซึ่งถ้าเราจับแนวคิดของการจัดการศึกษา เรื่องเพศให้กับเยาวชนได้แล้ว ที่เหลือก็เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ร่วมกัน เพราะเราถูกเลี้ยงดูมาในกรอบคิดทางเพศแบบหนึ่ง แม้จะเข้าใจแนวคิดใหม่แต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องของแต่ละคนจะเปลี่ยนได้ในทันที ข้อแนะนำในเรื่องนี้ก็คือ เมื่อไม่แน่ใจ ให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญว่าทักษะของเราที่สื่อออกไปนั้นจะเกิดผลในทางใด ถ้าทำให้ผู้เรียนมุ่งไปสู่การฝึกคิด หาทางเลือกเองได้ ตามแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ ก็น่าจะเป็นทางที่ถูกต้อง แต่ถ้าทำให้ผู้เรียนเชื่อและทำตามทางเลือกของเราที่เรามั่นใจว่าดีสำหรับผู้เรียน เราน่าจะกำลังคิดแทน เลือกแทน และไม่ได้ช่วยให้ผู้เรียนเติบโต

ขั้นตอนอีกอย่างหนึ่งที่โค้ชช่วยเพิ่มทักษะให้ก้าวหน้าได้เร็วขึ้น คือ การนำไปใช้โดยเร็ว เช่น ในระหว่างที่ทำการโค้ชซึ่งอยู่ในรูปการสนทนา โคชอาจให้ผู้ปฏิบัติลองทำ เช่น ให้ลองปรับคำถาม ให้จับประเด็น เมื่อเห็นว่าทำได้ดีแม้ว่าไม่ใช่ทั้งหมด โคชควรชี้ให้เห็นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความมั่นใจในเรื่องที่ต้องเกิดในสถานการณ์จริง โคชควรตั้งเป้าหมายที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถรับรู้ความก้าวหน้าของตัวเองตามลำดับ เช่น ฝึกใช้ความเจียบหลังจากตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนตอบอย่างน้อย ๑ คำถาม จากนั้นควรต้องมีการติดตามว่าผลเป็นอย่างไร เพื่อให้กำลังใจ การติดตามที่ได้ผลควรเกิดเร็วที่สุด โทรศัพท์จึงน่าจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของการโค้ช

การสะท้อนความคิดเห็น

การให้ข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ไปเป็นเรื่องง่าย แต่ถ้าเป็นเรื่องที่โค้ชต้องบอกผู้ปฏิบัติว่าสิ่งใดบ้างที่ควรปรับปรุงนับเป็นเรื่องที่หลายๆ คนอ้าอึ้ง เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้การพูดคุยกันในเรื่องนี้ถูกละเลยหรือผัดผ่อนคอยหาโอกาสที่เหมาะสมจนกระทั่งไม่เคยได้ทำคือ โค้ชไม่รู้จะบอกอย่างไรเพื่อให้อีกฝ่ายไม่รู้สึกเสียหน้า ไม่มีปฏิกริยาตอบโต้ที่โค้ชกลัวว่าตัวเองจะรับมือไม่ได้ และบางคนอาจจะไม่มั่นใจตัวเองว่ารู้มากพอที่จะไปบอกได้ว่าการกระทำนั้นๆ ยังต้องปรับปรุง การสะท้อนความคิดเห็นจึงเป็นเรื่องของทักษะปนกับทักษะ ข้อแนะนำต่อไปนี้เป็นเรื่องของทักษะ ส่วนเรื่องทักษะนั้นนับเป็นเรื่องที่เราแต่ละคนต้องค้นหาตัวเองว่ามีอะไรเป็นตัวช่วยยัง เพื่อให้เราสามารถมอบ “ของขวัญ” ที่หาได้ยากให้กับผู้ปฏิบัติ สิ่งของนอกกายนั้นอาจหาได้ไม่ยาก คำชมก็เช่นเดียวกัน แต่ข้อคิดเห็นข้อแนะนำที่ทำให้เรามองเห็นตัวเองในสิ่งที่เราอาจจะไม่มีวันเห็นได้เอง นั้นหาได้ยากนัก

ให้สะท้อนความคิดเห็นอย่างไร

- อธิบายพฤติกรรม
- บอกผลกระทบ
- หาทางออกร่วมกัน

การอธิบายพฤติกรรมที่ดีคือ ให้ผู้ปฏิบัติเล่าเอง ได้ทบทวนว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร ได้ทำอะไรไปบ้าง หน้าที่ของโค้ชคือ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้มองดูข้อมูลต่างๆ อย่างรอบด้าน

การบอกผลกระทบ คือ การเชื่อมโยงการกระทำกับสิ่งที่เกิดตามมา โค้ชสามารถใช้คำถามชวนคิดว่า เมื่อทำอย่างนั้นๆ แล้วเกิดอะไรขึ้นบ้าง สิ่งที่โค้ชควรเอาใจใส่คือ บางครั้งผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เห็นชัด หรืออาจไม่เกิดทันที โค้ชจะต้องช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถมองเห็นถึงผลกระทบเหล่านั้น

การหาทางออกร่วมกัน จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติหลุดจากความคับข้องใจและมีความก้าวหน้า นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความมั่นใจที่จะทำในสิ่งที่ทำได้ดี สิ่งที่โคชควรเอาใจใส่ คือ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติบอกได้ชัดถึงการกระทำที่จะทำต่อไป คำพูดที่คลุมเครือไม่ทำให้เกิดผลดีต่อการปรับปรุง เช่น จะพยายามรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนให้มากขึ้น โคชควรชวนคิดให้ชัดเจน ตัวอย่าง เช่น

“... พี่หมายถึงว่าพี่จะไม่พูดขัดเวลาที่ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ผมเห็นด้วย และคิดว่าสิ่งที่พี่น่าจะทำมากขึ้นในเรื่องนี้ คือ คอยสรุปความที่ผู้เรียนพูดและไม่สอดแทรกความคิดของพี่เข้าไปด้วย พี่จะแยกส่วนที่เป็นความคิดของพี่ออกมาทีหลัง อย่างนี้ผมก็ว่าน่าจะทำให้พี่ทำได้ง่ายขึ้น” เป็นต้น

หลักประกันของเพศศึกษาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา อยู่ที่การมีกระบวนการพัฒนาครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง และการมีที่ทางที่ชัดเจนในหลักสูตรโดยไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกัน

การประเมินผลการฝึกอบรม

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากระยะเวลาของการอบรม โดยอาจเจียดเวลาไว้สัก ๑ หรือ ๒ ชั่วโมงในช่วงท้าย โดยเฉพาะภายหลังการวางแผนงานเพื่อฝึกอบรมครู (ในกรณีที่เป็นกรฝึกอบรมผู้ฝึกอบรมหลัก) หรือในกรณีของครูก็จะเป็นการวางแผนที่จะไปดำเนินการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศในสถานศึกษาของตนเอง การได้รับฟังการนำเสนอแผนของผู้เข้าร่วมอบรม และวิเคราะห์ความครอบคลุมของเนื้อหา และลำดับเรื่อง จะเป็นข้อมูลประการหนึ่งที่ผู้จัดการอบรมจะสามารถประเมินความสำเร็จเบื้องต้นของการฝึกอบรม อย่างไรก็ตาม ยังจำเป็นต้องมีการสรุปการเรียนรู้ โดยทบทวนวัตถุประสงค์ของการจัดการอบรมครั้งนี้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้สะท้อนสิ่งที่แต่ละคนได้เรียนรู้ว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพียงไร และมีข้อเสนอแนะอย่างไร ถ้าจำนวนผู้เข้าอบรมมีไม่มากเกินไปนัก ช่วงเวลานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะรับฟังเป็นรายบุคคล เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรม ทบทวนการเรียนรู้ของตนเอง ก่อนจะนำเสนอออกมา หากเกรงว่าเวลาอาจไม่พอผู้ดำเนินการอาจตั้งกติกาว่า ขอให้แต่ละคนใช้ความยาวไม่เกิน ๓ ประโยค หรือใช้เวลาไม่เกินหนึ่ง หรือครึ่งนาที เพื่อบอกสิ่งที่คิดว่าสำคัญที่สุดที่ตนเองต้องการสะท้อนให้ผู้เข้าร่วมได้รับรู้ (อย่างไรก็ตาม อย่าลืมว่า หากมีสมาชิกบางคนไม่ต้องการพูดอะไร ก็ไม่จำเป็นต้องมีการคาดคั้น หรือบังคับ)

คำถามที่ชวนคิด ชวนคุยเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ในตอนท้ายการอบรม อาจได้แก่

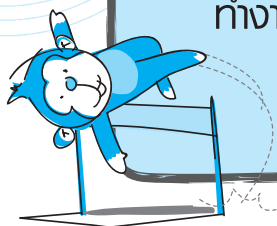
- ใน ๓ วัน (หรือ ๕ วัน) ที่ผ่านมา คิดว่าสิ่งที่ตัวเองได้เรียนรู้มากที่สุด คืออะไร
- สิ่งที่ทำให้คุณค่ามากที่สุดในประสบการณ์ ๓ วัน (หรือ ๕ วัน) นี้ ได้แก่อะไรบ้าง
- สิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ใน ๓ วัน (หรือ ๕ วัน) นี้ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนความรับรู้ และทัศนคติของเราต่อเรื่องเพศ (หรือเรื่องเยาวชน หรือเรื่องการจัดการเรียนรู้) คืออะไร
- มีอะไรใน ๓ วัน (หรือ ๕ วัน) ที่ผ่านมา ที่ทำให้เรารู้สึก ดีใจ/ พอใจ/ เสียใจ/ ประทับใจ/ ไม่ประทับใจ มีอะไรบ้าง ช่วยแบ่งปันกันหน่อย

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้เข้าอบรมเป็นรายบุคคล ผู้ดำเนินการอาจจัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินแต่ละบุคคลอีกครั้ง แต่ขอแนะนำว่า แบบสอบถามไม่อาจแทนที่การสะท้อนตนเองในกลุ่มได้ และยากที่จะประเมินความรู้สึกที่แท้จริง และข้อมูลที่ได้ก็มักไม่ลึกซึ้งเท่าการได้สนทนา

โปรดดูตัวอย่างแบบประเมินที่อาจนำไปใช้ในภาคผนวก ค

ในบทต่อไปจะได้เห็นตัวอย่างหลักสูตรและกิจกรรมที่ใช้ในหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ฝึกอบรมหลัก (Master Trainers-MT) และหลักสูตรที่ผู้ฝึกอบรมหลักใช้ฝึกอบรมครู หรือผู้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

การขยายผลต่อยอดเพื่อความครอบคลุมและยั่งยืนต้องมาจากการระดมความร่วมมือ และทรัพยากรจากหลายฝ่าย ซึ่งต้องอาศัยการทำงานแบบเครือข่าย

พึงระลึกว่า การฝึกอบรมในห้องเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทั้งในกรณีของตัวผู้ฝึกอบรมหลัก และครูผู้สอน และมีข้อจำกัดอย่างยิ่งด้วยเวลาที่มีเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับองค์ความรู้ที่เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์อันแสนซับซ้อนในเรื่องของเพศวิถี ยังไม่นับไปถึงการพัฒนาทักษะที่ต้องอาศัยชั่วโมงบินแห่งการปฏิบัติ มิใช่แค่แบบฝึกหัดที่ทำกันในห้องอบรม กระบวนการสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นจากเวทีวิชาการ การแลกเปลี่ยนบทเรียน การทำ coaching หรือการสร้างทีมนิเทศติดตามภายในหน่วยงานของตนเอง เพื่อร่วมกันพัฒนาซึ่งกันและกัน เหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่คู่มือนี้มิได้รวบรวมไว้ แต่ขอเชิญชวนให้ทั้งผู้ฝึกอบรมหลัก และครู ขวนขวายหาองค์ความรู้เพิ่มเติม จากการประชุมวิชาการ หรือสื่ออื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเข้าไปใช้ประโยชน์จากคลังความรู้มากมายที่เก็บไว้ใน www.teenpath.net

โครงการก้าวอย่างเข้าใจ หลักสูตรการเตรียมความพร้อม ผู้ฝึกอบรมหลักเพศศึกษา ๕ วัน

วันที่ ๑

๐๙.๐๐-๑๐.๐๐	แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ รู้จักกันและตกลงการเรียนรู้ร่วมกัน
๑๐.๐๐-๑๐.๑๕	พัก
๑๐.๑๕-๑๒.๐๐	สถานการณ์และวิถีชีวิตทางเพศของวัยรุ่น
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	อาหารกลางวัน
๑๓.๐๐-๑๔.๓๐	แนวคิดเรื่อง “เพศวิถี” (Sexuality)
๑๔.๓๐-๑๕.๓๐	ธรรมชาติของวัยรุ่น
๑๕.๓๐-๑๕.๔๕	พัก
๑๕.๔๕-๑๗.๐๐	ข้อมูลพื้นฐานเรื่องเพศและทัศนะ/ความเชื่อในเรื่องเพศ
๑๗.๐๐-๒๐.๓๐	ความเข้าใจเรื่องโอกาสการติดเชื้อเอชไอวีและทางเลือกในการป้องกัน

วันที่ ๒

๐๘.๓๐-๐๙.๐๐	Recap
๐๙.๐๐-๑๑.๐๐	องค์ความรู้เรื่องเอดส์และตัวอย่างการออกแบบกระบวนการเรียนรู้
๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	ทัศนะเรื่องเพศ
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	อาหารกลางวัน
๑๓.๐๐-๑๔.๐๐	ทัศนะและอคติทางเพศ
๑๔.๐๐-๑๕.๐๐	การเรียนรู้เรื่องเพศ
๑๕.๐๐-๑๖.๐๐	ความเข้าใจเรื่องเพศสภาพ(Gender)และบทบาทหญิงชาย(Gender Roles)
๑๖.๐๐-๑๗.๐๐	การสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
๑๗.๐๐-๑๙.๔๕	ทัศนะที่ส่งผลต่อการเรียนรู้
๑๙.๔๕-๒๐.๓๐	การสร้างการเรียนรู้กับเยาวชน

วันที่ ๓

- ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ Recap
- ๐๙.๐๐-๑๐.๓๐ การสื่อสารเรื่องเพศกับวัยรุ่น
- ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ เป้าหมายเพศศึกษา
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ อาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ แนะนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน
- ๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ พัก
- ๑๕.๑๕-๑๖.๓๐ แนะนำหลักสูตรเพศศึกษา “ก้าวอย่างเข้าใจ”
(มอบหมายให้ศึกษา และเลือกแผนเพื่อเตรียมสาคิต)

วันที่ ๔

- ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ Recap
- ๐๙.๐๐-๑๐.๓๐ สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๑
- ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ พัก
- ๑๐.๔๕-๑๒.๓๐ สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๒
- ๑๒.๓๐-๑๓.๓๐ อาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐-๑๕.๐๐ สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๓
- ๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ พัก
- ๑๕.๑๕-๑๗.๐๐ สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๔
- ๑๗.๐๐-๒๐.๓๐ สังสรรค์

วันที่ ๕

- ๐๘.๓๐-๐๙.๓๐ ๒ กลุ่ม “อธิบายกรอบเนื้อหาอีก ๒ หมวด + ตัวอย่างการจัดเพศศึกษา
ในสถานศึกษา
- ๐๙.๓๐-๑๐.๓๐ สะท้อนการสาธิตการจัดเพศศึกษา (เนื้อหา/กระบวนการของหลักสูตร)
- ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ พัก
- ๑๐.๔๕-๑๒.๓๐ ครูเพศศึกษาที่อยากเห็น และวางแผนกระบวนการอบรมครู ๔ วัน
- ๑๒.๓๐-๑๓.๓๐ อาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐-๑๔.๓๐ สรุปลกระบวนการอบรม
- ๑๔.๓๐-๑๖.๐๐ สะท้อนกระบวนการอบรม ๕ วัน
การประเมินผลการอบรม และปิดการอบรม

* **หมายเหตุ** กิจกรรมข้างต้นนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ความเป็นเครือข่ายและความสำเร็จ
ของเครือข่าย ต้องอยู่บนฐานของ
การมีเป้าหมายและความรู้สึกร่วม ที่
ต้องการเห็นการเติบโตอย่างมีความ
สุขของเยาวชน

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

กรอบหลักสูตรการเตรียมความพร้อมผู้ฝึกอบรมหลักเพศศึกษา ๕ วัน

Master Trainers Workshop

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
วันแรก ๔๕ นาที	<p>๔ ชี้แจงความเป็นมาของโครงการและการอบรม</p> <ul style="list-style-type: none"> เข้าใจความเป็นมาของโครงการ เข้าใจวัตถุประสงค์ของการอบรมครั้งนี้ เข้าใจความคาดหวังต่อบทบาทและภารกิจของ MT 	<ul style="list-style-type: none"> ชี้แจงความเป็นมาของโครงการ แนะนำตัว ระดมความคิดเห็นร่วมกันของ MT ต่อการอบรม ภารกิจของ MT ชี้แจงกระบวนการอบรม ๕ วัน แนะนำกรอบแนวคิด ๓ ด้าน (เพศวิถี, เยาวชน, กระบวนการเรียนรู้) 	<ul style="list-style-type: none"> ป้ายชื่อ powerpoint หรือแผ่นใส ✂️ โครงการก้าวอย่างเข้าใจ ✂️ วัตถุประสงค์การอบรม ✂️ กำหนดการ ๕ วัน
๔๐ นาที	<p>๕ รู้จักกันและตกลงการเรียนรู้ร่วมกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> เพื่อละลายพฤติกรรม และสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้เข้าร่วม เพื่อกำหนดกติกาการเรียนรู้ร่วมกัน 	<p>๑. กิจกรรม “ตุ๊กตาล้มลุก” (หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถนำไปสู่วัตถุประสงค์)</p> <ul style="list-style-type: none"> อธิบายวิธีการเล่นตุ๊กตาล้มลุก สาธิตการเล่น และให้เวลาผู้เข้าร่วมเล่น ๑๐ นาที ชวนคุยสิ่งที่ได้จากการเล่นตุ๊กตาล้มลุก อะไรทำให้เล่นได้/เล่นไม่ได้ เชื่อมโยงเข้าสู่ประเด็นเรื่องบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา และการแลกเปลี่ยนประเด็นเรื่องเพศ โดยให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันระดมข้อตกลงในการเรียนรู้ร่วมกัน ๕ วัน 	<ul style="list-style-type: none"> กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี กระดาษกาว

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> ชี้ให้เห็นสิ่งสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา คือ การเปิดใจ ไม่ตัดสินคุณค่า และการรักษาความลับของสิ่งที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอบรม 	
๖๐ นาที	<p>๓ สถานการณ์และวิถีชีวิตทางเพศของวัยรุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> วิเคราะห์สถานการณ์เรื่องเพศของวัยรุ่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัย วิเคราะห์แนวทางการทำงานเพศศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัยรุ่น 	<p>๒. กิจกรรม สถานี “รู้เขารู้เรา”</p> <ul style="list-style-type: none"> เตรียมเขียนคำถามทั้ง ๖ ข้อไว้บนกระดาษฟลิปชาร์ต ข้อละ ๑ แผ่น ติดไว้รอบๆ ห้อง <p>สถานี ๑ วิถีชีวิตและพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนในปัจจุบันที่เราารู้สึกเป็นห่วง คือ</p> <p>สถานี ๒ เรื่องเพศที่เยาวชนสนใจได้แก่</p> <p>สถานี ๓ เยาวชนเรียนรู้เรื่องเพศจากใคร หรือที่ไหน</p> <p>สถานี ๔ สาเหตุที่เยาวชนมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้อย่างอนามัย คือ</p> <p>สถานี ๕ เป้าหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษา คือ</p> <p>สถานี ๖ ความท้าทายของครู/โรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา คือ</p> อธิบายว่า ขอให้ทุกคนตอบทุกคำถาม โดยตอบข้อใดก่อนก็ได้ ให้เวลา ๑๕ นาที 	<ul style="list-style-type: none"> กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี กระดาษกาว บอร์ด ๖ บอร์ด

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> ● จากนั้นแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรม เป็น ๖ กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มสรุป คำตอบของแต่ละข้อ และให้ตั้งข้อ สังเกตต่อคำตอบของกลุ่ม และ เติเรียนนำเสนอ ให้เวลา ๑๐ นาที ● ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ โดยให้เวลา กลุ่มละ ๓ นาที ● ผู้ดำเนินการชวนอภิปรายในแต่ละข้อ เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจของผู้ใหญ่ ต่อวัยรุ่น และการปรับใช้ในการ ทำงานเพศศึกษาเพื่อสร้างการเรียนรู้ ให้กับวัยรุ่น <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ใหญ่รู้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่สนใจในเรื่อง เพศ และจะแสวงหาข้อมูล แม้ผู้ใหญ่ จะห้ามหรือปิดบัง ดังนั้น การสร้าง โอกาสในการสื่อสารพูดคุยกับวัยรุ่น ในเรื่องเพศ ช่วยให้วัยรุ่นได้รับข้อมูลที่ ถูกต้อง และเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ เรียนรู้ร่วมกับวัยรุ่น และอาจให้คำ ปรึกษากับวัยรุ่นได้ ● การสร้างการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ พฤติกรรมทางเพศที่มีสุขภาวะ และ ปลอดภัย ความรู้เป็นเพียงมิติเดียว กระบวนการทำงานจำเป็นต้องสร้าง การเรียนรู้ในด้านอื่นๆ เช่น การ สำรวจทัศนคติ การฝึกฝนทักษะที่ จำเป็น การจัดสภาพแวดล้อม หรือ บรรยากาศที่ปลอดภัยต่อการเรียนรู้ 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> เพศศึกษาเป็นทางเลือกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชน โดยครูหรือผู้ใหญ่จะต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจของเยาวชน รวมทั้งมีเนื้อหาและรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ 	
๙๐ นาที	<p>๒ แนวคิดเรื่อง “เพศวิถี” (Sexuality)</p> <ul style="list-style-type: none"> เข้าใจว่าเรื่องเพศคือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย และมีพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย (ธรรมชาติ) เห็นว่าสังคม/วัฒนธรรมมีส่วนในการกำหนดบทบาท ความคาดหวัง ในเรื่องเพศของคนในแต่ละช่วงวัย และแต่ละเพศ เห็นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต 	<p>๓. กิจกรรม “เส้นชีวิต”</p> <ul style="list-style-type: none"> นำเข้าสู่กิจกรรมโดยชวนระดมเรื่อง “เมื่อพูดถึงเรื่องเพศ นึกถึง...” ในกลุ่มใหญ่ เพื่อเปิดประเด็นให้เห็นว่าเรื่องเพศ มีหลายแง่มุมที่มากกว่าการมีเพศสัมพันธ์ จากนั้นแบ่งกลุ่มย่อย ๖ กลุ่มตามช่วงอายุ ๑) วัยเด็ก ๐-๙ ปี ๒) วัยรุ่น ๑๐-๑๙ ปี ๓) วัยหนุ่มสาว ๒๐-๒๙ ปี ๔) วัยทำงาน ๓๐-๔๕ ปี ๕) วัยผู้ใหญ่ ๔๖-๖๔ ปี ๖) วัยสูงอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป ให้แต่ละกลุ่มระดม “เรื่องเพศ” ที่เกี่ยวข้องและอาจเกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัยนั้นๆ โดยให้เขียน ๑ เรื่องต่อ ๑ บัตรคำ และติดเรียงกันบนเชือกฟางที่แจกให้ โดยคิดให้ครอบคลุมมากที่สุด ให้เวลาในการระดม ๒๐ นาที และให้แต่ละกลุ่มนำเสนอตามลำดับ จากวัยเด็กถึงวัยสูงอายุ เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอแล้ว ให้ผู้ดำเนินการถามกลุ่มอื่นๆ ว่ามีประเด็นเพิ่มเติมสำหรับช่วงวัยนั้นๆ หรือไม่ที่กลุ่มไม่ได้นำเสนอ หากมีให้เขียน 	<ul style="list-style-type: none"> กระดาษสี ๖ สี ตัดขนาดการ์ด ปากกาเคมี เชือกฟาง/กระดาษขาว สำหรับ ๖ กลุ่ม

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>เพิ่มเติมลงบนบัตร และติดไว้บนเชือก ผู้ดำเนินการเลือกประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อชวนวิเคราะห์ให้เห็นความหลากหลายของวิถีชีวิตทางเพศ และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกในแต่ละช่วงวัย</p> <ul style="list-style-type: none"> • เมื่อนำเสนอครบทุกกลุ่ม ผู้ดำเนินการชวนคุยและวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • เรื่องเพศเป็นเรื่องวิถีชีวิต ไม่ใช่แค่เรื่องการร่วมเพศ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย • พัฒนาการทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นผลพวงของทั้งกายภาพ ชีวภาพ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ และความคิด ทักษะของมนุษย์ต่อเรื่องเพศนั้นถูกกำหนดจากกรอบสมมติที่มนุษย์ในแต่ละสังคมสร้างขึ้น มากกว่าที่จะมาจากธรรมชาติทางกายภาพ • เป็นเรื่องสำคัญในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศให้กับเยาวชน เพื่อให้รู้จักและเท่าทัน ทั้งพัฒนาการของตนเอง ผลที่ตามมาจากพัฒนาการทางเพศ และปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีส่วนในการกำหนดวิถีชีวิตทางเพศของแต่ละคน 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
๖๐ นาที	<p>๒ ธรรมชาติของวัยรุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> • เพื่อทบทวนอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองในช่วงวัยรุ่น • เข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่น • วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมวัยรุ่น 	<p>๔. กิจกรรม “ย้อนรอยวัยรุ่น”</p> <ul style="list-style-type: none"> • เกริ่นเข้าสู่กิจกรรมว่า “ย้อนรอยวัยรุ่น” จะชวนให้กลับไปย้อนคิดถึงเหตุการณ์ในช่วงที่เราเป็นวัยรุ่น (ประมาณช่วงอายุ ๑๓-๑๘ ปี) โดยแต่ละคนจะได้รับคำถาม ๑ ข้อ <ol style="list-style-type: none"> ๑. เรื่องเสี่ยงๆ ที่ฉันเคยทำในช่วงวัยรุ่น ๒. เรื่องที่ผู้ใหญ่ห้าม แต่ฉันก็ยังทำคือ ๓. เรื่องที่ตื่นเต้นที่สุดในช่วงวัยรุ่นของฉัน ๔. เรื่องทำทายเป็นฉันทำในช่วงวัยรุ่นคือ..... ๕. คนที่ฉันรู้สึกชื่นชม/ชื่นชอบในช่วงที่เป็นวัยรุ่นคือใคร เพราะอะไร ๖. ในสมัยวัยรุ่นสิ่งที่ฉันฝันอยากเป็นคือ... ๗. เรื่องที่ทำให้ฉันเสียใจที่สุดในช่วงที่เป็นวัยรุ่น คือ ๘. เรื่องที่ทำให้ฉันรู้สึกอายที่สุดในช่วงวัยรุ่น คือ ๙. สถานที่ฉันมักนัดพบกับแฟน และกิจกรรมที่ชอบทำด้วยกัน คือ ๑๐. กิจกรรมที่ชอบทำในกลุ่มเพื่อนซี้อคือ..... ๑๑. ถ้าอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ จะรู้ได้จากไหน ๑๒. แฟชั่นที่นิยมในสมัยที่ฉันเป็นวัยรุ่น คือ.... 	<ul style="list-style-type: none"> • แผ่นคำถาม ๑๕ ข้อ (ตัดข้อละ ๑ แผ่น) ๔-๕ ชุด • แผ่นใสหรือแผ่นฟลิปชาร์ท ที่มีข้อความ “บันทึกความลับเฉพาะถึงพวกผู้ใหญ่”

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>๑๓. เรื่องที่แย่ที่สุดที่เกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นของฉัน</p> <p>๑๔. เรื่องที่ดีที่สุดในช่วงวัยรุ่นของฉันคือ...</p> <p>๑๕. เรื่องที่ฉันเบื่อที่สุดในช่วงวัยรุ่นคือ ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • แบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ ๗-๘ คน และให้มีผู้ดำเนินการในกลุ่มย่อย เพื่อช่วยนำการพูดคุยและกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม แจกคำถามให้แต่ละคน และให้แต่ละคนเล่าเรื่องตามคำถามที่ได้รับ ให้เวลา ๑๕-๒๕ นาทีในการพูดคุย • เมื่อทุกคนได้เล่าแล้ว ให้กลุ่มช่วยกันสรุป “ความเป็นวัยรุ่น” ของกลุ่มที่ได้ยินจากเรื่องเล่าของแต่ละคนเพื่อเตรียมนำเสนอกลุ่มใหญ่ • หลังจากทุกกลุ่มนำเสนอ ผู้ดำเนินการชวนวิเคราะห์ <ul style="list-style-type: none"> ✘ เมื่อเปรียบเทียบวัยรุ่นสมัยเรากับวัยรุ่นในสมัยนี้ คิดว่ามีความเหมือน / ความต่าง อย่างไรบ้าง ✘ สังคมและสภาพแวดล้อมที่วัยรุ่นยุคนี้เผชิญเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน ✘ นอกจากวัยรุ่นแล้ว “ผู้ใหญ่” ในยุคก่อนกับยุคนี้เหมือนหรือต่างกันอย่างไร 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> เป็นการวิเคราะห์จากประสบการณ์ตนเองในช่วงวัยรุ่น เพื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นขณะเป็นวัยรุ่น กับมุมมองในฐานะผู้ใหญ่ที่มีต่อวัยรุ่นในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเปิดใจเรียนรู้/รับฟังวัยรุ่นมากขึ้นจากการเข้าใจและเห็นธรรมชาติของช่วงวัย และเห็นการปรับรูปแบบของการรับรู้การแสดงออกของวัยรุ่นที่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม 	
๙๐ นาที	<p>๒ ข้อมูลพื้นฐานเรื่องเพศและทัศนคติ/ความเชื่อในเรื่องเพศ</p> <ul style="list-style-type: none"> วิเคราะห์การเรียนรู้/รับรู้เรื่องเพศในสังคม สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงกับความเชื่อ/อคติในเรื่องเพศ วิเคราะห์ผลกระทบของความเชื่อ/อคติในเรื่องเพศ เพิ่มข้อมูลใหม่หรือแก้ไขความเข้าใจผิดในเรื่องเพศ 	<p>๕. กิจกรรม “ใครเอ่ย”</p> <ul style="list-style-type: none"> ผู้ดำเนินการแจกแผ่นกิจกรรม “ใครเอ่ย” ให้กับผู้อบรมทุกคน ซึ่งในแผ่นกิจกรรมนั้นมีข้อความเกี่ยวกับเรื่องข้อมูลและทัศนคติต่อเรื่องเพศอยู่ทั้งหมด ๑๖ ช่อง ใช้เวลา ๓ นาที สำหรับผู้อบรมในการอ่านข้อความทั้งหมด แล้วดูว่ามีข้อความช่องไหนที่ “ตรง” กับตัวเองบ้าง เช่น เราเองมีข้อมูลเรื่องนั้นที่ถูกต้อง เราเคยได้ยินอย่างนั้นมาก่อน หรือคิดอย่างนั้นจริงๆ อธิบายการเล่นว่า ให้ไปสอบถามเพื่อนทีละคน โดยการ “อ่านข้อความ” ข้อที่ต้องการถามเพื่อน หากคำตอบตรงกับข้อความ ให้เพื่อนเขียนชื่อใส่ไว้ในช่องนั้นๆ โดยมีกติกาว่า ๑ คนเขียนชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> แบบฟอร์ม “ใครเอ่ย” แผ่นใสกิจกรรม “ใครเอ่ย” สลากชื่อของผู้อบรม แผ่นใสเรื่องวิธีนับระยะปลอดภัย แผ่นใสเรื่องวิธีการกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน

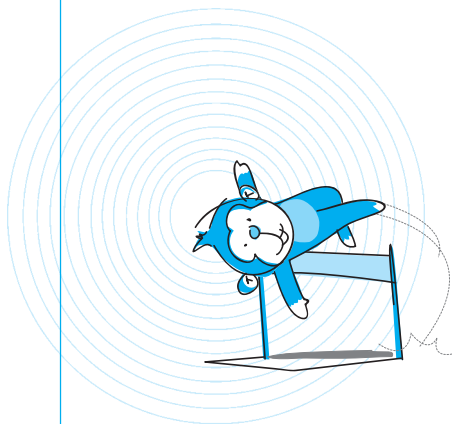

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>ได้เพียง ๑ ช่อง ให้เวลา ๗ นาที สอบถามให้ได้ชื่อคนมากที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> จับสลากชื่อผู้เข้าร่วม หากได้ชื่อของใครให้คนๆ นั้นเลือกช่องที่ตนเองอยากจะแลกเปลี่ยน หรือสะท้อนความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่ โดยผู้ดำเนินการชวนคนอื่น ๆ ร่วมแสดงความคิดเห็นในข้อนั้นๆ เพิ่มเติม จนครบทั้ง ๑๖ ข้อ ผู้ดำเนินการชวนคุยหลังการตอบคำถามทั้ง ๑๖ ข้อในกลุ่มใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> ❖ รู้สึกอย่างไร เมื่อถูกถามคำถาม หรือต้องอธิบายเรื่องเพศในแต่ละข้อ เพราะเหตุใด ❖ ความรู้สึกไม่สะดวกใจต่อเรื่องนั้นๆ ส่งผลต่อการเรียนรู้เรื่องเพศของตนเอง และการสื่อสารกับคนอื่นหรือไม่ อย่างไร ❖ มีข้อสังเกตอย่างไรจากคำถามทั้ง ๑๖ ข้อ ในเรื่องเพศที่รับรู้/เรียนรู้กันอยู่น้อยอย่างไร เพราะเหตุใด) <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลเรื่องเพศที่วัยรุ่นส่วนใหญ่เรียนรู้มีทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและความเชื่อ ทั้งนี้ความเชื่อที่ผิดๆ หรือข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อน อาจส่งผลต่อความรู้สึกของตนเอง สัมพันธภาพ พฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ การปฏิบัติต่อผู้อื่น 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> • “ใครเอ่ย” เป็นตัวอย่างของวิธีการให้ข้อมูล โดยเริ่มต้นจากผู้เข้าอบรม และผู้ดำเนินการเป็นเพียงผู้เพิ่มเติม เสริมข้อมูล หรือชี้ให้เห็นความเข้าใจผิด และเป็นผู้เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยน และเห็นการรับรู้หรือทัศนคติที่แตกต่างกันต่อประเด็นเรื่องเพศ • ผู้ดำเนินการควรเตรียมตัวให้พร้อมในการให้ข้อมูลเรื่องเพศได้ชัดเจน ถูกต้อง ตรงไปตรงมา และไม่ใช้ทัศนคติ ความรู้สึก ความเชื่อของตนเองมาเป็น “ข้อมูล/ข้อเท็จจริง” ที่ให้แก่ผู้เข้าอบรม 	
๕๐ นาที	<p>๔ ความเข้าใจเรื่องโอกาสการติดเชื้อเอชไอวีและทางเลือกในการป้องกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> • เข้าใจเรื่องการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีทางเพศสัมพันธ์ • ให้สามารถประเมินโอกาสเสี่ยงของตนเองต่อการติดเชื้อเอชไอวีในวิถีชีวิต • เห็นทางเลือกในการป้องกัน/ลดโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี 	<p>๖. กิจกรรมแลกน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> • จัดกิจกรรมแลกน้ำ (ดูขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ) <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • เป็นกิจกรรมที่จำลองการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีทางเพศสัมพันธ์ และเครือข่ายการมีเพศสัมพันธ์ (sexual networking) ซึ่งคนส่วนใหญ่มักคิดไม่ถึง และส่งผลต่อการประเมินความเสี่ยงพลาด เพราะคิดว่าตนเองและคู่ไม่มีโอกาสเสี่ยง 	<ul style="list-style-type: none"> • อุปกรณ์การเล่นแลกน้ำ • แผ่นใสเครือข่ายการมีเพศสัมพันธ์

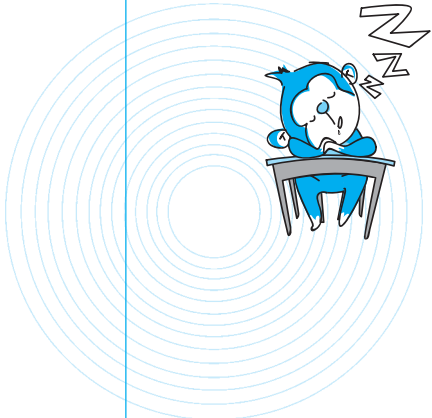
วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> ● เราไม่สามารถดูได้จากรูปลักษณ์ภายนอกว่าใครมีเชื้อเอชไอวี ซึ่งเปรียบเสมือนน้ำที่ใสเหมือนกันหมดทุกขวด วิธีเดียวที่จะรู้ว่าใครมีเชื้อเอชไอวีคือ การตรวจเลือด ● โอกาสมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนในวิถีชีวิตและโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีเกิดขึ้นได้กับทุกคนที่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันกับคู่ที่เราไม่รู้ว่ามีเชื้อเอชไอวีหรือไม่ ● อาสาสมัคร ๖ คน ถือว่าเป็นตัวแทนของคนมีคู่เพียงคนเดียว (รักเดียวใจเดียว) และอาจจะเป็นคนที่มีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งเดียวในชีวิตซึ่งก็มีโอกาสติดเชื้อเอชไอวีได้ หากมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันกับคู่ที่อาจจะเคยมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันมาก่อน ● การไม่สื่อสารเรื่องเพศระหว่างคู่ หรือไม่เปิดเผยประวัติทางเพศแก่กันและกัน อาจนำไปสู่การประเมินความเสี่ยงพลาด และไม่ได้เตรียมป้องกัน ● การไม่มีเพศสัมพันธ์เลย เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อ แต่หากเลือกมีเพศสัมพันธ์ ทุกรายก็เป็นอุปกรณ์คุมกำเนิดเดียวที่ช่วยป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีได้ 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
<p>วันที่ ๒ ๑๒๐ นาที</p>	<p>๕ องค์ความรู้เรื่องเอดส์และตัวอย่างการออกแบบกระบวนการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> • สามารถระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อการติดเชื้อ และไม่ติดเชื้อเอชไอวี • สามารถใช้หลักคิด QQR ในการประเมินระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี • มั่นใจมากขึ้นในเรื่องการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ 	<p>๗. กิจกรรม “ระดับความเสี่ยง QQR”</p> <ul style="list-style-type: none"> • จัดกิจกรรมระดับความเสี่ยง QQR (ดูขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ) <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับบริบท ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ไม่อาจบอกได้ว่า “ติด” หรือ “ไม่ติด” จะสังเกตว่า คำที่ใช้ในกิจกรรม คือ “ความเสี่ยง” ในระดับต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง • ส่วนมีโอกาสเสี่ยงแล้ว ติดเชื้อหรือไม่ นั้น วิธีเดียวที่จะบอกได้คือ การตรวจเลือด • นอกจากนั้น ความเสี่ยงของพฤติกรรมหนึ่งๆ อาจมากขึ้นหรือน้อยลงหากเงื่อนไขเปลี่ยน และจะเห็นวิธีที่สามารถลดความเสี่ยงลงได้ เช่น หากยังเลือกมีเพศสัมพันธ์ทางทวารและใช้ถุงยาง ความเสี่ยงก็จะลดลงจากเสี่ยงมากเป็นไม่เสี่ยง เป็นต้น • โดยทั่วไปคนมักกังวลว่าจะติดเชื้อจากช่องทางที่ไม่มีโอกาสเสี่ยงหรือเสี่ยงน้อยมาก แต่ไม่คำนึงถึงช่องทางที่มีโอกาสเสี่ยงมาก (เพศสัมพันธ์แบบสอดใส่โดยไม่ป้องกัน) 	<ul style="list-style-type: none"> • บัตรพฤติกรรม ๒๑ ใบ จำนวน ๖ ชุด • บัตรระดับความเสี่ยง ๔ ใบ จำนวน ๖ ชุด • กระดาษขาว • กระดาษฟลิปชาร์ต

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> • เฉลยคำตอบซึ่งจัดแยกหญิงชาย ที่ละเอียด และถามผู้เข้าร่วมว่ามีข้อสังเกตอย่างไรกับคำตอบที่เห็น ผู้ดำเนินการชวนวิเคราะห์คำตอบที่สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่ต่างกันของหญิงชาย หรือแง่มุมเรื่องเพศในประสบการณ์ของแต่ละคนกับสิ่งที่บอกกับเยาวชน <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศ ฟังตระหนักถึงอดีต ทัศนคติที่มีต่อเรื่องเพศเพื่อที่จะไม่นำค่านิยมของเราที่มีต่อเรื่องเพศและพฤติกรรมทางเพศไปตัดสินคุณค่าของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่เราจัดการเรียนรู้ให้ • คำตอบที่ได้จากกิจกรรมนี้ สะท้อนให้เห็นว่าความรู้สึกและประสบการณ์ของเราต่อเรื่องเพศส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวก และเมื่อเป็นเรื่องของตัวเอง เรามักไม่ค่อยเชื่อมโยงเรื่องเพศกับเรื่องในทางลบ ไม่ว่าจะเป็ผลกระทบบางอย่าง เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือเอดส์ เป็นต้น • ความคิด ความรู้สึกในเรื่องเพศ เพศสัมพันธ์ โอกาสการเรียนรู้ในเรื่องเพศของหญิงและชาย เหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง • เรื่องเพศมีทั้งด้านบวกและด้านลบ แต่การให้การศึกษาเรื่องเพศ มักไม่เลือกพูดเรื่องเพศในมุมบวก 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
<p>๖๐ นาที</p>	<p>๕ ทักษะและอคติทางเพศ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตระหนักถึงทักษะและการให้คุณค่าในเรื่องเพศของตนเอง • ตระหนักว่าแต่ละคนอาจมีทักษะที่แตกต่าง • วิเคราะห์ผลกระทบที่ตามมาจากค่านิยมเรื่องเพศในสังคม 	<p>๙. กิจกรรม “เลือกข้าง”</p> <ul style="list-style-type: none"> • อธิบายว่า มีข้อความที่จะอ่านให้ฟัง และให้แต่ละคนคิดว่าตนเองเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้นๆ ย้ำว่าไม่มีคำตอบที่ผิดหรือถูก แต่เป็นเรื่องการแสดงความคิดเห็นหรือทักษะของเราเอง • อ่านข้อความทีละข้อความ และให้ผู้เข้าร่วมเลือกยืน ในมุมเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ให้อธิบายเหตุผลของตนเองที่เลือกยืนในมุมนั้นๆ <p>๑. ลูกชายของท่านจะแต่งงานกับผู้หญิงที่เคยมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นมาก่อน (เมื่อทุกคนตอบและให้เหตุผลแล้ว ให้ถามอีกคำถามคือ ถ้าเปลี่ยนเป็นลูกสาวจะแต่งงานกับชายที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นมาก่อน จะตอบอย่างไร และถามเหตุผล)</p> <p>๒. ฉันทำได้ถ้าเห็นลูกสาวที่ยังโสดพกถุงยางอนามัย (เมื่อทุกคนตอบและให้เหตุผลแล้ว ให้ถามอีกคำถามคือ ถ้าเปลี่ยนเป็นลูกชายพกถุงยาง จะตอบอย่างไร และถามเหตุผล)</p> <p>๓. ฉันทำได้ถ้าคู่ครองของฉันบอกว่ายังมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นอยู่ในเวลานี้ (เมื่อทุกคนตอบแล้ว ให้ถามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่า หากคิดว่าทำใจไม่ได้จะเลิกกับคู่ครองหรือไม่ เพราะเหตุใด)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • คำถาม ๔ ข้อ • ป้าย “เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วย”

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>๔. ถ้าตกลงเป็นคู่ครองของใครแล้ว คุณจะไม่มีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นอีกเลย</p> <ul style="list-style-type: none"> เมื่อครบทุกข้อแล้ว ถามผู้เข้าร่วมว่า เราเห็นประเด็นอะไรบ้าง จากกิจกรรม “เลือกข้าง” จากนั้น นำเสนอทัศนะ และค่านิยมในเรื่องเพศที่มีต่อหญิง และชายที่แตกต่างกัน โดยสะท้อน จากคำตอบที่ผู้เข้าร่วมให้เหตุผลใน แต่ละข้อ ชวนวิเคราะห์ถึงค่านิยมและความคาดหวังที่มีต่อหญิงชายกับผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาวะ และความเท่าเทียมทางเพศ <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> เราอาจจะให้คุณค่าในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ต่างกัน ด้วยเหตุผลที่ต่างกัน และในเรื่องเพศเรามักตัดสิน หรือถูกตัดสินจากการให้คุณค่าที่ต่างกัน หลายเรื่องยากที่จะตัดสินดี ชั่ว การรับฟังความเห็นที่แตกต่าง ทำให้เรามีมุมมองที่กว้างขวางขึ้น และตัดสินผู้อื่นน้อยลง เป็นผลดีต่อการลดอคติ ลดอึดอัด และวิเคราะห์แก้ไขปัญหา ได้ลุ่มลึกขึ้น ผู้ดำเนินการสรุปกิจกรรมว่า แต่ละคนต่างมีมุมมอง ทัศนะ ความคิด ในเรื่องเพศของตนเองที่เป็นผลมาจากการหล่อหลอมตั้งแต่วัยเด็ก 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
<p>๖๐ นาที</p> 	<p>๕ การเรียนรู้เรื่องเพศ</p> <ul style="list-style-type: none"> เพื่อสำรวจการเรียนรู้เรื่องเพศในชีวิตที่ส่งผลต่อมุมมองและการใช้ชีวิตทางเพศของแต่ละบุคคล 	<p>๑๐. กิจกรรม “เรื่องเพศกับตัวฉัน”</p> <ul style="list-style-type: none"> ชวนให้ผู้เข้าร่วมลองคิดถึง “อะไรที่เกิดขึ้นในวัยเด็กของเรา หรือสิ่งที่เราเรียนรู้ในวัยเด็ก แล้วมีผลต่อชีวิตและตัวตนของเรา และการดำเนินชีวิตทางเพศของเราตอนนี้” ขออาสาสมัคร ๓-๔ คนที่พร้อมเล่า/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผู้ดำเนินการชวนชี้ประเด็นที่เป็นจุดสำคัญจากการหล่อหลอมเลี้ยงดูในวัยเด็ก ที่มีผลต่อชีวิตทางเพศในวัยผู้ใหญ่ <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> ต้นแบบในการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เลี้ยงดู ดูแล มีผลต่อเยาวชนในการรับรู้ ชีมีชีพ ทักษะทางเพศ และการปฏิบัติตัวในสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่น การหล่อหลอมทางสังคม กลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะในเรื่องเพศและอคติทางเพศ เป็นความรู้ที่สะสม ชีมีชีพในช่วงวัยเด็ก และวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงการแสวงหาข้อมูลและสร้างบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ สืบทอดมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ และเปลี่ยนแปลงได้ยาก 	

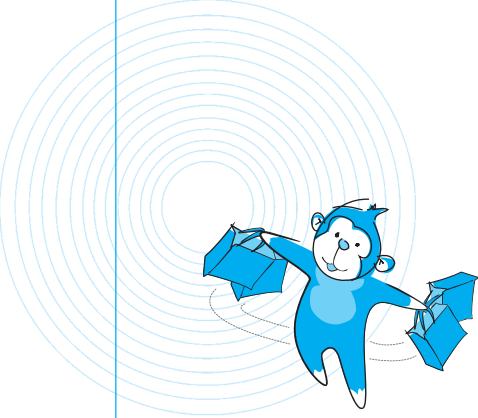
วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
๖๐ นาที	<p>๕ ความเข้าใจเรื่องเพศสภาพ (Gender) และบทบาทหญิงชาย (Gender Roles)</p> <ul style="list-style-type: none"> วิเคราะห์ที่มาของบทบาททางเพศของหญิงชาย วิเคราะห์ผลกระทบของเรื่องเพศในสังคมที่มีต่อหญิงและชายในทางลบ 	<p>๑๑. กิจกรรม “เส้นสมมติ” (Gender Line)</p> <ul style="list-style-type: none"> อธิบายกิจกรรมว่า มีเส้นสมมติเส้นหนึ่งที่ปลายด้านหนึ่งคือ “ความเป็นชาย” และปลายอีกด้านหนึ่งคือ “ความเป็นหญิง” และมีจุดกึ่งกลางของเส้นดังกล่าว ให้แต่ละคนลองคิดถึงตัวเองในเรื่องความเป็นชายความเป็นหญิง และหาที่ยืนบนเส้นดังกล่าว ที่อธิบายตัวเองว่าเป็นใคร อยู่ตรงไหนของเส้นนี้อย่างไร หลังจากที่ทุกคนหาที่ยืนให้ตัวเองได้แล้ว ให้แต่ละคนอธิบายว่า ทำไมจึงเลือกยืนตรงนั้น จนครบทุกคน ทีมผู้ดำเนินกิจกรรมจดประเด็นจากเหตุผลที่แต่ละคนอธิบาย ความเป็นชาย/ความเป็นหญิงของตัวเองเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน ผู้ดำเนินกิจกรรมชวนพูดคุยแลกเปลี่ยนจากกิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> จากประสบการณ์ของเรา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้/รับรู้ ความคิดทัศนะ และการดำเนินชีวิตในเรื่องเพศของเราคืออะไรบ้าง อาจขอให้ผู้เข้าร่วมลองยกตัวอย่าง หากพร้อมที่จะเล่าประสบการณ์ของตัวเองในเรื่องนี้ คิดว่ากรอบดังกล่าว ส่งผลอย่างไรต่อตัวเอง หรือต่อความคาดหวังของคนอื่น (ครอบครัว/สังคม) ที่มีต่อเราในฐานะที่เป็นหญิง/ชายอย่างไรบ้าง และเรารู้สึกอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> เชือก ป้าย “ชาย” และ “หญิง”

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>การนำเอาเพศสภาพทางชีวภาพมาเป็นข้อกำหนดหรือข้อจำกัดว่าเพศใดต้องแสดงบทบาทหรือทำหน้าที่อะไร</p> <ul style="list-style-type: none"> • เพศที่สาม ที่เป็นคนรักเพศเดียวกัน เป็นปรากฏการณ์ที่มีมาช้านาน เพียงแต่จะได้รับการกีดกัน กดขี่ทางสังคม มากน้อยต่างกันตามยุคสมัย และวัฒนธรรม มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ที่ยืนยันมากขึ้นเรื่อยๆ ว่าเพศที่สามมีสาเหตุของการก่อเกิดทางธรรมชาติ เพียงแต่เกิดในคนจำนวนน้อย จึงทำให้ดูเป็นความไม่ปกติแต่ไม่ใช่ความป่วยไข้หรือเบี่ยงเบนทางจิตที่ต้องได้รับการบำบัดอย่างที่เคยเชื่อกัน 	
๔๕ นาที	<p>๔ การสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> • เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล • ตระหนักว่าข้อมูลอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนพฤติกรรม • เข้าใจขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล 	<p>๑๒. กิจกรรม “รู้ว่าเสี่ยง แต่...”</p> <ul style="list-style-type: none"> • ใช้คำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแล้วให้ผู้เข้าอบรมเลือกยืนตามจุดที่ตรงกับสิ่งที่ตัวเองทำจริงๆ สุ่มถามเหตุผลที่ทำมาก ทำน้อย ไม่ทำ <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p>ฉันทำสิ่งต่อไปนี้อย่างไร</p> <p>ทุกครั้ง (๑๐๐%), บ่อยครั้ง (๘๐%), บางครั้ง (๕๐%) และ น้อยมาก/ไม่เคยเลย</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ฉันคาดเข็มขัดนิรภัยทุกครั้งที่นั่งรถ หรือสวมหมวกกันน็อคทุกครั้งที่ใช้ขี่มอเตอร์ไซด์ ๒. ฉันแปร่งฟันหลังกินอาหารทุกครั้ง </div>	<ul style="list-style-type: none"> • แผ่นป้าย ๔ ป้าย (ทุกครั้ง, บ่อยครั้ง, บางครั้ง, น้อยมากหรือไม่เคยเลย)

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>๓. ฉันเลือกกินแต่อาหารที่มีประโยชน์ และงดอาหารทุกชนิดที่ทำให้อ้วน</p> <p>๔. ฉันไม่ดื่มน้ำอัดลมทุกชนิด</p> <p>๕. ฉันไม่ดื่มเหล้าเบียร์ทุกชนิด</p> <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • แต่ละคนมีโอกาสที่จะทำพฤติกรรมเสี่ยง และการตัดสินใจทำพฤติกรรมเสี่ยงของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อ หรือการให้ความสำคัญ หรือให้คุณค่ากับบางสิ่งบางอย่าง หรือคิดว่าเป็นความเสี่ยงที่ไม่สำคัญต่อชีวิต • ในฐานะคนทำงานที่มีความรู้ในเรื่องสุขภาพเหล่านี้เป็นอย่างดี แต่เรายังคงทำพฤติกรรมต่างๆ ที่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพและความปลอดภัยของเราเอง แล้วเราจะคาดหวังให้ “กลุ่มเป้าหมาย” ทำในสิ่งที่ต่างจากเราได้อย่างไร? หรือจะคาดหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมง่ายๆ ได้อย่างไร? • ทางเลือกในการลดโอกาสเสี่ยงต่างๆ ที่จะให้คนสามารถทำได้ จะต้องไม่ใช่ทางเลือกที่ “ดูดี แต่ทำไม่ได้” หากต้องเป็นสิ่งที่ทำได้จริง และสามารถทำได้สำเร็จ เป็นขั้นๆ ไป • การเปลี่ยนพฤติกรรม จะได้ผลต้องคำนึงถึงทั้งตัวบุคคลและสภาพแวดล้อม 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> ✕ การให้ความรู้เป็นเพียงจุดเริ่มต้น แต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม นอกจากนั้นการเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ✕ การฟังหรือการพูดคุยเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถทำให้คนเปลี่ยนได้ ผู้ดำเนินการจึงต้องคิดถึงกิจกรรมต่อเนื่องหลากหลายรูปแบบที่จะเอื้อ/ส่งเสริมให้คนสามารถเรียนรู้ ปรับเปลี่ยน และคงพฤติกรรมที่ทำให้ปลอดภัยได้ นอกเหนือจากการพูดคุย/อบรม/สอน การทำงานที่มุ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมจึงต้องใช้เวลา และการทำงานต่อเนื่อง 	
๔๕ นาที	<p>๒ ทัศนคติส่งผลต่อการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เห็นถึงทัศนคติของตนเองที่มีต่อพฤติกรรมแบบต่างๆ ของคนในสังคม ● ตระหนักถึงแนวโน้มที่ตัวเราเองจะตัดสินคนอื่นๆ ตามทัศนคติและการให้คุณค่าต่อเรื่องต่างๆ ของตัวเอง ซึ่งได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากบรรทัดฐานทางสังคม 	<p>๑๓. กิจกรรม “ปรับ”</p> <ul style="list-style-type: none"> ● แจกแบบฟอร์ม “ปรับ” ให้แต่ละคนตอบกลับอย่างรวดเร็ว โดยให้ระบุเพศของผู้ตอบไว้บนมุมขวา ● อธิบายว่า แบบฟอร์มจะมีเรื่องของคน ๑๔ คน ให้แสดงความเห็นของเราต่อคนเหล่านั้นว่ายอมรับได้หรือไม่ โดยมีช่องให้เลือก คือ ยอมรับได้ และหากยอมรับไม่ได้ มีระดับของการไม่ยอมรับอยู่ ๓ ระดับ คือ ปรับ ๕๐๐ บาท ปรับ ๕,๐๐๐ บาท และปรับ ๕๐,๐๐๐ บาท เลือกได้เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ ให้เวลา ๕ นาที 	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบฟอร์ม “ปรับ” ● แผ่นกิจกรรม ปรับขนาดใหญ่สำหรับลงคะแนน

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> ● เก็บแบบฟอร์มคืน และแจกคืนผู้เข้าร่วมแบบสุ่ม จากนั้นแจกปากกา ๒ สีให้แต่ละเพศ และทำความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มบนกระดาษชาร์ตแผ่นใหญ่ ● ผู้ดำเนินการชวนอภิปรายแลกเปลี่ยน โดยให้ตั้งข้อสังเกตถึงการแสดงการยอมรับ/ไม่ยอมรับ ต่อทั้ง ๑๔ คน ตามเหตุผลถึงการยอมรับ หรือการปรับในแต่ละพฤติกรรม และอาจให้เปรียบเทียบบางคนซึ่งมีพฤติกรรมคล้ายกัน แต่ได้รับการยอมรับ/ปรับต่างกัน ● ผู้ดำเนินการชวนคุยหลังการตอบคำถามทั้ง ๑๔ ข้อในกลุ่มใหญ่ <ul style="list-style-type: none"> ⌘ เกณฑ์ที่เราใช้ในการตัดสินคืออะไร ⌘ คนที่มีพฤติกรรมเหล่านี้มีอยู่ในสังคมหรือไม่ คนที่เลือกทำหรือไม่ทำอาจถูกปรับ เพราะเหตุใด ⌘ หากมีข้อมูลเพิ่มเติมของแต่ละคน คิดว่าการตัดสินใจของเราจะเปลี่ยนไปหรือไม่ เพราะเหตุใด ⌘ หากเราแสดงออกหรือใช้ทักษะตัดสินพฤติกรรม จะส่งผลอย่างไรต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศ 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะมีทัศนคติความเชื่อ และการให้คุณค่าที่แตกต่างกันตามลักษณะการเลี้ยงดู และวัฒนธรรมที่เราเติบโตและถูกสั่งสอนมา แต่ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนหัดคิด วิเคราะห์ และสร้างข้อสรุปด้วยตนเองนั้น จะเกิดได้ในบรรยากาศที่มีอิสรภาพ และผู้เรียนมั่นใจว่า ตนเองไม่ถูกตัดสินคุณค่าจากผู้อื่น ผู้จัดการเรียนรู้จึงพึงระวังถึงอคติของตนและไม่แสดงออกถึงการไม่ยอมรับต่อพฤติกรรมของผู้เรียน อันจะเป็นปัจจัยกีดขวางการเรียนรู้ 	
๙๐ นาที	<p>๒ การสร้างการเรียนรู้กับเยาวชน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตระหนักถึงความกังวลและความห่วงใยของผู้ใหญ่ที่มีต่อเยาวชนในเรื่องเพศ • ตระหนักถึงแนวโน้มการตัดสินใจแทนเด็กของผู้ใหญ่ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเยาวชน • วิเคราะห์มุมมองเรื่องการจัดการปัญหาระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก และการสร้างการเรียนรู้เรื่องกระบวนการตัดสินใจในเรื่องชีวิตทางเพศ 	<p>๑๔. กิจกรรม “ณัฐกับเมย์”</p> <ul style="list-style-type: none"> • นำเสนอเรื่องของ “ณัฐกับเมย์” • แบ่งผู้เข้าอบรมเป็น ๔ กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มสวมบทบาทเป็น ๑) พ่อ/แม่ของณัฐ ๒) หน้าของเมย์ ๓) ณัฐ และ ๔) เมย์ • ให้แต่ละกลุ่มลองสวมบทบาทกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยช่วยกันตอบคำถาม ๒ ข้อ คือ <ol style="list-style-type: none"> ๑) รู้สึกอย่างไรต่อเรื่องที่เกิดขึ้น ๒) จะตัดสินใจอย่างไร และคิดว่าผลจากการตัดสินใจจะเป็นอย่างไร • ผู้ดำเนินการย้ำว่าไม่ใช่เรื่องผิดถูก แต่เป็นเรื่องความรู้สึกของตัวเองจริงๆ ต่อเรื่องดังกล่าว ให้เวลากลุ่มย่อย ๒๐ นาที 	<ul style="list-style-type: none"> • Powerpoint ณัฐกับเมย์ • กระดาษฟลิปชาร์ต • ปากกาเคมี • กระดาษกาว

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> ● จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ ชวนคุย ผลจากการตัดสินใจแต่ละแบบ และผลด้านอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น แต่อยู่นอกเหนือความคาดหวัง ● ถามว่า จากความเห็นของทั้ง ๔ กลุ่ม คิดว่าแนวโน้มเรื่องนี้จะจบลงอย่างไร เพราะเหตุใด ● ผู้ดำเนินการชวนแลกเปลี่ยน และตั้งข้อสังเกตในประเด็นต่อไปนี้ <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ความกลัว กังวล และความหวังใยของผู้ใหญ่อาจก่อให้เกิดการปิดกั้นการเรียนรู้ในเยาวชน และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก ซึ่งอาจส่งผลเชิงลบต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัย และรับผิดชอบของเยาวชนเอง ● ความแตกต่างระหว่างวัย และประสบการณ์อาจทำให้มีมุมมอง และการให้คุณค่าต่อเรื่องเพศต่างกัน ● ทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ทำให้เยาวชน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ตัดสินใจอย่างชาญฉลาด ยอมรับ สามารถจัดการและรับผิดชอบกับผลที่ตามมาจากการตัดสินใจได้ รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> อุปสรรคของการสอนเพศศึกษา โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อมั่นในศักยภาพของเยาวชน รู้จักรับฟัง และเคารพความแตกต่างทางความคิด ไม่ครอบงำปิดกั้นเยาวชน พร้อมสร้างการเรียนรู้ที่ลองผิดลองถูกแต่สามารถสรุปทเรียนที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีสุขภาวะทางเพศและร่วมสร้างสังคมที่มีสุขภาวะทางเพศได้ 	
วันที่ ๓ ๙๐ นาที	๒ การสื่อสารเรื่องเพศกับวัยรุ่น	<p>๑๕. กิจกรรม “เจาะใจวัยรุ่น”</p> <ul style="list-style-type: none"> สมมติสถานการณ์ให้เป็นรายการทีวีเพศศึกษาสำหรับวัยรุ่น ให้ผู้เข้าอบรมจับคู่ คนหนึ่งเป็นวัยรุ่น อีกคนหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการตอบคำถามเรื่องเพศ <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 10px;"> <p>๑. ทำไมหนูดูหนังโป๊ แล้วรู้สึกเสียเหมือนปวดใจ</p> <p>๒. หนูอายุ ๑๕ มีแฟนแล้วค่ะ แต่พ่อแม่ห้ามไม่ให้หนูเจอแฟน หนูก็เลยแอบไปเจอกับแฟน แต่หนูก็กลัวพ่อแม่เสียใจ อาจารย์ว่าหนูจะทำไมดีคะ</p> <p>๓. แฟนหนูชวนไปเที่ยวต่างจังหวัดสองต่อสอง เขายืนยันว่าจะไม่มีอะไรเลยเถิด</p> <p>๔. ผมอยู่ ม.๓ มีแฟนที่ผมรักมาก</p> </div>	<ul style="list-style-type: none"> สถานการณ์สำหรับแต่ละคู่

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ใหญ่มักมีความกังวลใจในการให้ข้อมูลเรื่องเพศแก่วัยรุ่น เพราะเกรงว่าข้อมูลที่ตนให้ จะชักนำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ ขณะที่ตนต้องการให้วัยรุ่น งด ลด หรือละเว้นการมีเพศสัมพันธ์ • เมื่อวัยรุ่นต้องการข้อมูล/คำตอบของเรื่องเพศที่ค้างคาใจ เขาควรได้รับคำตอบที่ตรงไปตรงมา การสนใจของผู้ใหญ่ที่ต้องการตักเตือนให้วัยรุ่นเห็นผลร้ายของการมีเพศสัมพันธ์อาจมีผลหรือไม่มีผลกับการตัดสินใจของวัยรุ่นให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ใหญ่ แต่การไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องย่อมทำให้เกิดผลลบต่อสุขภาวะทางเพศของวัยรุ่น 	
๖๐ นาที	<p>๔ เป้าหมายเพศศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตระหนักว่า เป้าหมายของการสอนเพศศึกษาคือ กระบวนการพัฒนาเยาวชนให้สามารถตระหนัก ตัดสินใจ ดำเนินชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัย และรับผิดชอบ 	<p>๑๖.ระดมสมอง “เยาวชนที่มีสุขภาวะทางเพศเป็นอย่างไร”</p> <ul style="list-style-type: none"> • ช่วยกันสร้างภาพโลกใน ๓๐ ปีข้างหน้า และระดมความคิดว่า ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของสังคมในอนาคตและสมาชิกในสังคมต้องมีความสามารถและคุณลักษณะอย่างไร • ผู้ดำเนินการตั้งคำถามจากภาพที่ช่วยกันสร้างว่า “หากจะพัฒนาเด็กของเราที่เกิดมาในทศวรรษนี้ เพื่อจะโตเป็นผู้ใหญ่ของโลก ๓๐ ปีข้างหน้า 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<p>ที่มีสุขภาวะทางเพศ เราจะต้องสร้างเด็กวันนี้ให้มีลักษณะอย่างไร”</p> <ul style="list-style-type: none"> • สรุปคุณลักษณะสำคัญของเยาวชนที่ต้องการสร้าง/พัฒนาขึ้นในวันนี้ และให้กลุ่มช่วยกันคิดว่า “ใคร” จะเป็นคนร่วมกันสร้าง และสร้างอย่างไร <p>สรุปสาระสำคัญ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • เยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ต้องสามารถพึ่งตนเองได้ ในภาวะที่สังคมและโลกอนาคตจะซับซ้อนขึ้นด้วยเทคโนโลยี และความสัมพันธ์แบบครอบครัวพ่อ-แม่-ลูก ที่เคยชินอาจเปลี่ยนไป ลักษณะการเคลื่อนย้ายประชากร การผลิตที่เปลี่ยนไป ลักษณะทางสัมพันธภาพ ความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย และบทบาททางเพศเปลี่ยนไป เยาวชนที่จะอยู่รอดได้ดีต้องสามารถปรับตัว รู้จักแสวงหาข้อมูล สามารถตัดสินใจเรียนรู้ แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว พึ่งตัวเองได้สูง และยังต้องปลูกฝังคุณธรรมในการเคารพความเท่าเทียมของมนุษย์ • เยาวชนที่จะสามารถมี “สุขภาวะทางเพศ” ได้ต้องมีความรู้ เชื่อมั่นในตนเอง สามารถพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ โดยเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับสามารถใช้เหตุผลคิดวิเคราะห์ และเห็นเรื่องเพศเป็นเรื่องรื่นรมย์ที่มาพร้อมกับความปลอดภัยและความรับผิดชอบ 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
๖๐ นาที	<ul style="list-style-type: none"> • แนะนำหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน 	<p>๑๗. Review หลักสูตร ๖ โมดูล</p> <ul style="list-style-type: none"> • นำเสนององค์ประกอบของเพศศึกษา ๖ ด้าน และหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยเชื่อมโยงให้เห็นความเชื่อมโยงกับความ สามารถที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นตามแบบจำลองของเยาวชนที่มี สุขภาวะทางเพศ • ภาพรวมของมิติ ๖ ด้านของเพศศึกษา ความสอดคล้องกับนโยบาย และ หลักสูตรเรื่องเพศศึกษาที่เป็นอยู่ วิเคราะห์ที่ละโมดูล ถึงสิ่งที่ต้องให้ เกิดการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ และ ทักษะของผู้ให้การเรียนรู้มีอะไร มี ข้อจำกัดอะไร ต้องการการแก้ไข อย่างไร • ให้หลักคิดในเรื่องการจัดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมและขอให้ผู้เข้าอบรม พยายามดึงแนวคิดมาใช้ประกอบการ จัดการเรียนรู้ • แบ่งทีมเป็น ๖ ทีมเพื่อให้เลือก กิจกรรมสำหรับสาธิตการจัดการ เรียนรู้ของครู ให้เลือกกิจกรรมจาก แต่ละหมวดๆ ละ ๑ กิจกรรม (กิจกรรมบังคับ คือ แลกน้ำ ช่วย แต่งโมฟ่าทางต้น และเรื่องของเงาะ จินตนาการรัก) 	
๖๐ นาที		ให้เวลาเตรียมสาธิต	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
<p>วันที่ ๔ ๖ ชั่วโมง</p>	<p>๒ สาธิตการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เพื่อทำความเข้าใจคุณค่าและลองใช้หลักสูตรต่างๆ ● ร่วมกันวิเคราะห์ สร้างความกระจ่างต่อวัตถุประสงค์ในแต่ละบทเรียน และกิจกรรมย่อย ● ฝึกฝนทักษะของการสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (การนำเสนอ เนื้อหา ความชัดเจนของคำสั่งเมื่อให้ทำกิจกรรม การดึงความมีส่วนร่วมจากผู้เรียน การชวนคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงประเด็น การสรุปความคิดรวบยอด การให้สะท้อนถึงการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้กับเยาวชน) 	<p>๑๘. สาธิต ๖ กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ทีมผู้เข้าอบรม จะสวมบทบาทเป็นครู เลือกใช้บทเรียนแต่ละโมดูลมาสอน ● คนที่เหลือต้องสวมบทเป็นนักเรียนที่มีอายุตามช่วงชั้นที่ผู้เข้าอบรมเลือกใช้ โมดูลนั้นๆ ● ให้เวลาสำหรับแต่ละโมดูลประมาณ ๕๐ นาที สำหรับจัดการเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน ● สาธิตกิจกรรมจากทั้ง ๖ หมวด ● จากนั้น ถอดบทบาทกลับมาเป็นครูด้วยกัน และร่วมกันวิเคราะห์ <p>๒ ค้นหาวัดดูประสงค์ที่ชัดเจนของบทเรียนนั้น</p> <p>๒ ร่วมกันประเมินว่าผู้จัดการเรียนรู้สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นหรือไม่</p> <p>๒ อะไรคือส่วนสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างการเรียนรู้</p> <p>๒ อะไรคืออุปสรรค ข้อขัดข้อง และสามารถแก้ไขได้อย่างไร</p> <p>๒ กิจกรรมที่ใช้ควรปรับปรุงอย่างไร</p> <p>๒ วิธีการชวนคิดวิเคราะห์ สร้างการมีส่วนร่วมต่อการเรียนรู้ ควรเป็นอย่างไร</p>	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> • ผู้ดำเนินการเชื่อมโยงให้เห็นว่าแต่ละกิจกรรม เป็นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้อย่างไร เช่น <ul style="list-style-type: none"> ✔ การสร้างความรู้คือ การให้ข้อมูลใหม่ ✔ การเปลี่ยนทักษะคือ การจัดกระบวนการให้เกิดการแลกเปลี่ยน ทักษะวิธีคิด ✔ การสร้างทักษะ คือ การให้ลงมือประสบการณ์ตรง ลงมือทำวิเคราะห์สิ่งที่ทำ • Recap <ul style="list-style-type: none"> ✔ สิ่งที่ได้จากการสาธิตการจัดกระบวนการเรียนรู้ ๖ โมดูล ✔ จากกระบวนการ ๓ วัน รู้สึกอย่างไร ตัวเองเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร 	
วันที่ ๕ ๓ ชั่วโมง	<p>✔ การพัฒนาหลักสูตรครู</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ฝึกอบรมทำความเข้าใจหลักสูตร ได้ลองใช้หลักสูตร และร่วมกันวิเคราะห์ สร้างความกระจ่างต่อวัตถุประสงค์ในแต่ละบทเรียนและกิจกรรมย่อย 	<p>๑๙. ระดมสมอง : คุณสมบัติของครูที่จะจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาได้ดีคือ....</p> <ul style="list-style-type: none"> • ให้ผู้เข้าอบรมช่วยกันระดมสมองถึงลักษณะของครูที่ควรจะเป็น เขียนขึ้นแผ่นใส • หากจะต้องไปพัฒนาครูผู้สอนเรื่องเพศศึกษา ผู้ฝึกอบรมจะต้องสร้างการเรียนรู้ให้แก่ครูอย่างไรบ้าง 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
		<ul style="list-style-type: none"> อธิบายว่าในโครงการหลังจากนี้ จะมีการจัดอบรมครูจากสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งวางไว้ ๔ วัน และมีการทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาแผนการเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงเรียน การติดตามสนับสนุนช่วยเหลือครูผู้สอน (Coaching) ๔ ครั้ง ช่วยกันคิดว่าผลที่คาดหวังจากการอบรมครู ๔ วันคืออะไร ให้แบ่งตามทีมที่จะเป็นทีมฝึกอบรม/ติดตามสนับสนุนโรงเรียน เพื่อพัฒนาหลักสูตร/แผนการอบรม ๔ วัน (ให้มีวัตถุประสงค์ กิจกรรม เนื้อหา) เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ และทักษะในการสร้างการเรียนรู้ และให้เลือก ๑ กิจกรรมมาสาธิตในกลุ่ม ให้เวลาเตรียม ๒ ชั่วโมง 	
		<p>๒๐. นำเสนอแผนการอบรม ๔ วัน และสาธิตกิจกรรมการเรียนรู้ ๑ กิจกรรมต่อกลุ่ม</p> <ul style="list-style-type: none"> ทีมผู้ฝึกอบรมสาธิตการสอน ๑ กิจกรรม คนที่เหลือต้องสวมบทบาทเป็นครูที่จะต้องสอนเพศศึกษา ให้เวลาสำหรับแต่ละโมดูลประมาณ ๕๐ นาทีสำหรับจัดการเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์กระบวนการและการดำเนินกิจกรรม 	

วัน/เวลา	เรื่อง/วัตถุประสงค์การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้และสาระสำคัญ	อุปกรณ์
	<p>๔ สรุปกระบวนการเรียนรู้</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • ร่วมกันสรุป การเรียนรู้ ของกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เรื่องเพศ และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้ฝึกอบรมที่ผ่านมา ข้อกังวล และความต้องการการสนับสนุน เพื่อให้สามารถไปดำเนินงานตามภารกิจได้ และฝึกฝนทักษะของการสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (การนำเสนอเนื้อหา ความชัดเจนของคำสั่งเมื่อให้ทำกิจกรรม การดึงความมีส่วนร่วมจากผู้เรียน การชวนคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงประเด็นการสรุปความคิดรวบยอด การให้สะท้อนถึงการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้กับเยาวชน) 	
	<p>๔ การบูรณาการหลักสูตรเพศศึกษาเข้าสู่สถานศึกษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ช่องทางการบูรณาการ และการจัดชั่วโมงการสอนในแต่ละชั้นปี/ช่วงชั้น เช่น วิชาสุขศึกษา/โฮมรูม • เสนอตัวอย่างจากภาคอื่นๆ หรือประสบการณ์ที่เคยจัด • แผนการติดตาม/สนับสนุนการทำงานของครู 	
	<p>๔ ประเมินผลการอบรม ๕ วัน</p>		

วันที่ ๒

๐๘.๓๐-๐๙.๐๐
๐๙.๐๐-๑๐.๓๐
๑๐.๓๐-๑๐.๔๕
๑๐.๔๕-๑๒.๓๐
๑๒.๓๐-๑๓.๓๐
๑๓.๓๐-๑๕.๐๐
๑๕.๐๐-๑๕.๑๕
๑๕.๑๕-๑๗.๐๐
๑๗.๐๐-๑๗.๓๐

Recap

ความเข้าใจเรื่องโอกาสการติดเชื้อเอชไอวีและทางเลือกในการป้องกัน
พัก
องค์ความรู้เรื่องเอดส์และตัวอย่างการออกแบบกระบวนการเรียนรู้
อาหารกลางวัน
ทักษะและอคติทางเพศ
พัก
การสร้างการเรียนรู้กับเยาวชน
แนะนำหลักสูตรเพศศึกษา “ก้าวอย่างอง่างเข้าใจ”
(มอบหมายให้ศึกษา และเลือกแผนเพื่อเตรียมสาคิต)

วันที่ ๓

๐๘.๓๐-๐๙.๐๐
๐๙.๐๐-๑๐.๓๐
๑๐.๓๐-๑๐.๔๕
๑๐.๔๕-๑๒.๐๐
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐
๑๓.๐๐-๑๔.๓๐
๑๔.๓๐-๑๔.๔๕
๑๔.๔๕-๑๖.๑๕
๑๖.๑๕-๑๗.๐๐

Recap

สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๑
พัก
สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๒
อาหารกลางวัน
สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๓
พัก
สาคิตการจัดการเรียนรู้ - ๔
๒ กลุ่ม-อธิบายกรอบเนื้อหาอีก ๒ หมวด

วันที่ ๔

- ๐๘.๓๐-๐๙.๓๐ Recap/สะท้อนการสาธิตการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ๐๙.๓๐-๑๐.๓๐ เป้าหมายเพศศึกษา และรูปแบบการจัดเพศศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ พัก
- ๑๐.๔๕-๑๒.๐๐ กลุ่มย่อยตามสถานศึกษา เพื่อวางแผนการจัดเพศศึกษา ความกังวลและข้อเสนอแนะ
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ อาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ สถานศึกษานำเสนอ
ทีมชี้แจงเรื่องกระบวนการซึ่งแผน และการโค้ช
- ๑๔.๐๐-๑๔.๔๕ สรุประบวนการอบรม
- ๑๔.๔๕-๑๖.๐๐ สะท้อนกระบวนการอบรม ๔ วัน
การประเมินผลการอบรม และปิดการอบรม

* **หมายเหตุ** กิจกรรมข้างต้นนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

การปลดปล่อยพลังของเยาวชนด้วยการให้พื้นที่ ให้โอกาสแก่เยาวชน จำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการให้องค์ความรู้ ทักษะ ทรัพยากร และให้อำนาจในการจัดการและตัดสินใจ ไม่ใช่เพียงเปลือกนอกโดยการ ใช้นโยบายเป็นสัญลักษณ์

ข้อเสนอแก่ผู้ใหญ่ 'ใจดี' ผู้ใหญ่ดีๆ ที่เยาวชนต้องการ ดีที่ 'รู้' รับฟังเสียงของเยาวชน ยอมรับ เข้าใจ และเคารพ ความหลากหลายในวิถีทางเพศของเยาวชน

ดีที่ 'เห็น' คิด เห็นมุมมองเยาวชนอย่างรอบด้าน ให้การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสะท้อน แสดงความคิดเห็น ต่อสังคมและนโยบายที่กระทบกับพวกเรา จะทำอะไรต้องคิดถึง มองหาเยาวชนด้วย

ดีไม่ 'ห่างเหิน' ไม่หลีกหนีและมีอคติต่อเยาวชน ต้องมีพื้นที่ทางสังคมในการทำกิจกรรม พื้นที่ในสื่อสาธารณะ สำหรับเยาวชนอย่างแท้จริง อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

ดีที่ 'ทำ' มีทำที่เป็นมิตร และจริงใจ ไม่มีข้อแม้หรือข้ออ้างต่อการทำงานกับเยาวชน

ดี 'หลายๆ เก้า' อยากให้พร้อม ทำดี มีการสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมที่หลากหลาย ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เช่น ความรู้ ทรัพยากร คน ทักษะ และกระบวนการทำงาน

ดี 'ร่วมๆ กัน' พวกเรากำลังเยาวชนและผู้ใหญ่ ต้องปรับตัว รับฟังและทำดีแก่กันและกัน

บรรณานุกรม

ชาตรี คงสำราญ. **หลากหลายวิธีสอนที่ไม่หลอกหลอนวิธีเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๓.

ทีศนา แชมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ยุพา พูนขำ และ กอบกาญจน์ มหัทธโน. **เพศศึกษา : ภูมิคุ้มกันที่วัยรุ่นต้องได้รับ**. **วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม**, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒ (เมย.- มิย. ๒๕๔๔).

Baker s., et.al. **Evaluation of a HIV/AIDS program for college students in Thailand**. Population council, 2003.

Bolton, Robert. **People Skills : how to assert yourself, listen to others, and resolve conflicts**. Touchstone, 1986.

Siengthai, Sunanta. **Human Resource Management Skills : Active listening the key to effectiveness**. class paper Sasin HRM, 1999.

Speizer, Ilene S.; Magnani, Robert J.; and Colvin, Charlotte E. **The effectiveness of adolescent reproductive health interventions in developing countries: a review of the evidence**. Journal of Adolescent Health. 2003 Nov; 33 (5) : 324-348

The Sexuality Information and Education Council of the United States. **Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten – 12th Grade**. 3rd ed. New York: SIECUS, 2004.

The Sexuality Information and Education Council of the United States.
Guidelines for Comprehensive Sexuality Education. 2nd ed. New York 1996.

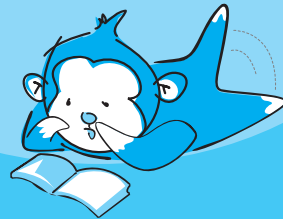
Thorne, Kaye and Mackey, David. **Everything you ever needed to know about training.** London: Kogan Page limited, 1996.

Weaver, Richad G., and Frarrell, John D. **Managers as Facilitators a practical guide to getting work done in a changing workplace.** Berrett-Koehler Pulishers,1997.

www.sexualityandu.ca hosted by Society of Obstetricians and Gynaecologists of Canada (SOGC).

ကဏ္ဍစာအုပ်

ภาคผนวก ก

รายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ”

๑. คุณหญิง ดร.กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน
๒. อาจารย์จอห์น อึ้งภากรณ์ ประธานคณะกรรมการประสานงานองค์การ
พัฒนาเอกชน
๓. ดร.ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔. คุณธวัชชัย ไทยเขียว รองอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
๕. ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน
๖. พ.ญ.เพชรศรี ศิริรินทร์ ผู้แทนกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
๗. พ.ญ.เพ็ญศรี กระหม่อมทอง สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุข
๘. น.พ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้เชี่ยวชาญกระทรวงสาธารณสุข
๙. ดร.ลิริกร มณีรินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเด็กและเยาวชน
๑๐. คุณสมหมาย ปาริฉัตร หนังสือพิมพ์มติชน
๑๑. คุณสุรียนต์ จอหงส์พันธุ์ ป่าใหญ่ศรีเอชเอ็น

ภาคผนวก ข

โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ องค์กรภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน

๑. มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (แอดเซส)
๒. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๓. โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี
๔. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง
๕. คณะทำงานกรุงเทพฯ - สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑
๖. คณะทำงานกรุงเทพฯ - สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒
๗. คณะทำงานกรุงเทพฯ - สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓
๘. สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
๙. สำนักงานควบคุมโรคที่ ๕ นครราชสีมา
๑๐. สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ(สมอ.)/สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา(สอศ.)
๑๑. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๙ แห่ง
๑๒. สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
๑๓. กลุ่มละครเพื่อการเรียนรู้บางเพลย์ (Bang play)
๑๔. โครงการปลาวาฬ บราวเซอร์
๑๕. ศูนย์ประสานงานสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จ.พะเยา (ตาส์บ่ประด)
๑๖. Health Counterparts Consulting

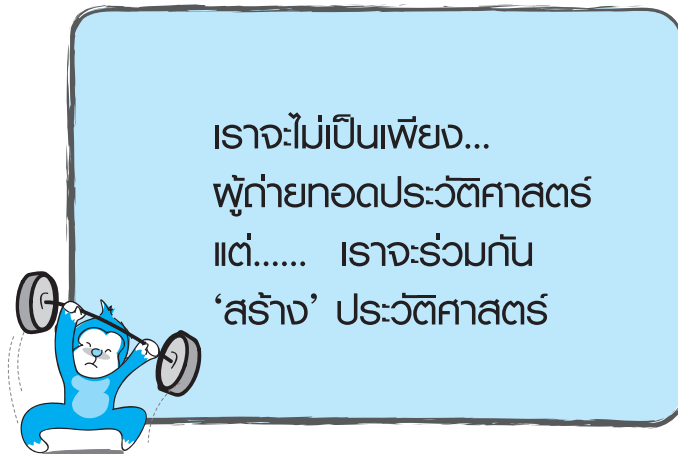

ภาคผนวก ค
แบบประเมินผล
การอบรมผู้ฝึกอบรมหลักเพศศึกษา

วันที่

เพศ: หญิง ชาย จังหวัด:

๑. สิ่งที่ท่านได้เรียนรู้จากการอบรมครั้งนี้และคิดว่าจะนำกลับไปใช้
๒. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อ “เนื้อหา” ที่นำเสนอในการอบรม
๓. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อ “กระบวนการ” ที่ใช้ในการอบรม
๔. ความเห็นต่อทีมฝึกอบรม
๕. เรื่องที่ท่านกังวลใจ และ/หรือ ต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมจากโครงการฯ เพื่อให้ท่านพร้อมและมั่นใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา
๖. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

เราจะไม่เป็นเพียง...
ผู้ถ่ายทอดประวัติศาสตร์
แต่..... เราจะร่วมกัน
'สร้าง' ประวัติศาสตร์

การจัดการศึกษาเรื่องเพศมีความซับซ้อนในการสร้างการเรียนรู้ ผู้สอนไม่สามารถให้คำตอบชัดเจนแบบที่คุ้นเคยเหมือนสอนวิชาคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์... การส่งเสริมความสามารถในการคิด จึงเป็นหัวใจของการสร้างการเรียนรู้ และที่แน่ๆ กระบวนการสอนให้คิดเป็นนี้ อาศัยการฝึกฝนให้ผู้เรียน "ต้องคิดเอง" และถูกท้าทายด้วยคำถามใหม่ๆ ไปเรื่อยๆ มากกว่าการสร้างข้อสรุปให้โดยผู้สอน

ผู้ที่จัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศ นอกจากต้องมีความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ และการสร้างทักษะของการคิด ตัวผู้จัดเองก็ต้องสามารถออกไปจาก "ร่องความคิดเดิม" ที่เชื่อว่ามีคำตอบถูกผิดแบบเดียว และทักษะที่สำคัญยิ่งของผู้จัดการเรียนรู้ คือ ต้องสามารถ "สร้างคำถาม" และ "สะท้อนการเรียนรู้" ให้ผู้เรียนคิด หรือ ค้นพบได้เอง

ภาวณา เหยียนระวี

ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ องค์การแพธ